

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2015-2017

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lukáš Strašák

**Opatrovnictví zletilého člověka při omezení jeho
svéprávnosti**

Praha 2017

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ing. Martin Kohout, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2015-2017

DIPLOMA THESIS

Lukáš Strašák

Guardianship of an adult with limited legal capability

Prague 2017

The Diploma Thesis Work Supervisor:

JUDr. Ing. Martin Kohout, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 3. 3. 2017

Lukáš Strašák

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval panu JUDr. Ing. Martinovi Kohoutovi, Ph.D. za odborné vedení, konzultace, cenné rady a metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá opatrovnictvím zletilých osob omezených ve svéprávnosti. Popisuje důležité etapy v dějinách opatrovnictví, vymezuje důležité pojmy, přibližuje veřejné opatrovnictví v oblasti legislativy a věnuje se vybraným aplikovaným andragogickým disciplínám ve vztahu k danému tématu. Prostřednictvím judikatury a případových studií poukazuje na význam institutu opatrovnictví a jeho dopadu na opatrované osoby. Závěr hodnotí užší a zároveň širší vzhled na veřejné opatrovnictví v kontextu mezioborových přístupů.

Klíčová slova

Andragogická disciplína, duševní porucha, judikatura, kompetence, nový občanský zákoník, opatrovanec, opatrovnictví člověka, poradenství, právní jednání, svéprávnost, veřejný opatrovník, znalecký posudek.

Annotation

The thesis deals with the guardianship of persons of full legal age whose capability of managing their own affairs is limited. It outlines the main stages in the history of guardianship, defines important concepts, clarifies public guardianship in terms of legislation. Furthermore, the work focuses on selected applicable andragogical disciplines related to this theme. On the example of case studies and jurisprudence, the thesis highlights the importance of the institute of guardianship and its impact on the fostered persons. The conclusion evaluates narrower as well as broader insights into public guardianship within the context of interdisciplinary approaches.

Keywords

Andragogical discipline, competence, counseling, expert opinion, fostered person, guardianship, jurisprudence, legal capability, legal proceedings, mental disorder, new Civil Code, public guardian.

ÚVOD.....	9
1 DŮLEŽITÉ ETAPY V DĚJINÁCH OPATROVNICTVÍ.....	12
1.1 Opatrovnictví v římském právu	13
1.2 Všeobecný občanský zákoník (ABGB), Řád o zbavení svéprávnosti	14
2 OPATROVNICTVÍ ČLOVĚKA V NOVÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU(NOZ)...	17
VYMEZENÍ DŮLEŽITÝCH POJMŮ.....	17
2.1 Podpurná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat	20
3 LEGISLATIVNÍ PRAMENY V OBLASTI LIDSKÝCH PRÁV A OPATROVNICTVÍ DOSPĚLÝCH.....	24
4 ANDRAGOGIKA A VYBRANÉ APLIKOVANÉ ANDRAGOGICKÉ DISCIPLÍNY VE VZTAHU K VEŘEJNÉMU OPATROVNICTVÍ.....	28
4.1 Sociální andragogika.....	31
4.2 Speciální andragogika.....	33
4.3 Andragogické poradenství	35
5 VEŘEJNÉ OPATROVNICTVÍ.....	37
5.1 Kompetence veřejných opatrovníků	39
5.2 Výkon veřejného opatrovnictví v praxi	41
5.3 Práva povinnosti veřejných opatrovníků	44
6 OMEZENÍ VE SVÉPRÁVNOSTI V PRAXI VEŘEJNÉHO OPATROVNICTVÍ... 	47
6.1 Omezení ve svéprávnosti při výskytu duševní poruchy	48
6.2 Omezení ve svéprávnosti při reálné hrozbě vzniku závažné újmy	51
6.3 Omezení ve svéprávnosti v zájmu člověka.....	52
6.4 Zhlédnutí člověka	54
6.5 Plné uznání práv a osobní jedinečnosti člověka při omezení svéprávnosti	56
6.6 Komparace případů omezení svéprávnosti	58
7 ROZHOVOR NA TÉMA VEŘEJNÉ OPATROVNICTVÍ.....	60
8 VEŘEJNÉ OPATROVNICTVÍ V ČÍSLECH.....	64
ZÁVĚR	68
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	71

SEZNAM ZKRATEK.....	77
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	78
SEZNAM PŘÍLOH.....	79

ÚVOD

Na „opatrovnictví dospělých“ lze nahlížet jako na zákonné zastoupení zletilých občanů, kteří byli soudem omezeni ve svéprávnosti. Opatrovnictví, jako takové, představuje ochranu a podporu osob, které v důsledku svého zdravotního stavu nedokáží reálně vnímat a reálně konat svá rozhodnutí. Vychází ze skutečnosti, že zletilé osoby omezené ve svéprávnosti potřebují pomoc při jednání a řešení věcných záležitostí, přičemž toto zastoupení je soudně přeneseno na osoby vhodné – opatrovníky. Jde o opatření, kterým se společnost snaží předcházet sociálnímu vyloučení takto dotčených osob a napomáhá jim tak řešit často kladené životní překážky a bariéry vedoucí k hájení jejich práv.

Hlavní důvody, které vedly k sepsání této diplomové práce, jsou dány aktuálností tématu, neboť problematika opatrovnictví zletilých osob při omezení jejich svéprávnosti se stává jedním z důležitých předmětů zájmu celé společnosti, jenž nabývá na její důležitosti, zejména v oblasti zdravotně znevýhodněných osob.

Každý člověk má právo na vlastní rozhodnutí a na řádnou životní úroveň, která je srovnatelná s běžnou životní úrovní ostatních lidí. Právo na důstojný život v reálném prostředí lze považovat za základní právo každého z nás. Někteří lidé však nemají absolutní možnost samostatně rozhodovat o svém životě a to např. z důvodu, že jejich schopnost činit vlastní rozhodnutí může být snížena v důsledku zdravotního postižení, úrazu mozku či mozkové příhody, duševního onemocnění, demence nebo v důsledku dlouhodobého užívání omamných látek apod. Vlastní rozhodnutí lze realizovat zcela samostatně, jde o volbu člověka na základě zvážení svých úsudků, vyjádření své vůle, zhodnocení zkušeností a skutečností v souladu se sociálními i právními normami, přičemž toto jednání činí člověka být za svá rozhodnutí zodpovědný. V případech, kdy je člověk omezen ve svéprávnosti, je odkázán na institut opatrovnictví a příslušné osoby, které v tradičních opatrovnických systémech za člověka rozhodují. Opatrované osoby nejsou schopny samy vést plnohodnotný život a tímto se stávají specifickou skupinou společnosti odlišující se od běžné populace.

Cílem diplomové práce na téma „Opatrovnictví zletilého člověka při omezení jeho svéprávnosti“ je prostřednictvím odborné literatury, článků, manuálů, studií a analýz přiblížit aktuální vzhled do problematiky opatrovnictví a výkon funkce opatrovníka. Dále

zhodnotit základní teoretická východiska institutu opatrovnictví, jeho vývoj, právní kořeny a zakotvení na území České republiky, poskytnout orientaci v dané tématice, a to z pohledu humánního, právního i etického, zmapovat, jakým způsobem vnímají opatrované osoby a opatrovníci důsledky, které přináší institut omezení svéprávnosti, jeho kladné a záporné stránky, identifikovat bariéry při výkonu opatrovnictví.

Diplomová práce využívá zejména obsahovou analýzu, jež popisuje přehled dosavadních teoretických poznatků, jejich formulaci a výklad. Práce dále prostřednictvím případových studií a platné judikatury analyzuje na konkrétních případech způsoby omezení ve svéprávnosti člověka. V návaznosti na rozhovor vztahující se k danému tématu jsou hodnoceny získané údaje.

Legislativní východiska v oblasti opatrovnictví jsou v České republice upravena především Ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., Ústavou České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 16. 12. 1992 a Usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 16. 12. 1992. Mezi další významný zákon, který se zasadil o podstatnou změnu v systému opatrovnictví, patří od 1. 1. 2014 nový civilní kodex – zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 3. února 2012, který nahradil původní zákoník z roku 1964. K následujícím podstatným doprovodným zákonům patří zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 4. 12. 1963, ve spojitosti se zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 12. 9. 2013. Na mezinárodní úrovni se podporou zdravotně znevýhodněných osob zaobírá Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením nebo Evropská úmluva o lidských právech. Mezi přední nevládní organizace zabývající se touto myšlenkou lze zařadit Ligu lidských práv¹ či mezinárodní organizaci Centrum advokacie duševně postižených (Mental Disability Advocacy Center, zkratka MDAC)².

---

¹ Liga lidských práv „pro zlepšení kvality života prosazuje v české společnosti lidská práva za pomoci výzkumu, vzdělávání, vedení strategických případů právní cestou, předkládání argumentů a řešení. Liga je členem Mezinárodní federace lidských práv (FIDH) založené v roce 1922 v Paříži“.

LIGA LIDSKÝCH PRÁV. *Rozhodování osob s duševní poruchou: zásady pro poskytování asistence. Systémové doporučení Ligy lidských práv č. 6 z roku 2008*, s. 2 [online]. [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://llp.cz/publikace/rozhodovani-osob-s-dusevni-poruchou-zasady-pro-poskytovani-asistence/>

² MDAC – Centrum advokacie duševně postižených „podporuje lidská práva dospělých a dětí s aktuálním či vnímaným mentálním či psychosociálním postižením. Zaměřuje se na oblast Evropy a střední Asie a používá právní nástroje k podpoře rovnosti a sociálního začleňování. MDAC má status

Diplomová práce je zaměřena na přiblížení institutu opatrovnictví, s tím také v sounáležitosti souvisí sociální sféra. Na jedné straně jsou legislativní úpravy a vymezení, na druhé straně je postavena lidská bytost se svými základními potřebami, právy a povinnostmi, která v institutu opatrovnictví ztělesňuje hlavní roli, vyžadující podporu, ochranu a pomoc. Omezením člověka ve svéprávnosti je narušena jeho autonomie a sociální status, proto pozitivní zastupování těchto osob, tolerance a obecné zásady etiky jsou z pohledu opatrovníka zastupujícího instituci klíčovým předpokladem pro vytvoření vztahu mezi opatrovníkem a opatrovanou osobu. Spojení odborné praxe s legislativou a metodikou, představující teoretická doporučení v systému opatrovnictví, jsou důležitá nejen pro předcházení, ale také pro úspěšná řešení nastalých nepříznivých sociálních situací a postupné socializaci.

Institut opatrovnictví tvoří tzv. záchranný bod, který přichází do popředí v okamžiku, kdy je zapotřebí přijmout zodpovědnost a rozhodovat za druhé, což je velmi náročný úkol, neboť opatrovnictví je činnost velmi rozmanitá, která nabízí nejen mnoho otázek, ale i možností případných řešení v jednotlivých situacích.

---

přidružené organizace Rady Evropy a je spolupracujícím členem Mezinárodní helsinské federace lidských práv se sídlem ve Vídni. Vizí MDAC je svět, v němž si lidé váží emocionálních, duševních nebo v učení spočívajících odlišností ostatních a respektují autonomii a důstojnost každého jednotlivce“.
(Tamtéž, s. 2)

1 DŮLEŽITÉ ETAPY V DĚJINÁCH OPATROVNICTVÍ

Vzájemná podpora a její kořeny se nachází v dějinách lidstva a tvoří tak nedílnou součást etap vývoje lidské populace. Vzájemná pomoc a jednota je součástí každého z nás, prochází proměnou a neustálým rozvojem. Ve společnosti se od prvopočátku formoval určitý systém hodnot, jenž upřednostňoval psychickou a fyzickou zdatnost, samostatnost a schopnost obrany, což ovlivňovalo postoje majoritní společnosti k osobám, které se z nějakého důvodu odchylovaly či „vybočovaly z davu“. Člověk lišící se od ostatních svým vzhledem, chováním či jednáním vyvolával ve svém okolí určité obavy až strach přerůstající kolikrát v postupné kolektivní neporozumění a vyčleňování těchto lidí na okraj společnosti. Z počátku postižené osoby neměly žádná práva a péče o ně měla podobu ochrany duševně zdravých před duševně nemocnými, avšak postupným vývojem společnosti se měnil i její přístup a pohled na osoby „jiné“. V dřívějších dobách se dostávala pomoc lidem od šamanů, léčitelů, lékařů, kněží, učitelů či osob, jež měly přirozenou autoritu, byli uznáváni a respektováni. Dnešní podoba opatrovnictví dospěla v 21. století výrazných změn oproti dobám nejstarších civilizací, které se mnohdy vyznačovaly nehumánními přístupy nesoucími znaky diskriminace a vyčlenění, kdy platila tvrdá opatření končící zpravidla likvidací, zneužíváním či zotročováním těchto jedinců. Známý jsou např. praktiky starověké Sparty v likvidaci nemohoucích osob a neduživých narozených dětí, které by nebyly schopny vydržet spartskou výchovu³. Další pověstnou historickou alternativou, jak se vypořádat s abnormalitou nemocných nebo jinak oslabených osob, byla jejich separace do ústraní, přičemž tehdejší přístup společnosti připouštěl možnost vyobcování pomatenců do lesa nebo na „loď bláznů“ (též známou jako „opilý koráb“), kde dokonali svůj osud⁴. V této souvislosti se prozatím nedá hovořit o institutu opatrovnictví, avšak z historického hlediska lze konstatovat, že v etapách lidské civilizace se na vývoj péče o potřebné osoby nahlíželo různými mravy a způsoby.

---

³ BENDL, S. a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015. s. 192. ISBN 978-80-247-4248-9.

⁴ MARKOVÁ, E., M. VENGLÁŘOVÁ a M. BABIAKOVÁ. *Psychiatrická ošetrovatelská péče*. Praha: Grada, 2006. s. 26. ISBN 80-247-1151-6.

1.1 OPATROVNICTVÍ V ŘÍMSKÉM PRÁVU

Již římské právo zakotvovalo dvě formy pomoci osobám neschopným samostatně jednat a spravovat své záležitosti. Jednou formou úředního postavení bylo **poručenství – tutela**, na druhé straně **opatrovnictví – cura**. Obě tyto formy zakládá Zákon dvanácti desek⁵. Poručenství zahrnovalo dvě podoby, a to poručenství nad nedospělci (tutela impuberum) a poručenství nad ženami (tutela mulierum). Opatrovnictví se v římském právu praktikovalo na ochranu duševně nemocných a marnotratníků a mívalo následující formy:

- opatrovnictví nad šílencem (cura furiosi) – opatrovník pečoval o osobu šílence a vedl správu jeho majetku; v případě uzdravení chorého byl výkon opatrovnictví ukončen
- opatrovnictví nad marnotratníkem (cura prodigi) – opatrovnictví se zřizovalo nad mužem, jenž rozhazoval majetek zděděný po předcích a to pouze tehdy, že by z marnotratnosti hrozila jeho rodině bída, majetek získaný z vlastních prostředků či vlastní práce omezení nepodléhal, opatrovníka určoval úřad; podoba opatrovnictví spočívala nad kontrolou majetkoprávního jednání, ostatní práva nemajetkové povahy vykonával marnotratník svobodně, cura končila bez úředního zásahu a trvala tak dlouho, dokud se marnotratník nepolepšil
- opatrovnictví nad ochromenými (cura debilium) – cura se zřizovala nad osobami s tělesnou vadou nebo trvalou nemocí a rozsah opatrovnictví byl posuzován individuálně podle konkrétních případů
- opatrovnictví jen pro jedno jediné právní jednání (cura ad actum) – opatrovnictví bylo zřizováno jen pro jedno jediné právní jednání; zpravidla se jednalo o opatrovnictví pro osoby nezletilé, jimž byl na počátku doby císařské stanoven povinný souhlas opatrovníka, které přijímaly dědictví, vedly proces či inkasovaly pohledávky

---

⁵ Zákon dvanácti desek je nejstarší památka práva římské republiky. Jedná se o kodifikaci římského obyčejového práva z poloviny 5 stol n. l., někdy je tento zákon nazýván též leges decemvires dle toho, že jeho sestavením byla pověřena desetičlenná komise, obsahoval normy jak občanskoprávního, tak i obchodního, rodinného, finančního a trestního charakteru. KOVÁŘ, P. a kol. *Přijímací zkoušky na VŠ. Všeobecný přehled: témata*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2011. s. 133. ISBN 978-80-253-1577-0.

- opatrovnictví nad nezletilci do 25 let (cura minorum) – opatrovnictví bylo zřizované na zvlášť zdůvodněnou žádost mladého člověka plně způsobilého k právnímu jednání a sloužilo k jeho ochraně před svody nástrah, intrik a podvodů
- opatrovnictví těhotné ženy (cura ventris) – role opatrovníka spočívala v péči o majetkové zájmy nenarozeného dítěte („nascitura“)⁶.

1.2 VŠEOBECNÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK (ABGB), ŘÁD O ZBAVENÍ SVÉPRÁVNOSTI

Všeobecný občanský zákoník (německy - Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, zkratka ABGB – (viz Příloha A) byl vyhlášen s platností pro všechny země habsburské, mimo Uher, patentem císaře Františka I. č. 946 Sb. z. s. ze dne 1. června 1811, který nabyl platnosti dne 1. ledna 1812. Obecný zákoník občanský (dále jen „zákoník“) byl nejvýznamnějším právním kodexem vydaným na českém území a ve své době patřil ke třem stěžejním evropským civilním zákoníkům, vedle francouzského a německého. O jeho kvalitě a příkladnosti svědčí především jeho doba platnosti, neboť s drobnými změnami platil na našem území až do roku 1950⁷. V Rakousku v novelizované podobě platí doposud, zachycuje významnou etapu vývoje práva, předává znalosti a zkušenosti předků a jeho současná podoba odráží historickou hodnotu, jež se cestou budoucí ubírá k dalšímu přispění pro stávající i budoucí generace⁸.

Zákoník se skládal z 1502 paragrafů, uspořádaných na úvod a tři díly. První díl od § 15 do § 284 obsahuje pojednání o právu osobním, díl druhý od § 285 do § 1341

⁶ KINCL, J., V. URFUS a M. SKŘEJPEK. *Římské právo*. 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 1995, s. 149-152. ISBN 80-7179-031-1.

⁷ SCHELLE, K. a J. TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2012. s 16. ISBN 978-80-7418-146-7.

⁸ Österreich. *ABGB - Allgemeines burgerliches Gesetzbuch*. Moscow: Izdatelstvo Prospekt, 2016, s. 4-6. ISBN 9785392050390. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=kfsCCwAAQBAJ&dq=abgb&hl=cs&sa=X&output=reader&pg=GBS.PT5>

je nadepsán o právu k věcem a díl třetí od § 1342 do § 1502 hovoří o společných osobních a mocných právech⁹.

Osobní práva z vlastnosti, věku nebo nedostatečného užívání rozumu, byly v zákoníku uvedeny v § 21 „*zuřiví, šílení a blbí, kteří jsou užívání svého rozumu buď zcela zbaveni, neb alespoň nejsou s to poznati následky svých činů; rovněž ti, jimž, jakožto osobám prohlášeným za marnotratníky, soudce zakázal další správu jejich jmění; konečně nepřítomní a obce*“¹⁰.

Opatrovnictví bylo v zákoníku upraveno v § 269 až § 284, přičemž samotné ustanovení opatrovníka bylo specifikováno přímo v § 269 „*osobám, které nemohou svých záležitostí samy obstarávati a svých práv samy hájiti, má soud, není-li moci otcovské ani poručenské, zříditi kurátora čili opatrovníka*“¹¹.

Případy opatrovnictví podle § 270 zákoníku nastanou „*u nezletilců, kteří drží nemovitě jmění v jiné provincii (§ 225); nebo, kteří v některém zvláštním případě nemohou býti zastupováni otcem nebo poručníkem; u zletilých, kteří upadnou v šílenost nebo blbost; u osob za marnotratníky prohlášených; u nenarozených; někdy také u hluchoněmých; u nepřítomných a u trestanců*“¹².

Vymezení osob šílených nebo blbých a marnotratníků bylo obsaženo v zákoníku § 273, kdy za „*šíleného nebo blbého může býti pokládán jen ten, kdo byl zaň soudem prohlášen po zevrubném vyšetření jeho chování a po slyšení lékařů soudem k tomu ustanovených. Za marnotratníka musí však soud prohlásiti toho, o němž po předchozím oznámení a po šetření o tom vykonaném vyjde najevo, že svým jměním nerozvázně mrhá a sebe nebo svoji rodinu svévolnými nebo za škodných podmínek sjednanými půjčkovými smlouvami vydává všanc budoucí nouzi*“¹³, přičemž oba případy podléhaly soudnímu prohlášení, které muselo být veřejně oznámeno.

Všeobecný občanský zákoník ve své době poskytoval opatrovnickým soudům podrobné návody na řešení procesních otázek ve věci opatrovnictví, např. postup

---

⁹ SCHELLE, K. a J. TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2012. s 16. ISBN 978-80-7418-146-7.

¹⁰ Zákon č. 946/1811 Sb. z. s. ze dne 1. června 1811, obecný zákoník obecný. In: *uveřejněno v č. 946/1811 ve Sbírce zákonů soudních (Justizgesetzsammlung; JGS)*. Dostupné z: ASPI § 21

¹¹ (Tamtéž, § 269)

¹² (Tamtéž, § 270)

¹³ (Tamtéž, § 273)

při schvalování úkonů opatrovníka zahrnoval detaily pravidelného ročního vyúčtování opatrovníka apod.¹⁴

Mezi další významné historické mezníky v institutu opatrovnictví lze zařadit např. přijetí zmíněného **Císařského nařízení č.207/1916 ř. z., Řádu o zbavení svéprávnosti** ze dne 28. června 1916, dále jen „Řád“, kterým byly upraveny podmínky úplného a částečného zbavení svéprávnosti. Úplného zbavení svéprávnosti mohla být osoba choromyslná nebo slabomyslná, která nebyla způsobilá samostatně spravovat své záležitosti (Řád, §35). Částečného zbavení svéprávnosti bylo možné u osob z důvodu marnotratnictví a pijáctví (Řád, §36)¹⁵. Řád mimo jiné také zavedl institut prozatímního podpůrce „dočasného opatrovníka“, který hájil zájmy osob, u nichž bylo vedeno řízení o úpravě svéprávnosti.

V souvislosti s dějinami a institutu opatrovnictví lze zhodnotit, že každá společnost se zabývá svými duševně nemocnými, nemohoucími, společensky problémovými či potřebnými členy. Postoj v přístupu o osoby stížené „odlišností“ tak v průběhu let stále dospívá k jejich podpoře a zapojení se do každodenního rozhodovacího procesu a tím k postupné inkluzi do moderní společnosti.

---

¹⁴ KAŇKA, R. Současná právní úprava institutu opatrovnictví v ČR (hmotněprávní i procesní), její lidskoprávní souvislosti. Nedostatky právní úpravy a aplikační praxe, výhledy do budoucna. In: QUIP –SPOLEČNOST PRO ZMĚNU. *Sborník příspěvků ze seminářů pořádaných v rámci projektu Život do svých rukou*. Praha: o. s. Quip - Společnost pro změnu, 2008, s. 71, ISBN 80-903921-0-5.

¹⁵ JURÍČKOVÁ, L., K. IVANOVÁ a J. FIALKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. s 21. ISBN 978-80-247-4786-6.

2 OPATROVNICTVÍ ČLOVĚKA V NOVÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU (NOZ), VYMEZENÍ DŮLEŽITÝCH POJMŮ

Nabytím účinnosti¹⁶ nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., ze dne 3. února 2012 (dále jen „NOZ“), došlo ke změně některých institutů v oblasti opatrovnictví. Například pojem „*způsobilost k právním úkonům*“ byl nahrazen pojmem „*svéprávnost*“, termín „*zbavení způsobilosti k právním úkonům*“ již NOZ definuje jako „*omezení svéprávnosti*“, neboť svéprávnost lze dle nové judikatury pouze omezit a to v oblastech daných rozhodnutím soudu. Obdobně tomu je v případě pojmu „*právní úkon*“, tento pojem zákon nahradil pojmem „*právní jednání*“. Ke zcela novým institutům NOZ patří např. opatrovnická rada, nápomoc při rozhodování (osoba blízká tzv. podpůrce), zastoupení členem domácnosti nebo předběžné prohlášení. V rámci působnosti NOZ dospělo opatrovnictví nových rozměrů s cílem upevnit přístup k péči o opatrované osoby s ohledem na prosazování jejich práv a povinností. Formulace následujících termínů přiblíží oblast opatrovnictví v souvislosti s NOZ.

Opatrovník – k pojmu opatrovník je výstižný výrok Pavlišové, jenž konstatuje, že takový „*opatrovník je vlastně Ferda mravenec, práce všeho druhu. Musíte být právník, zdravotník, psycholog, finanční poradce, ale i přítel. Ta práce je strašně vysilující a přitom opatrovník se vděku dočká málokdy, protože ti, o které se stará jsou nemocní,*“¹⁷. Opatrovník je tedy člověk, který hájí zájmy jiného, přičemž platí zásada, že zájmy opatrovníka nemohou být v rozporu se zájmy opatrovaného. Podle NOZ § 471 odst. 2, soud jmenuje opatrovníkem:

- osobu, kterou navrhl opatrovanec
- příbuzného nebo jinou osobu opatrovanci blízkou
- jinou osobu, která splňuje podmínky pro to, stát se opatrovníkem

---

¹⁶ Nový občanský zákoník, (NOZ) byl vyhlášen dne 22. března 2012 ve Sbírce zákonů v částce 33 pod číslem 89/2012 Sb., účinnosti nabyl dne 1. ledna 2014

¹⁷ ČESKÝ ROZHLAS. *Více kdo je opatrovanec? Jsou jich mezi námi tisíce a často mají velmi specifické potřeby* [online]. ©1997-2016. Český rozhlas. [cit. 2016-08-27]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/hradec/zpravy/_zprava/vice-kdo-je-opatrovanec-jsou-jich-mezi-nami-tisice-a-casto-maji-velmi-specificke-potreby--1497346

- veřejného opatrovníka (tj. obec, kde má opatrovanec bydliště)

Soud rozhoduje o ustanovení opatrovníka usnesením, v němž je opatrovník jmenován a je vymezen rozsah jeho práv a povinností. V soudním rozhodnutí o jmenování veřejného opatrovníka je vymezen jeho závazek vykonávat řádně své povinnosti a dbát pokynů soudu¹⁸.

Typy opatrovníků lze rozdělit podle různých kritérií a pohledů. Smolíková dělí opatrovníky ze tří hledisek:

1. důvod jmenování

- opatrovník při plné svéprávnosti
- opatrovník při omezené svéprávnosti
- opatrovník pro správu jmění
- opatrovník nezletilého dítěte
- kolizní opatrovník

2. vztah k opatrovanci

- příbuzný nebo osoba blízká
- veřejný opatrovník

3. osoba opatrovníka

- fyzická osoba
- právnická osoba¹⁹

Opatrovanec / opatrovaná osoba – označení pro člověka, jemuž je ustanoven soudem opatrovník, „tj. pro člověka, jehož zájmy je potřeba chránit, nebo jehož zájmy je třeba reprezentovat k ochraně zájmu veřejného“²⁰.

Opatrovnictví člověka – legislativní úprava NOZ v § 465 k termínu opatrovnictví člověka uvádí, že soud „jmenuje opatrovníka člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů, nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Soud jmenuje opatrovníka zejména tomu,

¹⁸ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. ISBN 978-80-7478-869-7

¹⁹ MPSV.CZ: Strategické dokumenty. *Podkladový materiál k semináři pro veřejné opatrovníky k problematice výkonu opatrovnictví uživatelů služeb sociální péče ve vztahu k procesu transformace a deinstitucionalizace sociálních služeb*, s. 30 [online]. ©2016 [cit. 2016-08-28]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15636/podklady_pro_opatrovniky_final.pdf

²⁰ MVČR, ODBOR VEŘEJNÉ SPRÁVY, DOZORU A KONTROLY. *Základní informace pro obce, jako veřejné opatrovníky*. Praha: MVČR, ©2015, s. 5.

koho ve svéprávnosti omezil, tomu, o kom není známo, kde pobývá, neznámému člověku zúčastněnému při určitém právním jednání nebo tomu, jehož zdravotní stav mu působí obtíže při správě jmění nebo hájení práv“²¹. U opatrovnictví člověka jde o zvláštní institut sloužící k ochraně práv člověka při jeho snížené schopnosti samostatně právně jednat. Smyslem zákonné úpravy opatrovnictví člověka je ochrana zájmů opatrovaného, ochrana jeho práv a v neposlední řadě jeho podpora. Jedná se tedy o službu opatrované osobě, které je vykonávána na základě rozhodnutí soudu²².

Opatrovnická rada – nejen v běžném životě, ale i při výkonu opatrovnictví, lze narazit na spletité příbuzenské vztahy a tím i na skutečnost, že ne hlavním důvodem pro zastupování a hájení práv dotčené osoby je její blaho, nýbrž se do popředí dostává finanční a majetkový zájem osob pečujících. Z důvodu ochrany zájmů opatrovance, byl do NOZ (§ 472 - § 485) zaveden nový institut – opatrovnická rada (dále jen „rada“). Rada plní dvě základní funkce, za prvé vykonává kontrolní činnost nad opatrovníkem, za druhé poskytuje informace soudu ohledně situace opatrovance. V zásadě jde o to, aby výkon opatrovnictví nebyl svěřen pouze jedné osobě. Zřízení rady je dobrovolné, má alespoň tři členy, členem může být jen osoba, jejíž zájmy neodporují zájmům opatrovance, přičemž sám opatrovník nemůže být jejím členem. Rada zasedá minimálně jedenkrát za rok. Bez souhlasu rady nesmí opatrovník rozhodnout např. o bydlišti opatrovance, umístění opatrovance do uzavřeného ústavu, nakládání s majetkem opatrovance nebo o jeho integritě. Primární odpovědnost za opatrovance náleží však opatrovníkovi, proto při nesouhlasu s rozhodnutím rady je možné obrátit se na soud²³.

---

²¹ Česko. *Občanský zákoník; Zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích); Zákon o mezinárodním právu soukromém: a prováděcí a související zvláštní právní předpisy: 2014: úplná znění*. 3. vyd. Olomouc: ANAG, ©2014, s. 104. ISBN 978-80-7263-855-0.

²² ARNOLDOVÁ, A. *Sociální péče 2. díl: Učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016, s. 278. ISBN 978-80-2475-148-1.

²³ RYŠÁVKOVÁ, V. a kol. *Nový občanský zákoník úplně pro všechny*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. s. 47-48. ISBN 978-80-247-5157-3.

2.1 PODPŮRNÁ OPATŘENÍ PŘI NARUŠENÍ SCHOPNOSTI ZLETILÉHO PRÁVNĚ JEDNAT

Mezi podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jsou v NOZ zahrnuty čtyři nové instituty: předběžné prohlášení (§ 38 až § 44), nápomoc při rozhodování (§ 45 až § 48), zastoupení členem domácnosti (§ 49 až § 54) a jmenování opatrovníka bez omezení svéprávnosti (§ 465, § 469 NOZ). V případech, kdy nelze užít zmíněných podpůrných opatření, může soud přistoupit k rozhodnutí o omezení svéprávnosti člověka. Soud však vždy musí zvážit všechny mírnější alternativy, přičemž omezení svéprávnosti musí být považováno za prostředek nejkrajnější.

Předběžné prohlášení (§ 38 až § 44, NOZ) – k prvnímu institutu z podpůrných opatření, tj. k předběžnému opatření, lze přistoupit ve chvíli, když osoba předpokládá, že vzhledem ke své duševní poruše nebude způsobilá v blízké budoucnosti právně jednat, např. při diagnostikování nemoci nebo osoba sama na sobě pozoruje rozvíjející se duševní poruchu apod. Jde o projev vůle stížené osoby, aby její záležitosti byly spravovány zvoleným způsobem nebo určitou osobou. Předběžné prohlášení tedy slouží pro případ ztráty schopnosti samostatně jednat, obdobně jako pořízení závěti pro případ smrti. Předběžné opatření musí být písemné, je možné učinit jej formou veřejné listiny (notářským zápisem) nebo soukromou listinou opatřenou datem a potvrzenou dvěma svědky. Předběžné prohlášení nabývá účinnosti v okamžiku, kdy není pořizovatel schopen právně jednat (zdravotní stav brání projevu vlastní vůle). Prohlášení lze odvolat buď formou veřejné listiny anebo soukromou listinou, jedná se o stejnou formu jako při zřízení prohlášení²⁴ (viz Příloha B).

Nápomoc při rozhodování (§ 45 až § 48, NOZ) – účelem institutu nápomoci při rozhodování je zajistit podporu a pomoc osobě s duševní poruchou, která jí způsobuje obtíže při rozhodování, přičemž není důvod k omezení její svéprávnosti, podporovaná osoba je tedy plně svéprávná. Nápomoc je zajištěna prostřednictvím tzv. podpůrce (podpůrců může být i více). Jde například o situace při jednání na úřadech, s poskytovatelem sociálních služeb, při vyplňování různých

---

²⁴ NOVOTNÝ, P. a kol. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 23-25. ISBN 978-80-247-5163-4.

formulářů apod. Nápomoc při rozhodování probíhá na základě smlouvy o nápomoci, která podléhá schválení soudu. Smluvní vztah mezi podporovaným a podpůrcem skončí právní mocí rozhodnutí soudu o odvolání podpůrce²⁵.

Zastoupení členem domácnosti (§ 49 až § 54, NOZ) – jak sám název napovídá, tento institut se vztahuje na členy rodiny, ve které se nachází osoba s duševní poruchou, přičemž rodina o tuto osobu fakticky pečuje a zařizuje jí obvyklé záležitosti. Zastoupení je praktikováno pro zletilou osobu s duševní poruchou, která jí brání při samostatném právním jednání. Zastupovat osobu je možné např. jejím potomkem, sourozencem, partnerem nebo osobou žijící ve společné domácnosti alespoň tři roky před vznikem zastoupení. Předpokladem pro vznik zastoupení je dohoda mezi zástupcem a zastoupeným, přičemž dohoda musí být schválena soudem. Typický rozsah zastoupení zpravidla odpovídá např. nákupu jídla a potřeb pro domácnost, úhradě nájmu a energií, jednání na úřadech apod. Zastoupení zanikne, pokud jedna ze stran smlouvy zemře, dále pokud jedna ze stran smlouvy sdělí vůli dále v zastupování nepokračovat nebo je-li zastoupenému soudem jmenován opatrovník nebo je uzavřena smlouva o nápomoci při rozhodování²⁶ (viz Příloha C).

Jmenování opatrovníka bez omezení svéprávnosti (§ 465, § 469 NOZ) – člověku, „jemuž působí zdravotní stav při správě jeho jmění nebo při hájení jeho práv obtíže, jmenuje soud na jeho návrh opatrovníka a ve shodě s takovým návrhem určí opatrovníkovi rozsah působnosti. Na návrh opatrovance soud opatrovníka také odvolá“²⁷. Ustanovení § 469 upravuje možnost ustanovit člověku opatrovníka bez toho, aniž by došlo k omezení svéprávnosti. Opatření je vhodné v případech, kdy by mohla vzniknout opatrovanci újma v důsledku toho, že by sám neučinil určité úkony (např. žádost o sociální dávky).

---

²⁵ HAUKE, M. *Zvládání problémových situací se seniory: nejen v pečovatelských službách*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 49. ISBN 978-80-247-5216-7.

²⁶ RITTICHOVÁ, B. *Omezení svéprávnosti není jedinou volbou: nově je možné využít zastoupení členem domácnosti*. Sociální služby: odborný časopis. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, 2014, roč. 16, č. 4, s. 22-23. ISSN 1803-7348.

²⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1226-1368. Dostupné z: ASPI, § 469

Omezení svéprávnosti – k omezení svéprávnosti²⁸ člověka může přistoupit pouze soud. Jedná se o velmi závažný zásah do integrity osoby, ke kterému by mělo být přistupováno ve zcela výjimečných případech. Základní předpoklady pro omezení svéprávnosti jsou upraveny v § 55 a § 57 NOZ a jsou jimi:

- „*existence duševní poruchy, která není jen přechodná a která brání člověku samostatně právně jednat*
- *zájem člověka*
- *zhlédnutí člověka*
- *reálná hrozba vzniku závažné újmy*
- *plné uznání práv a osobní jedinečnosti člověka (přísná individualizace omezení) a nemožnost využít mírnější a méně omezující opatření“²⁹ (blíže viz kapitola 6)*

Při rozhodování soudu o omezení svéprávnosti platí principy, jejichž dodržování je nezbytné, například:

- skutečnost, že osoba trpí duševním postižením, neznamená její automatické omezení ve svéprávnosti
- v případě zájmu dotčeného člověka jde především o ochranu jeho osobních a majetkových zájmů, nikoliv o zájem rodiny či společnosti
- vzhledem k závažnosti zásahu, jakým je omezení svéprávnosti, zhlédnutí člověka podléhá výkonu soudu, resp. senátu soudu (nikoliv např. soudnímu úředníkovi), osobní kontakt je rozhodující pro správné posouzení situace
- dále musí být kladen důraz na zjištění důležitosti hrozby vzniku újmy v případě konkrétní osoby, přičemž tato hrozba musí být reálná a nikoliv pouze hypotetická
- soud má povinnost svá rozhodnutí individualizovat

Soud může omezit svéprávnost maximálně na dobu pěti let, poté právní účinky omezení zanikají. Podstatná situace v institutu omezení svéprávnosti nastane, pokud se změní okolnosti, např. dojde k vyléčení nemoci, která způsobovala neschopnost

---

²⁸ Svéprávnost je „*způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)“*. § 15, odst. 2, zák. 89/2012 Sb., NOZ. Dostupné z: ASPI, § 15

²⁹ MATIAŠKO, M. a A. HOFSCHEIDEROVÁ. *Manuál sociálního pracovníka. Svéprávnost a právní ochrana uživatelů sociálních služeb podle zákona č. 89/2012 sb., občanský zákoník*. Zlínský kraj: ZSTUDIO, spol. s r.o., © 2015, s. 12.

člověka právně jednat, soud své rozhodnutí bezodkladně změní nebo zruší a to i bez návrhu. Důležité je zmínit, že institut omezení svéprávnosti nezabavuje osobu práva samostatně jednat v běžných záležitostech každodenního života. Omezením svéprávnosti dochází ke jmenování opatrovníka³⁰ (viz Příloha E).

Schematické znázornění podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého člověka právně jednat znázorňuje míru zásahu do právní sféry člověka, přičemž postup soudu při úvaze o podpůrných opatřeních by měl být veden směrem od vrcholu pyramidy, až k jejímu základu (viz Obrázek 1):

- vrchol pyramidy představuje opatření **nápomoc při rozhodování** – člověk zůstává plně svéprávný, stále jedná sám
- střed pyramidy je tvořen instituty **zastoupení členem domácnosti** a **opatrovnictví bez omezení** – u obou alternativ zůstává člověk plně svéprávný, existuje zde druhá osoba, která je oprávněna jednat za něj
- základ pyramidy je ukončen krajním prostředkem při řešení reálné hrozby závažné újmy v oblasti právních jednání – **omezení ve svéprávnosti**

Obrázek 1: Schematické znázornění podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého člověka právně jednat

Zdroj³¹

³⁰ MATIAŠKO, M. a A. HOFSCHEIDEROVÁ. *Manuál sociálního pracovníka. Svěprávnost a právní ochrana uživatelů sociálních služeb podle zákona č. 89/2012 sb., občanský zákoník*. Zlínský kraj: ZSTUDIO, spol. s.r.o., © 2015. s. 13-18.

³¹ (Tamtéž, s. 38)

3 LEGISLATIVNÍ PRAMENY V OBLASTI LIDSKÝCH PRÁV A OPATROVNICTVÍ DOSPĚLÝCH

Kapitola představuje důležité listiny, které jsou základním stavebním kamenem pro stanovení vhodných metod a řádných pravidel tak, aby každé osobě byla zachována její lidská práva a důstojnost. Spojením legislativy a praxe v oblasti lidských práv osob s postižením se tak naskýtá vhodná příležitost, jak udávat nový směr a nové možnosti nejen v oblasti opatrovnictví zletilých. Legislativní ukotvení poskytuje přehled a „jistotu“ v nepředvídatelné moderní době, která skýtá mnoho nástrah, ale zároveň také mnoho inovativních možností.

Všeobecná deklarace lidských práv (dále jen „deklarace“) označuje všechny lidské bytosti za svobodné a rovnoprávné bez ohledu na pohlaví, rasu, národnost a náboženství. Úvodní věta čl. 1 deklarace říká, že „*Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovní v důstojnosti i právech*“³². Deklarace dále např. garantuje v čl. 5 právo na svobodu a bezpečnost, v čl. 6 právo na spravedlivé řízení a v čl. 8 právo na respektování soukromého a rodinného života. Současné trendy ve společnosti zastávají snahu o trvalé zlepšování životních podmínek a zajištění rovnoprávného postavení osob, přičemž je kladen důraz na přirozenou podporu a pomoc, a tím tak postavit lidskou bytost do popředí zájmu. Cílem deklarace je prostřednictvím výchovy a vzdělání šířit prosazování úcty k právům a svobodám všech občanů v globálním měřítku. Deklarace byla přijata v roce 1948 na půdě Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) a je nezávazným lidskoprávním dokumentem uznávaným po celém světě. Tento politický dokument má charakter doporučení a stal se východiskem pro mnohé další mezinárodní dokumenty³³.

---

³² Usnesení č. DE01/48 Valného shromáždění, Všeobecná deklarace lidských práv ze dne 10. prosince 1948. In: *uveřejněno v č. 1/1948 ve Vybraných Deklaracích Valného shromáždění OSN*. Dostupné z: ASPI, DE01/48, Čl. 1

³³ DVOŘÁKOVÁ Z. a kol. *Management lidských zdrojů. Beckovy ekonomické učebnice*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s 30. ISBN 978-80-7179-893-4.

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením a její opční protokol³⁴ (dále jen „Úmluva“) byla přijata Valným shromážděním OSN dne 13. prosince 2006 a vstoupila v platnost dne 3. května 2008. Jménem České republiky byla podepsána v New Yorku dne 30. března 2007³⁵ a na základě čl. 10 Ústavy ČR se v roce 2010 stala součástí českého právního řádu³⁶. Jedná se o významný dokument pokrývající velké spektrum práv (občanských, politických, ekonomických, sociálních, kulturních), jenž chrání zájmy osob se zdravotním postižením před diskriminací a nerovnoprávností, zavazuje smluvní strany k přijetí příslušných zákonů a v neposlední řadě pobízí k dodržování principu rovnosti zdravotně postižených občanů ve společnosti.

Listina základních práv a svobod (dále jen „Listina“) je pramenem ústavního práva³⁷, vyjadřuje princip rovnosti občanů před zákonem a princip legality při výkonu státní moci. Listina tak svojí podobou vymezuje vztah státní moci k občanovi a určuje hranice výkonu této moci³⁸. Lidská práva utváří vztah mezi jednotlivcem a státem (veřejnou mocí) a patří k hlavním zásadám politického myšlení a jednání. Článek 5 Listiny říká, že každý „je způsobilý mít práva“³⁹. Lidská práva jsou obsažena v ústavách či ústavních pořádcích států a je jimi poměřován výkon státní (veřejné) moci. Lidé preferují různé zájmy, mají odlišné životní hodnoty, praktikují různé způsoby chování, přičemž jsou stále nositeli základních práv. Povinností veřejné moci je zabezpečit pokojné soužití spoluobčanů a stejně tak ochranu a obranu společensky důležitých hodnot. Možnost omezit základní práva je v ústavním pořádku výslovně zmíněna, přičemž musí být zkoumána podstata a smysl omezení, aby nebylo omezení

---

³⁴ Opční protokol upravuje možnost podávání individuálních stížností a proceduru vyšetřování závažných či systematických porušování povinností státu vyplývajících z Úmluvy. CZECH REPUBLIK. MZV ČR. *Zpráva o zahraniční politice České republiky: za období od ledna 2007 do prosince 2007*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2008, s. 340. ISBN 978-80-863-4567-3.

³⁵ JEDLIČKA, R. a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. 1 vyd. Praha: Grada, 2015. s. 526. ISBN 978-80-247-5447-5.

³⁶ Ústava České republiky v čl. 10 stanoví, že „vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva“. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 1, s. 3-16. Dostupné z: ASPI, Čl. 10

³⁷ Listina základních práv a svobod byla vyhlášena dne 16. prosince 1992 ve Sbírce zákonů v částce 1. pod číslem 2/1993 Sb., účinnosti nabyla dne 28. 12. 1992.

³⁸ SPIRIT, M. *Úvod do studia práva*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014. s. 177. ISBN 978-80-247-5280-8.

³⁹ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 1, s. 17-23. Dostupné z: ASPI, Čl. 5

zneužíváno⁴⁰. Například Čl. 7 zaručuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, přičemž nedotknutelnost může být omezena jen v případech stanovených zákonem.

Dalším důležitým bodem Listiny je Čl. 26, který náleží do kategorie hospodářských, sociálních a kulturních práv a zaručuje právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu. Mimo jiné článek uvádí, že každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací⁴¹. Do stejné kategorie práv spadá také Čl. 33 Listiny, který zahrnuje právo na vzdělání. Vzdělání je právem i povinností každého, na kterého se taková povinnost vztahuje, neboť školní docházka je povinná po dobu stanovenou zákonem. Listina dále zaručuje, že právo na bezplatné vzdělání mají občané v základních a středních školách, následně pak podle schopností člověka a možností společnosti též na vysokých školách⁴².

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, patří k významným legislativním krokům v oblasti institutu opatrovnictví. Pro osoby s postižením šlo o jednu z nejdůležitějších změn v otázce způsobu „jak řešit své postavení v majoritní společnosti“. NOZ ve své podstatě pozvedá k autonomii člověka, vede ke svobodě a rovnosti v důstojnosti základních lidských práv každého jednotlivce a je postaven na základní zásadě, jenž se opírá o Listinu. Článek 1 Listiny stanoví, že práva jsou „nezadatelné, nezcižitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné“⁴³.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, upravuje v § 29 ustanovení opatrovníka fyzické osobě, právnické osobě, neznámým dědicům zůstavitele, osobám neznámého pobytu a neznámým osobám⁴⁴.

Zákon č. 292/2013, Sb., o zvláštních řízeních soudních, upravuje jmenování opatrovníka dědice, zvláštního opatrovníka a opatrovníka ve zvláštních případech⁴⁵.

---

⁴⁰ WAGNEROVÁ, E., V. ŠIMÍČEK, T. LANGÁŠEK, I. POSPÍŠIL a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 23-24. ISBN 978-80-7357-750-6.

⁴¹ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu odnětí trestu svobody: komentář*. 1 vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. s. 84. ISBN 978-80-7357-706-3.

⁴² BARTÍK, V. a E. JANEČKOVÁ. *Zpracování osobních údajů školami*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. s. 8. ISBN 978-80-7478-359-3.

⁴³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 1, s. 17-23. Dostupné z: ASPI, Čl. 1

⁴⁴ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 56, s. 383-428. Dostupné z: ASPI, § 29

⁴⁵ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 112, s. 3186-3256. Dostupné z: ASPI, § 119, § 120. Pozn.: Zákon je též označován jako „Zákon o nesporném řízení“

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, patří mezi další důležité právní předpisy, jehož cílem je zajistit lidem v nepříznivé sociální situaci pomoc a podporu prostřednictvím sociálních služeb a stanovit pravidla pro jejich poskytování. Přijetí zákona znamenalo zásadní změnu v koncepci sociálních služeb. Opatrovnictví je v uvedeném zákoně zmíněno např. při správním řízení žádosti o příspěvek na péči. Zákon v § 23 uvádí, že „*Krajská pobočka Úřadu práce ustanoví pro řízení o příspěvku opatrovníka též osobě, která není schopna vzhledem ke svému zdravotnímu stavu jednat samostatně a nemá zástupce*“⁴⁶.

Za zmínku též stojí nelegislativní dokumenty, které nelze opomenout, jako je např. Etický kodex opatrovníka (viz Příloha E), Etický kodex sociálního pracovníka nebo Etický kodex úředníků a zaměstnanců veřejné správy apod. Výčet uvedených pramenů v kapitole je pouze orientační, ve své podstatě jde o písemnosti, které vytvářejí odraz zájmu o zachování lidské důstojnosti, lidských práv a bytí ve společnosti.

---

⁴⁶ KRÁLOVÁ, J. a E. RÁŽOVÁ. *Sociální služby a příspěvek na péči: komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012, s. 218. ISBN 978-80-7263-748-5.

4 ANDRAGOGIKA A VYBRANÉ APLIKOVANÉ ANDRAGOGICKÉ DISCIPLÍNY VE VZTAHU K VEŘEJNÉMU OPATROVNICTVÍ

Andragogika ve vztahu ke zletilému jedinci poskytuje možnost dalšího odborného vzdělávání a zvyšování kvalifikace, podílí se na zvýšení životních perspektiv a přispívá k naplnění jeho potenciálu. Andragogika rozvíjí schopnosti dospělého člověka, obohacuje ho o názory, hodnoty, dovednosti a napomáhá k sebepoznání skrze učení. Uplatnění andragogiky v sociálním prostředí pomáhá předcházení, zmírňování a korigování nežádoucích vlivů na dospělou osobu, obohacuje ji o nové rozměry a skýtá možnost vedoucí k pozitivní změně. Prostřednictvím specifických postupů ve vzdělávání, výchově, řízení a péči o dospělé se snaží připravit člověka na plnohodnotný sociální i pracovní život. V odborné literatuře se můžeme setkat s mnoha definicemi, které formulují pojem andragogika.

Andragogický slovník definuje andragogiku jako vědeckou disciplínu „*zabývající se veškerými procesy a souvislostmi učení a vzdělávání dospělých*“⁴⁷, přičemž objektem současné andragogiky je dospělý jedinec a předmětem je celková edukační realita dospělých, především „*proces organizovaného učení a sociálně-ekonomické souvislosti tohoto učení, sebeřízené (zkušenostní) učení a kooperativní učení, které vytváří podmínky pro vznik znalostní a učící se společnosti*“⁴⁸. Stejný zdroj uvádí, že významnou část andragogiky tvoří mimo jiné sociální oblast a dále, že andragogika prokazuje praktický přínos díky řešení reálných problémů lidí, zkoumá teorii a praxi vzdělávání dospělých, oblast poradenství a péči o dospělé jedince.

Beneš andragogiku představuje jako vědní a studijní obor zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení dospělých, jako specifickou součást věd o výchově, vzdělávání a vyučování. Podle Beneše znamená andragogika „*doprovázení člověka při jeho cestě za vzděláním, poznáním a pochopením světa*“⁴⁹.

---

⁴⁷ PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014. s. 39-40. ISBN 978-80-247-4748-4.

⁴⁸ (Tamtéž, s. 39-40)

⁴⁹ BENEŠ, M. *Andragogika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014. s. 11. ISBN 978-80-247-4824-5.

Palán a Langer považují andragogiku za „vědu o vzdělávání dospělých, výchově a péči o dospělé, respektující všestranné zvláštnosti dospělé populace a zabývající se jejím rozvojem ve všech fázích jeho životní dráhy“⁵⁰.

Podle Špatenkové andragogika vymezuje „studijní obor, vědní disciplínu i prakticky **aplikovanou sociální technologii** (oblast společenské činnosti)“⁵¹. Autorka dále konstatuje, že jde o poměrně mladou vědní disciplínu a tento pojem je odvozen od následujících termínů: „*anér, andros = muž, v přeneseném slova smyslu dospělý člověk + agogé = vedení, výchova z agó, agein = vésti, řídit*“⁵².

Jako každá věda i andragogika se vnitřně strukturuje a vytváří systém andragogických disciplín, které lze rozčlenit na základní, aplikované a hraniční. **Základní konstituované teoretické disciplíny** jsou obecná andragogika, teorie výchovy dospělých, komparativní andragogika, dějiny andragogiky, metodologie andragogiky, andragogická diagnostika a androdidaktika (viz Tabulka 1). Mezi **aplikované disciplíny** řadíme personální andragogiku, sociální andragogiku, speciální andragogiku, kulturní andragogiku a gerontagogiku⁵³.

Andragogické disciplíny zaznamenávají teoretické, metodologické a praktické otázky v celkovém kontextu andragogiky. Vzhledem k významu učení a vzdělávání dospělých andragogika čerpá a úzce spolupracuje s dalšími vědami, například psychologií, sociologií, filozofií a antropologií, z pohledu rozvoje a řízení lidí čerpá z managementu, teorie organizace a řízení, sociální psychologie organizace, organizačního chování, personalistiky apod.⁵⁴

Mezi ustálené **hraniční andragogické disciplíny** patří filozofie výchovy dospělých, andragogická psychologie a andragogická sociologie (někdy také personální management).

---

⁵⁰ PALÁN, Z. a T. LANGER. *Základy andragogiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. s. 37. ISBN 978-80-86723-58-7.

⁵¹ ŠPATENKOVÁ, N. Andragogika – vývoj a současnost. In: BAŠTECKÁ, B., ed. *Psychologická encyklopedie: aplikovaná psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 37. ISBN 978-80-7367-470-0.

⁵² (Tamtéž, s. 38)

⁵³ VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 41. ISBN 978-80-262-1026-9.

⁵⁴ PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. s. 30-31. ISBN 978-80-247-3960-1.

Nekonstituované andragogické disciplíny jsou například resocializační andragogika, penitenciární andragogika, podniková andragogika, andragogika volného času, ekologická andragogika apod. (viz Tabulka 2)

Tabulka 1: Přehled konstituovaných andragogických disciplín

základní	aplikované	hraniční
obecná andragogika	personální (profesní) andragogika	filozofie výchovy dospělých
dějiny andragogiky	sociální andragogika	andragogická psychologie (psychologie učení dospělých)
komparativní andragogika	speciální andragogika	andragogická sociologie (sociologie výchovy a vzdělávání dospělých)
androdidaktika (andragogická didaktika)	kulturní andragogika (kulturně-osvětová)	personální management
metodologie andragogiky (andragogický výzkum)	gerontagogika (edukace seniorů)	
teorie výchovy dospělých	andragogické poradenství	
andragogická diagnostika	multikulturní andragogika	

Zdroj⁵⁵

Tabulka 2: Nekonstituované andragogické disciplíny

aplikované	hraniční
resocializační andragogika	podniková andragogika
penitenciární andragogika	andragogika volného času
bezpečnostně-preventivní andragogika	kyberandragogika
andragogika handicapovaných	ekologická andragogika

Zdroj⁵⁶

⁵⁵ VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 42. ISBN 978-80-262-1026-9.

⁵⁶ (Tamtéž, s. 42)

4.1 SOCIÁLNÍ ANDRAGOGIKA

Zájem andragogiky o sociální oblast představuje sociální andragogika – aplikovaná andragogická disciplína zaměřená na edukaci a reedukaci dospělých v sociálním kontextu. Sociální andragogika zkoumá vztah mezi sociálním prostředím, sociální situací jedince a jeho edukačním potenciálem, přičemž se snaží o integraci dospělého jedince do společnosti v rámci procesu socializace a pomáhá prostřednictvím poradenství a vzdělávání řešit krizové a neočekávané životní situace (viz Obrázek 2).

Cílem sociální andragogiky je zlepšování sociálních vztahů, vytváření adekvátních interpersonálních vztahů a napomáhání dospělým při plnění sociálních rolí a respektování sociálních norem⁵⁷. Sociální andragogika se dále zabývá „sociálně-edukačním působením na rizikové, marginalizované a sociálně znevýhodněné skupiny dospělých a na specifické cílové skupiny vyžadující zvláštní péči a pozornost“⁵⁸. Při svém působení klade důraz na využití výchovných, vzdělávacích, poradenských, preventivních a osvětových nástrojů.

Obrázek 2: Sociální andragogika jako průnik praxe sociální práce a teorie vzdělávání dospělých

Schéma 3.1 Sociální andragogika jako průnik praxe sociální práce a teorie vzdělávání dospělých
Zdroj: Veteška (2015, s. 47).

Zdroj⁵⁹

⁵⁷ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 46. ISBN 978-80-7478-898-7.

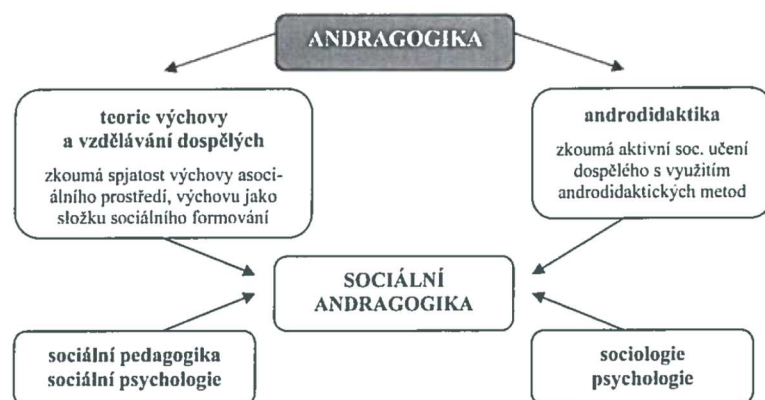
⁵⁸ VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 50. ISBN 978-80-262-1026-9.

⁵⁹ (Tamtéž, s. 50)

Sociální andragogika má dvojí podobu, a to praktickou realizaci v terénu a teoretickou a metodologicko-empirickou základnu. Praktická realizace se odehrává v zařízeních zaměřených na sociální práci a dále v rámci institucionálního socializačního a resocializačního působení na dospělé jedince, přičemž systematické rozpracování teoretických, metodologických východisek a analýz dat o dynamice jevů mezi sociálním prostředím a edukací dospělých umožňuje další dynamický rozvoj sociální andragogiky⁶⁰.

Podle Palána je sociální andragogika vědní disciplínou, do které se promítají poznatky celé řady disciplín příbuzného charakteru, např. sociální pedagogika, sociální psychologie, sociologie, psychologie apod. (viz Obrázek 3)

Obrázek 3: Sociální andragogika ve vztahu k disciplínám příbuzného charakteru

Zdroj⁶¹

Předmětem sociální andragogiky je:

- vzdělávání, výchova a pomoc dospělému (péče) při jeho průběžné integraci do života společnosti – **socializaci** (zařazení, uplatnění, seberealizace)
- **pomoc při změnách**, jejichž řešení je mimo možnosti (schopnosti) dospělého; pomoc člověku v situaci **sociální nouze**

⁶⁰VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. 1.vyd. Praha: Portál, 2016. s. 50. ISBN 978-80-262-1026-9.

⁶¹ PALÁN, Z. a T. LANGER. *Základy andragogiky*. 1 vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. s. 58. ISBN 978-80-86723-58-7.

Cílem sociální andragogiky je:

- „*výchova ke zkvalitňování sociálních vztahů v dané societě i ve společnosti*
- *výchova ke schopnosti vytvářet si adekvátní interpersonální vztahy*
- *výchova a vzdělávání k očekávanému plnění sociálních rolí*
- *výchova k překonávání egoistického pragmatismu*
- *výchova k respektování sociálních norem*“⁶²

Stejný zdroj dále konstatuje, že sociální andragogika výrazně zasahuje také do sociální práce, zejména pokud je využíváno andragogiky pro zvýraznění účinnosti neandragogických činností, při analýze sociálních vztahů a problémů, při řešení konkrétních klíčových kompetencí klienta, při orientaci zletilého k sociální odpovědnosti apod. Sociální andragogika se uplatňuje v sociálních aktivitách státu a různých institucí, jako jsou ministerstva, podniky, církve, sdružení, státní a nestátní organizace aj. V praxi lze sociální andragogiku využít např. při poradenské činnosti, při činnosti odborů a institucí sociální péče pro dospělé, útvarů péče o lidské zdroje, při práci charitativních a humanitárních organizací, ústavů sociální péče apod.

Rozvoj a prosazování sociální andragogiky souvisí podle Palána a Langera s rozšířením koncepce liberalismu (svoboda v podnikání, volný pohyb lidí, zboží, kapitálu apod.), kdy dochází vlivem řady jevů ke globalizaci, ekonomické a politické nejistotě, jenž má za následek zhoršení sociálních jistot, zvýšení sociálních tlaků a vzniku sociálních problémů.⁶³

4.2 SPECIÁLNÍ ANDRAGOGIKA

Na problematiku vzdělávání různě postižených (znevýhodněných⁶⁴) jedinců a jejich uplatnění se ve společnosti a na trhu práce se zaměřuje speciální andragogika. Označení znevýhodnění obsahuje všechny druhy postižení, tj. tělesné, smyslové, duševní

---

⁶² PALÁN, Z. a T. LANGER. *Základy andragogiky*. 1 vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. s. 58-59. ISBN 978-80-86723-58-7.

⁶³ PALÁN, Z. a T. LANGER. *Základy andragogiky*. 1 vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. s. 59-62. ISBN 978-80-86723-58-7.

⁶⁴ Znevýhodnění (handicap) se „projevuje jako omezení vyplývající pro jedince z jeho vady nebo postižení, které ztěžuje nebo znemožňuje, aby naplnil roli, která je pro něj (s přihlédnutím k jeho věku, pohlaví a sociálním či kulturním činitelům) normální“. SLOWIK, J. *Speciální pedagogika*. 1 vyd. Praha: Grada, 2007. s 27. ISBN 978-80-247-1733-3.

a poruchy chování nebo jejich kombinaci. Jde-li o sociální znevýhodnění jedince např. ekonomické, etnické, kulturní apod., jedná se o problematiku sociální andragogiky.

Speciální andragogika vychází z respektování, naplňování a hájení práv dospělého jedince a jeho podpory v přirozeném prostředí, zdravotně znevýhodněným osobám umožňuje získávat přiměřenou profesní kvalifikaci, vhodné pracovní uplatnění, podporu a zvýšenou ochranu na trhu práce apod.

Speciální andragogika vychází z poznatků speciální pedagogiky a její pomoc je zaměřena na odstraňování bariér ve vzdělávání. Veteška uvádí, že „v důsledku existence mnoha druhů znevýhodnění se speciální pedagogika rozvinula do několika disciplín (oborů, které mohou mít předponu andragogická):⁶⁵“ psychopedie, somatopedie, logopedie, surdopedie, tyflopédie/oftalmopedie a etopedie (viz Tabulka 3).

Tabulka 3: Rozdělení oborů speciální pedagogiky podle druhů postižení klientů

Obory speciální pedagogiky	Druhy postižení
somatopedie	tělesná postižení, dlouhodobá onemocnění
tyflopédie (oftalmopedie)	zrakové postižení
surdopedie (akupedie)	sluchové postižení
psychopedie	mentální postižení (příp. psychické poruchy)
logopedie	narušená komunikační schopnost (vady a poruchy řeči)
etopedie	poruchy chování a sociální deviace
speciální pedagogika osob s dílčími nedostatky	specifické poruchy učení, projevy LMD (ADD, ADHD) atd.
speciální pedagogika osob s kombinovaným postižením (s více vadami)	kombinace dvou a více druhů postižení

Zdroj⁶⁶

⁶⁵ VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. 1.vyd. Praha: Portál, 2016. s. 52. ISBN 978-80-262-1026-9.

⁶⁶SLOWIK, J. *Speciální pedagogika*. 1 vyd. Praha: Grada, 2007. s 18. ISBN 978-80-247-1733-3.

Cílem speciální pedagogiky je podle Vetešky „*vypracovávat a aplikovat takové metody edukace, které napomáhají znevýhodněným jedincům dosahovat pracovního, individuálního a společenského uplatnění*“⁶⁷, pokud jde o dospělé jedince, jedná se o speciální andragogiku, disciplínu zaměřenou na tuto specifickou cílovou skupinu.

4.3 ANDRAGOGICKÉ PORADENSTVÍ

Poradenství v oblasti veřejného opatrovnictví lze považovat jako jeho nezbytnou součást, neboť zahrnuje práci s jedinci na úrovni vývojových otázek a při ujasnění mnoha možností např. zájmových, informačních, konzultačních, vzdělávacích apod., s cílem najít uspokojivá řešení.

Veteška označuje andragogické poradenství jako „*specializovanou odbornou činnost poskytovanou různým cílovým skupinám dospělých v různých životních etapách a různě obsahově zaměřenou*“⁶⁸.

Horák považuje andragogické poradenství za cestu směřující k pomoci člověku a péči o něj v případě jeho potřeby. Konstatuje, že jde o činnost směřovanou na jedince v oblasti jeho zájmu, přičemž poradce má snahu podpořit jedincův růst, rozvoj, zralost a lepší uplatnění v orientaci ve světě a vyrovnání se se životem. Stejný zdroj dále uvádí, že tento typ poradenství je zaměřen na vzdělávání dospělého jedince ve všech jeho přirozených formách, přičemž pomáhá nalézt ty nevhodnější s ohledem na plánování osobního rozvoje a konkrétní osobnost jedince⁶⁹.

Poradenský vztah v prostředí veřejného opatrovnictví je individuální, specifický a ojedinělý, měl by jedince posouvat dál a podporovat jej, nikdy by neměl být ohrožující nebo škodlivý. Gabura k poradenské činnosti uvádí, že by se měla řídit určitými etickými zásadami, které jsou v mnoha případech uvedeny v etických

---

⁶⁷ VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. 1.vyd. Praha: Portál, 2016. s. 52. ISBN 978-80-262-1026-9.

⁶⁸ VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. 1.vyd. Praha: Portál, 2016. s. 55. ISBN 978-80-262-1026-9

⁶⁹ ANDRAGOS – PhDr. Marcel Horák, DiS., MBA. *Psychologické a komplexní osobní poradenství / lektor a kouč. Andragogické poradenství*. [online]. © 2017. ANDRAGOGOS – PhDr. Marcel Horák, DiS., MBA. [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: <http://www.andragogos.cz/andragogicke-poradenstvi/>

kodexech různých sdružení, asociací, komor, svazů apod., které by měly obsahovat patřičné kroky zajišťující plnohodnotnou a profesionální kvalitu poradenství⁷⁰.

Obdobně tomu je také při poskytování poradenství rodinným příslušníkům opatrované osoby. Sdělení relevantních informací např. o sociálních dávkách, kompenzačních pomůckách, sociálních službách, dluhové gramotnosti apod. přispívají k lepšímu porozumění ve vztahu mezi veřejným opatrovníkem, opatrovancem a jeho rodinou. Veřejný opatrovník tak plní roli informátora, poradce, diagnostika, zprostředkovatele, konzultanta apod.

---

⁷⁰ GABURA, J. a J. PRUŽINSKÁ. *Poradenský proces*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, s. 100. ISBN 80-85850-10-9.

5 VEŘEJNÉ OPATROVNICTVÍ

Výkon veřejného opatrovnictví sebou přináší mnoho úskalí a klade na veřejné opatrovníky poměrně velké nároky. Jedná se o skutečnost, která vyplývá z odpovědnosti a složitosti tohoto institutu. Aby bylo veřejné opatrovnictví účinné, efektivní a bylo vykonáváno v zájmu opatrované osoby, je nutné, aby opatrovník disponoval dostatečnou škálou vědomostí a dovedností. Téměř každodenní jednání se všemi zainteresovanými institucemi, jež představují lékařská zařízení, státní správy, soudy apod., vyžaduje značnou míru všeobecného povědomí. Úspěšný proces výkonu veřejného opatrovnictví je ovlivňován řadou subjektivních a objektivních faktorů, kdy je od opatrovníka očekávána nejen odbornost a profesionalita, ale i stránka osobnostní a lidská.

Veřejný opatrovník ve vztahu k jedinci – lze říci, že povolání veřejného opatrovníka patří k profesi, se kterou je spojena vyšší míra pomoci a kontroly nad jedincem, kterému je poskytována ochrana, při jeho vedení a opatrování. Podle Úlehly lze pomoc a kontrolu uskutečnit osmi profesionálními způsoby práce za dodržení určitých podmínek (viz Obrázek 4). Autor současně poukazuje na skutečnost, že klienti si odjakživa „vyberou jen to, co je pro ně a z jejich hlediska užitečné, a to, co se jim nelíbí, co nepotřebují, nepřijmou a nebudou dělat“⁷¹, k přiblížení tématu, dále uvádí rozdíl mezi profesí a profesionálem:

Profese = odborné zaměstnání, povolání

Profesionál = kdo odborně koná nějakou činnost (běžně nevýdělečnou) jako zaměstnání

K profesionálním způsobům kontroly Úlehla řadí následující metody práce s jedincem:

- opatrování
- dozor
- přesvědčování
- vyjasňování

---

⁷¹ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s 32. ISBN 80-85850-69-9.

Mezi profesionální metody způsobu pomoci podle autora patří:

- doprovázení
- vzdělávání
- poradenství
- terapie

Obrázek 4: Profesionální způsoby práce

Zdroj⁷²

Opatrováním přebírá pracovník veškerou zodpovědnost za jedince, zastupuje ho ve všech potřebných úkonech a opatrování má podobu péče.

Dozor spočívá ve stanovení pracovníkových norem či pravidel a dozírání na jejich dodržování.

Přesvědčování je metoda, během které pracovník komentuje jedincovy názory, jeho motivaci, postoje, životní názory, styly či hodnoty a pomocí argumentů se snaží dosáhnout jejich změny.

⁷² ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s 33. ISBN 80-85850-69-9.

Vyjasňování je prostorem k otevírání příležitostí, aby mohl jedinec zformulovat svá přání. Během vyjasňování pracovník hledá společná témata, otázky, významy apod. a současně podporuje možnosti jedince, čímž vytváří další hranice možné spolupráce.

Doprovázení přispívá ke stabilizaci jedince, k navazování atmosféry důvěry a jeho emoční podpory. Pracovník naslouchá a poskytuje podporu, čímž pomáhá snášet a zvládat životní situaci.

Vzdělávání je spoluprací jedince a pracovníka, kdy je respektováno přání jedince na doplnění znalostí, zkušeností, vědomostí apod. V této fázi je důležitá role pracovníka, aby správně vyhodnotil, co je pro jedince prospěšné, aby mohl splnit jeho očekávání.

Poradenství je další nedílnou součástí spolupráce jedince s pracovníkem. Jedinec si přeje odstranit překážky, které mu znemožňují dosáhnout rozvinutí vlastních možností a cílů. Pracovník nabízí rady, návody, nápady či náměty, které vedou k nalezení optimální cesty.

Terapie je formou spolupráce, při které si jedinec přeje zbavit se svého trápení a bolesti. Pracovník pomáhá vytvářet nejvhodnější způsoby, jak potíže nejlépe vyřešit, přičemž jedince oceňuje a tím ho posiluje⁷³.

Téměř každý jedinec potřebuje, aby mu byly poskytovány souvislosti mezi jevy mravními, ekonomickými, právními, etickými, politickými apod. Poznatky, které opatrovník jedinci předává, samy o sobě nestačí, je třeba hledat další skryté intelektové schopnosti jedince a ty ve vzájemné interakci s okolním prostředím rozvíjet.

5.1 KOMPETENCE VEŘEJNÝCH OPATROVNÍKŮ

Kompetentnost veřejných opatrovníků představuje směr k úspěšnému zvládnutí nejrůznějších životních situací a cílů. S kompetentností při výkonu funkce veřejného opatrovníka je to obdobné jako při výkonu obecného neboli soukromého opatrovnictví. Rozdíl spočívá v tom, že na veřejné opatrovníky jsou kladeny odlišné nároky než na soukromé opatrovníky. Zpravidla se jedná např. o průběžné další vzdělávání

---

⁷³ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 32-37. ISBN 80-85850-69-9.

a školení plynoucí z pracovní náplně, trestní bezúhonnost, flexibilitu, loajalitu vůči zaměstnavateli a vůči opatrovanci, samostatnost, kreativitu apod.

Co je považováno za kompetence veřejného opatrovníka, ať už jde o kompetence profesní, odborné, klíčové apod., je možné přiblížit pomocí odborné literatury. Pojem kompetence pochází z latinského výrazu „competere“ a jeho význam lze přeložit jako „přislušet“ nebo „být příslušný“⁷⁴. Podle Vetešky a Tureckiové můžeme pojem kompetence definovat „jako jedinečnou schopnost člověka úspěšně jednat a dále rozvíjet svůj potenciál na základě integrovaného souboru vlastních zdrojů, a to v konkrétním kontextu různých úkolů a životních situací, spojenou s možností a ochotou (motivací) rozhodovat a nést za svá rozhodnutí odpovědnost“⁷⁵, přičemž autoři současně konstatují, že kompetentním se stává jedinec, jenž ve svém životě úspěšně rozvíjí a uplatňuje veškeré své schopnosti, znalosti, dovednosti, popř. zkušenosti a zdroje motivace, tj. „lidský kapitál“⁷⁶. Klíčové kompetence bývají označovány jako souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti⁷⁷. Profesní kompetence jsou definovány jako soubor schopností, znalostí, dovedností a z reflektovaných zkušeností, odrážející se do pracovního jednání s cílem zvládnout pracovní funkci a roli, jenž vyplývá z pracovní pozice, přičemž profesní kompetence jsou mezioborově přenosné⁷⁸.

Podle Beneše kompetence zahrnují mimo jiné i motivační stránku osobnosti, vztah k práci a kolektivům, sebedůvěru apod., tedy vlastnosti týkající se samotného jádra osobnosti. Kompetence mají zaručit jednání v různorodých reálných situacích a jejich získání vyžaduje nácvik a opakování. Beneš dále konstatuje, že klasifikace kompetencí sice není zcela sjednocena, ale určitou shodu lze spatřit v dělení na kompetence: odborné, metodické a sociální.

---

⁷⁴ HAVLÍČKOVÁ, D. a K. ŽÁRSKÁ. *Kompetence v neformálním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. s. 22. ISBN 978-80-87449-18-9.

⁷⁵ VETEŠKA, J. a M. TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 27. ISBN 978-80-247-1770-8.

⁷⁶ (Tamtéž, s. 26)

⁷⁷ TRANTINA, P. a D. HAVLÍČKOVÁ. *Sebeevaluační nástroje, aneb, Zhodnot' své kompetence získané při práci s dětmi a mládeží*. 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. s. 6. ISBN 978-80-87449-16-5.

⁷⁸ SVOBODOVÁ, D. *Profesní poradenství: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015. s. 60. ISBN 978-80-247-5092-7.

Odborné kompetence se vztahují na obsahy, předměty a prostředky práce a jsou k nim přiřazovány:

- všeobecné, odborné a další odborné vzdělávání
- při výkonu pracovní činnosti získané kompetence
- obecné odborné kompetence – jazykové znalosti, práce na PC, prac. právo atd.
- specifické znalosti a pracovní techniky

Sociální (týmové) kompetence zaručují zvládnání:

- sociálních interakcí
- komunikačních strategií
- konfliktů
- kooperace
- moderace

Metodické kompetence zahrnují např.:

- schopnost vyhledávat a zpracovávat informace
- úroveň logického, abstraktního, deduktivního a induktivního myšlení
- schopnost úsudku
- řešení problémů
- vedení projektů
- obecné pracovní techniky, např. management času⁷⁹

V podstatě všechny uvedené kompetence jsou důležité pro výkon veřejného opatrovnictví, neboť uceleným výsledkem činnosti veřejného opatrovníka je snaha podpořit a zlepšit stávající postavení opatrovance a dovést ho k jeho rozvoji a prohloubení k samostatnému myšlení.

5.2 VÝKON VEŘEJNÉHO OPATROVNICTVÍ V PRAXI

Na osobu veřejného opatrovníka sice nejsou kladeny žádné zvláštní odborné požadavky, obecně však lze ale říci, že zvyšování odborné kvalifikace a získávání kompetencí jsou základním předpokladem pro hodnotný výkon této funkce.

---

⁷⁹ BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. s. 150-152. ISBN 80-86432-23-8.

Absence minimální kvalifikace a odborných znalostí, jimiž by veřejný opatrovník nedisponoval, může mít negativní důsledky při chránění zájmů opatrovance a naplňování jeho práv.

Výkon funkce veřejného opatrovníka obce je výkonem přenesené působnosti⁸⁰, kterou vykonává obecní úřad (viz § 149b odst. 3 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích⁸¹, a viz § 119c odst. 3 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze⁸²). Obecní úřad je tvořen starostou, který stojí v čele úřadu, místostarostou/y, tajemníkem obecního úřadu (je-li tato funkce zřízena) a zaměstnanci obce zařazenými do úřadu⁸³. V praxi se často stává, zejména u menších obcí, které nemají dostatek příslušných zaměstnanců nebo nemají zřízenou předmětnou agendu, že výkonem veřejného opatrovnictví je pověřen přímo starosta.

Mezi další osoby, které v rámci obcí mohou zastávat opatrovníckou činnost, patří zaměstnanci sociálních odborů, tedy sociální pracovníci, jež agendu veřejného opatrovnictví vykonávají vedle sociální práce. Předpoklady a odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka přesně definuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, konkrétně § 110, který stanovuje požadované vzdělání⁸⁴. Zvláštní odbornou způsobilost (dále jen „ZOZ“) pro správní činnosti v sociálních

---

⁸⁰ Přenesená působnost – „vedle samostatné působnosti vykonává obec také státní správu v rozsahu stanoveném zvláštními zákony, vykonává tedy přenesenou působnost, decentralizovanou státní správu, jejíž výkon byl obci svěřen, resp. uložen“. PROVAZNÍKOVÁ, R. a O. SEDLÁČKOVÁ. *Financování měst, obcí a regionů: teorie a praxe*. 2. vyd. Praha: Grada, 2009. s 31. ISBN 978-80-247-2789-9.

⁸¹ § 149 b, odst. 3 zákona č. 128/2000 Sb. zní:

„(3) Výkon funkce veřejného opatrovníka podle občanského zákoníku⁴⁷⁾ obcí je výkonem přenesené působnosti.“

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 38, s. 1737-1764. Dostupné z: ASPI, § 149b, odst. 3

⁸² § 119 c, odst. 3 zákona č. 131/2000 Sb. zní:

„(3) Výkon funkce veřejného opatrovníka podle občanského zákoníku²⁹⁾ hlavním městem Prahou nebo městskou částí je výkonem přenesené působnosti.“ Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 39, s. 1802-1834. Dostupné z: ASPI, § 119 c, odst. 3

⁸³ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 38, s. 1737-1764. Dostupné z: ASPI, § 109, odst. 1

⁸⁴ § 110 odst. 4 zákona č. 108/2006 Sb. zní:

„Odbornou způsobilostí k výkonu povolání sociálního pracovníka je

a) vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu⁴⁰⁾ v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,

b) vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu⁴¹⁾.“ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-1289. Dostupné z: ASPI, § 110, odst. 4

službách prokazují sociální pracovníci („úředníci“) na základě vyhlášky č. 512/2002 Sb. o zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků, ve znění pozdějších předpisů. Zkouška ZOZ obsahuje souhrn znalostí a dovedností nezbytných pro výkon správních činností a skládá se ze dvou samostatně vykonávaných částí, a to písemné a ústní, přičemž se ověřují znalosti z obecné části a ze zvláštní části⁸⁵. Obecná část zahrnuje znalost základů a činnosti veřejné správy, dále znalost zákona o obcích, zákona o krajích, zákona o hlavním městě Praze a správního řádu. Zvláštní část zahrnuje znalosti nezbytné pro řádný výkon samotné profese.

Výkon agendy veřejného opatrovnictví mohou zaštiťovat i jiní úředníci obce, zpravidla záleží na již zmíněné velikosti obce a zřízení obecního úřadu. V takovém případě platí naplnění obecných požadavků na úředníky územních samosprávných celků, konkrétně ustanovení § 4, odst. 1, zákona č. 312/2002 Sb. o úřednících samosprávných celků a o změně některých zákonů⁸⁶.

Výkon veřejného opatrovnictví prostřednictvím zaměstnanců obce by měl zaručit opatrované osobě určitý kvalifikační standard, neboť pracovníci obce jsou pravidelně proškolení a metodicky řízeni. Veřejné opatrovnictví se stává vizitkou obce a zřetel na výběr vhodného pracovníka tak podléhá určitým kritériím. V praxi jsou do funkce veřejného opatrovníka obvykle pověřováni zaměstnanci, kteří prokazují odbornost pro výkon této profese. Odbornost pracovníků směřuje především do oblasti právní a orientaci v tomto prostředí, významná je též oblast sociální a základní přehled o sociálním systému, finanční gramotnost, základní znalosti v oboru psychologie, sociální pedagogice apod., jde především o mezioborové přístupy.

---

⁸⁵ Vyhláška č. 512/2002 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 177, s. 10094-10120. Dostupné z: ASPI, § 3

⁸⁶ § 4 odst. 1 zákona č. 312/2002 Sb. zní:

„(1) Úředníkem se může stát fyzická osoba, která je státním občanem České republiky, popřípadě fyzická osoba, která je cizím státním občanem a má v České republice trvalý pobyt,⁴⁾ dosáhla věku 18 let, je způsobilá k právním úkonům, je bezúhonná, ovládá jednacím jazyk⁵⁾ a splňuje další předpoklady pro výkon správních činností stanovené zvláštním právním předpisem“. Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících samosprávných celků a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 114, s. 6598-6612. Dostupné z: ASPI, § 4, odst. 1

5.3 PRÁVA A POVINNOSTI VEŘEJNÝCH OPATROVNÍKŮ

Rozsah opatrovnických práv a povinností je uveden v usnesení, kterým soud ustanovuje opatrovníka⁸⁷. Podle § 466 NOZ k povinnostem opatrovníka náleží „*udržovat s opatrovancem vhodným způsobem a v potřebném rozsahu pravidelné spojení, projevovat o opatrovance skutečný zájem, jakož i dbát o jeho zdravotní stav a starat se o naplnění opatrovancových práv a chránit jeho zájmy*“⁸⁸. Všeobecně je od opatrovníka vyžadováno dodržování tzv. „Desatera práv a povinností opatrovníka“ (viz Příloha F).

Životní oblasti, v nichž je opatrovaná osoba opatrovníkem podporována, jsou stanoveny podle rozsahu omezení svéprávnosti opatrovance a oprávnění opatrovníka. Zpravidla se jedná o podporu v oblasti sociálních záležitostí, hájení práv, zajištění plnění závazků a povinností opatrovance, finanční záležitosti, majetkové záležitosti, pracovní záležitosti, jednání na úřadech a v neposlední řadě je důležitá péče o zdravotní stav⁸⁹.

Průběh činností, které musí opatrovník po ustanovení do funkce veřejného opatrovníka zmapovat a zjistit, lze obecně shrnout do následujících bodů. Mezi hlavní primární úkony, jež podléhají výkonu veřejného opatrovnictví, patří:

- **informování a předložení listiny opatrovníka** institucím, s nimiž je nebo bylo jednáno v záležitostech opatrované osoby (např. Česká správa sociálního zabezpečení ohledně výplaty důchodu a pojistného na sociálním pojištění; Úřad práce ČR ve věcech nepojistných sociálních dávek, v oblasti zaměstnanosti nebo státní sociální podpory; zdravotní pojišťovna; banka; poskytovatelé sociálních služeb v případě jejich využívání; dále vlastníkově či nájemci bytu apod.); listinu o ustanovení opatrovníka je nezbytné předložit všem zainteresovaným stranám

---

⁸⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ze dne 4. prosince 1963. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 56, s. 383-428. Dostupné z: ASPI, § 192, odst. 2)

⁸⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1226-1368. Dostupné z: ASPI, § 466, odst. 1)

⁸⁹ MVČR, ODBOR VEŘEJNÉ SPRÁVY, DOZORU A KONTROLY. *Základní informace pro obce, jako veřejné opatrovníky*. Praha: MVČR, ©2015, s. 6.

- **zjistit u opatrované osoby doklady a jejich platnost** – týká se dokladů, které má osoba v držení: občanský průkaz, cestovní pas nebo např. průkaz pojištěnce, průkaz osoby se zdravotním pojištěním a parkovací průkaz, zbrojní průkaz apod.
- **zmapování příjmů opatrovance** – např. mzda, důchod, sociální dávky, renty a jiné příjmy např. dědictví apod.
- **zmapování výdajů opatrovance** – např. nájemné a poplatky spojené s užíváním bytu, úvěry, exekuce, výživné, spoření, pojistné apod.
- **zřídit nebo zabezpečit bankovní účet** – pokud opatrovaný nemá zřízen bankovní účet, je nutné účet zřídit pro zajištění finanční stability, popř. oznámit bance, že u klienta došlo k omezení svéprávnosti a účet zabezpečit proti zneužití
- **bydlení** – zjistit, zda je opatrovaná osoba spokojena se svým bydlištěm, zda je bydlení vyhovující a dostačující potřebám opatrovance, případně zajistit bydlení vhodnější
- **zdravotní nároky** – úkon, který zahrnuje zjištění informací o zdravotní péči, jež je opatrovanému poskytována (ošetřující lékař, stomatolog, gynekolog, psychiatr, psycholog, neurolog apod.)
- **sociální služby, sociální dávky, sociální podpora** – kroky vedoucí ke zjištění, které sociální služby opatrovanec využívá, zda je vedeno správní řízení o sociálních dávkách apod.
- **zjistit nemovitý a movitý majetek opatrovance** – úkon zahrnuje např. spolupráci s katastrálním úřadem, s registrem motorových vozidel, Czech Point
- **zmapovat vztahovou síť** – pokud opatrovanec souhlasí se sběrem informací, je vhodné navázat kontakt s příbuznými, osobami blízkými nebo osobami, jež opatrovanou osobu znají či dříve znaly; úkonem se opatrovník snaží zjistit mezilidské vztahy ovlivňující život opatrované osoby
- **zmapovat osobní historii opatrovance** – jedná se o obdobnou situaci jako v předchozím bodu, tj. se souhlasem opatrované osoby zjistit důležité mezníky v její minulosti, které mohou mít vliv na další vývoj při utváření interpersonálního vztahu mezi opatrovníkem a opatrovancem

- **přání a potřeby opatrovance** – opatrovník chrání zájmy opatrované osoby a prosazuje její přání, avšak respektování vůle opatrovance musí mít své hranice, přičemž opatrovník nesmí respektovat taková přání, kterými by hrozila újma pro opatrovanou osobu nebo by došlo k porušení zákona, proto je vhodné zmapovaná přání a potřeby posuzovat a selektovat z hlediska reálných možností
- **budoucí vize a cíle opatrovance** – důležité je zachovat autonomii člověka a poskytnout opatrovanci co možná největší podíl na rozhodování v těchto záležitostech, avšak v míře odpovídající jeho možnostem
- **zmapovat zájmy a koníčky opatrované osoby** – opatrovník pomáhá podniknout kroky k naplnění zájmů a koníčků opatrovnace
- **zjistit závazky a pohledávky opatrovnace** – jedná se o velice důležitý krok nezbytný pro plnění řádného výkonu funkce veřejného opatrovníka; opatrovník se písemně dotáže u jednotlivých věřitelů na skutečný stav závazků, zjistí jejich výši, zda jsou spláceny a na základě jakých podkladů bylo o závazku rozhodnuto; obdobně opatrovník postupuje u vymáhání pohledávek opatrovnace, tj. opatrovník zjišťuje, zda má opatrovaná osoba závazky vůči subjektům jako je např. zdravotní pojišťovna, správa sociálního zabezpečení popř. dalším subjektům, např. nedoplatky nájmu, energií, za komunální odpad apod.; opatrovník zkoumá, zda je proti opatrovanci vedeno exekuční řízení či zda nemá daňové nedoplatky
- **zřídit dosílání pošty k rukám opatrovníka** – tímto úkonem se opatrovník snaží předcházet prodlení různých povinností opatrovance⁹⁰.

Opatrovník se těmito kroky snaží získat veškeré dostupné informace o opatrované osobě s cílem předcházet nahodilým životním situacím, které by mohly ohrozit opatrovance a tím i řádný výkon samotného veřejného opatrovnictví.

---

⁹⁰ MVČR, ODBOR VEŘEJNÉ SPRÁVY, DOZORU A KONTROLY. *Základní informace pro obce, jako veřejné opatrovníky*. Praha: MVČR, ©2015, s. 24-29.

6 OMEZENÍ VE SVÉPRÁVNOSTI V PRAXI VEŘEJNÉHO OPATROVNICTVÍ

Následující kapitola obsahuje pět podkapitol, které prostřednictvím platné judikatury a konkrétních případů přibližují možnosti omezení svéprávnosti člověka. Každá z podkapitol představuje jednu z eventualit ve způsobu omezení, nicméně příklady jednotlivých případů nelze vnímat odděleně, naopak v praxi se velmi často prolínají.

Pokud jde o omezení svéprávnosti člověka, lze takto učinit jen v jeho zájmu, po jeho zhlédnutí soudem, dále v případě hrozby závažné újmy, v případě existence duševní poruchy bránící samostatnému jednání a poté, co se vyvine potřebné úsilí, aby se zjistil jeho názor, přičemž je kladen důraz na skutečnost, že již nelze využít mírnější a méně omezující opatření, např. nápomoc při rozhodování nebo zastoupení členem domácnosti. Soud se při rozhodování mimo jiné přiklání ke znaleckému závěru znalce z oboru psychiatrie, který patří mezi podstatné důkazní prostředky. Úkolem znalce je vyšetřit posuzovanou osobu a zodpovědět na otázky různého typu – viz níže⁹¹. Znalecký posudek obsahuje poznatky o osobě, ze kterých znalec vycházel a jakou cestou a na základě jakých úvah ke svému zjištění dospěl. Soud tak na základě odborných informací získá podklady, které jsou pro dané řízení podstatné.

V následujícím textu jsou uvedeny případy z praxe, jejich zpracování je důvěrné a údaje v textu jsou chráněny zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 4. dubna 2000. Jednotlivé případy jsou skutečné, jména a osobní údaje osob jsou použity a pozměněny tak, aby nebylo možné tyto osoby identifikovat. Je vycházeno ze spisové dokumentace Úřadu městské části Praha 11, Odboru sociálních věcí, konkrétně oddělení sociální péče a pomoci, za časové období duben 2015 až leden 2017.

---

⁹¹ Trpí posuzovaný/á duševní poruchou, která není jen přechodná? O jakou poruchu se jedná? Je tato porucha léčbou kompenzovatelná, jakým způsobem a s jakým výsledkem? Ovlivňuje tato porucha jeho/její schopnost projevit rozpoznávací a ovládací a jakým způsobem? Omezuje tato porucha jeho/její schopnost projevit vůli a jeho/její schopnost rozhodovat se? Může posuzovaný/á samostatně nakládat s finančními prostředky? Do jaké výše? Může posuzovaný/á spravovat své jmění, aniž by mu hrozila závažná újma? Je posuzovaný/á schopen rozhodnout o vlastní léčbě a o zásahu do své duševní a tělesné integrity? Zda je posuzovaný/á schopen/a účasti na soudním řízení, osobním výslechu bez újmy pro svůj zdravotní stav apod.

6.1 OMEZENÍ VE SVÉPRÁVNOSTI PŘI VÝSKYTU DUŠEVNÍ PORUCHY

Jak již bylo zmíněno v podkapitole 2.1, o omezení svéprávnosti může rozhodnout pouze soud na základě získaných podkladů. Jedním z mnoha důvodů, které jsou pro soud rozhodné v řízení o omezení svéprávnosti člověka, patří také výskyt duševní poruchy⁹², která má za následek neschopnost člověka právně jednat. Lze konstatovat, že uševní porucha patří mezi primární důvody vedoucí k omezení člověka ve svéprávnosti, nicméně nález Ústavního soudu České republiky ze dne 18. srpna 2009, spis. zn. I. ÚS 557/09 uvádí, že „samotná skutečnost, že osoba trpí duševní poruchou, ještě není důvodem pro omezení její způsobilosti k právním úkonům“⁹³ (resp. omezení svéprávnosti). Je velmi pravděpodobné, že člověk s duševním onemocněním bude dříve či později potřebovat odbornou pomoc od ošetřujících lékařů, ale i od svého okolí. Podpora pro člověka s duševní poruchou bývá tedy jednou z nejtěžších záležitostí v oblasti opatrovnictví. Je třeba brát v potaz zranitelnost, z neúžitelnost, bezbrannost, ale také nepředvídatelnost takto nemocného člověka, který může skrývat, byť nevědomě, svou chorobu.

---

⁹² „Občanský zákoník neobsahuje definici duševní poruchy, na rozdíl od např. trestního zákona (č. 40/2009 Sb.), který v ustanovení § 123 stanoví, že duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka. V důvodové zprávě k trestnímu zákonu se k citovanému ustanovení uvádí, že v souvislosti s úpravou nepřičetnosti (§ 26) bylo do osnovy doplněno i výkladové ustanovení vymezující pojem duševní poruchy, které navázalo na zdravotnické vymezení, tak, jak se v průběhu doby vyvinulo. Duševní porucha se podle moderních medicínských názorů (srov. např. Raboch, J., Zvolský, P. a kol. *Psychiatrie*, I. vyd., Praha 2001) vymezuje jako zřetelná odchylka od stavu duševního zdraví a rovnováhy, kterým se rozumí stav úplné a sociální pohody, jako výslednice vnitřních (genetických) a vnějších (psychosociálních a environmentálních) faktorů. Duševní poruchu nemůžeme ztotožňovat s duševní nemocí, neboť pojem duševní nemoci je užším pojmem. Specifická (smíšená) porucha osobnosti (dříve nazývaná „psychopatie“), u které se povaha lidí nápadně odchyloje od normy, může být duševní poruchou, ale nemusí být duševní nemocí. Duševní porucha může být způsobena rozdílnými příčinami, a to samotnou duševní chorobou nebo jinou nemocí, která má takovou poruchu za následek, anebo může být vyvolána požitím návykových látek, např. alkoholu nebo omamných látek. Duševní porucha, která je příčinou nepřičetnosti, může být přechodná a krátkodobá, a to od několika vteřin (např. porucha vědomí u řidiče auta, jako příčina dopravní nehody, při níž dojde k ublížení na zdraví) či minut (např. epileptický záchvat, v rámci něhož dojde k ublížení na zdraví osobě poskytující pomoc nemocnému), ale může být také dlouhotrvající nebo trvalá (např. schizofrenie či mentální retardace). Z hlediska tohoto chápání je duševní poruchou nejenom duševní choroba, ale i krátkodobá porucha psychických funkcí, hluboká porucha vědomí, slabomyslnost a jakákoli jiná těžká duševní odchylka, která je z hlediska ustanovení § 26 a 27 významná, jestliže měla za následek ztrátu nebo zmenšení rozpoznávacích či ovládacích schopností“. Rozsudek NS ČR ze dne 15. února 2012, sp. zn. 30 C do 1560/2011. Dostupné z: ASPI

⁹³Nález ÚS ČR ze dne 18. srpna 2009, spis. zn. I. ÚS 557/09. Dostupné z ASPI

Případ z praxe, paní A.:

- **Návrh na omezení svéprávnosti paní A.:**

psychiatrická nemocnice jako navrhovatel podala u příslušného obvodního soudu návrh na omezení svéprávnosti paní A., která je hospitalizována v psychiatrické nemocnici; paní A. není pro duševní onemocnění schopna se řádně starat o své záležitosti – léčena pro schizofrenii⁹⁴, spojené s užíváním alkoholu; paní A. má fiktivní adresu trvalé bydliště, žije u přítele v nevyhovujících podmínkách, v prostředí, které nepodporuje její léčbu, neužívá předepsané léky, nedochází na pravidelné kontroly do ambulance, užívá alkohol.

- **Stanovisko paní A.:**

nesouhlasí s omezením svéprávnosti, podle svého názoru veškerou péči o svou osobu zvládá.

- **Znalecký posudek:**

ze znaleckého posudku bylo zjištěno, že paní A. trpí reziduální schizofrenií⁹⁵ startovanou smíšeným závislostním abúzem, ustanovil se postprocesuální smíšený defekt osobnosti, jedná o onemocnění trvalé;

paní A. je schopna: porozumět na bazální úrovni svému prostředí, vnímat jeho nároky a na této úrovni se rozhodovat k svému prospěchu; je schopna na základní úrovni právně jednat, zacházet s disponibilním důchodem a zajišťovat si základní potřeby včetně základního jednání s úřady; pro složitější situace by pravděpodobně byla vhodná nápomoc; je schopna samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života a pečovat o svou osobu; **není vzhledem k základní diagnóze schopna získat řidičské oprávnění;** je schopna nakládat se svými finančními prostředky vycházející z invalidního důchodu a ev. i podpory, cca nepřesahující částku 10.000,- Kč; je schopna v omezené míře porozumět běžným smlouvám; je schopna rozpoznat potřebu uzavírat smlouvy o poskytování sociálních služeb; je schopna rozhodovat

---

⁹⁴ Schizofrenie je psychiatrická porucha vyznačující se podivným a zmateným myšlením, afektivním jednáním, opakujícími se psychotickými epizodami, změnou v citění a jednání, bludy, halucinacemi, poklesem sociálních funkcí apod. KEEMAN J. N. a N. van HOORN. *Het medisch jaar 2006*. Bohn Stafleu van Loghum, Houten, 2005. ISBN 978-90-313-4798-8.

⁹⁵ Reziduální schizofrenie – „jedná se o chronické stádium nemoci s jasnými návraty negativních symptomů“. KELNAROVÁ J. a E. MATĚJKOVÁ. *Psychologie 2. díl: Pro studenty zdravotnických oborů*. 1. vyd. Grada Publishing, a.s., 2014. s. 35. ISBN 978-80-247-36000-6.

o vlastní léčbě a o zásahu do své duševní a tělesné integrity; je schopna si obstarávat své záležitosti, pokud se týká jednání na úřadech v souvislosti s podáváním žádostí o přiznání dávek státní sociální podpory, vyřizování dokladů apod.

- **Zhodnocení obvodního soudu:**

po provedeném dokazování dospěl soud k závěru, že paní A. sice trpí duševní poruchou, jedná se o onemocnění trvalé; v současné době je však zdravotní stav paní A. relativně kompenzován, je schopna v rámci svého sociálního zařazení přiměřeným způsobem zajišťovat své potřeby a funkce, případnou dekompenzaci či zhoršení stavu je u paní A. možno řešit zdravotními prostředky; nebylo zjištěno, že by jakýmkoliv způsobem ohrožovala svá práva a své zájmy; nebylo prokázáno, že by nezvládala finanční či ekonomické operace a že by nebyla schopna jednat s úřady.

- **Verdikt obvodního soudu:**

soud omezil paní A. ve svéprávnosti tak, že **není schopna samostatného řízení motorových vozidel**, návrh psychiatrické nemocnice na omezení svéprávnosti a na jmenování opatrovníka **zamítl**.

Z případu paní A. je zřejmé, že „pouhá“ existence duševní poruchy nemůže být sama o sobě důvodem pro omezení svéprávnosti a pro verdikt soudu nemusí být hlavním kritériem pro rozhodnutí v dané věci. Psychiatrická nemocnice navrhovala omezení svéprávnosti, znalecký posudek však hovořil jinak. Zdravotní stav paní A. se sice považuje za setrvalý, není šance na zlepšení defektu osobnosti, nicméně současný stav umožňuje paní A. základní aktivity v oblasti občanskoprávní a verdikt soudu byl neomezovat paní A. ve svéprávnosti, pouze v oblasti samostatného řízení motorových vozidel.

6.2 OMEZENÍ VE SVĚPRÁVNOSTI PŘI REÁLNE HROZBĚ VZNIKU ZÁVAŽNÉ ÚJMY

K omezení svěprávnosti člověka lze přistoupit také v případě, pokud by mu hrozila jinak závažná újma (opět kladen důraz na skutečnost, že nelze vzhledem k jeho zájmům přijmout mírnější a méně omezující opatření). Hrozba újmy může být majetková i osobní a její opodstatnění spočívá v její závažnosti. Krajský soud v Hradci Králové v rozsudku, spis. zn. 24 Co 193/2014 ze dne 9. června 2014, odůvodnil svůj verdikt následovně: „*Pokud by nebyla omezena ve svěprávnosti, hrozila by jí závažná újma spočívající v hrozbě naprosté nemožnosti rozpoznat a ovládnout následky svého právního jednání (ať již ve formě konání či opomenutí konat) s jinými osobami, v naprosté nemožnosti uplatňovat či hájit svá práva před státními orgány, apod.*“⁹⁶ Z uvedeného výroku tedy vyplývá, že by si člověk sám v důsledku zachování své svěprávnosti mohl způsobit závažnou újmu.

Případ z praxe pan B.

- **Znalecký posudek:**

ze znaleckého posudku bylo zjištěno, že pan B. trpí těžkým postkontuzním syndromem⁹⁷, jedná se o poruchu trvalou s tendencí ke stálému postupnému mírnému zlepšování kondice, tato porucha panu B. znemožňuje činit široké spektrum právního jednání; léčbou je porucha částečně ovlivnitelná intenzivní rehabilitací, reedukací a podáváním nootropních léků, které zlepšují výživu mozkových buněk, postupem času se mohou některé projevy poruchy mírně nepodstatně zlepšit; stav pana B. je dále komplikován částečným ochrnutím levostranných končetin, porucha významně snižuje u pana B. i schopnosti rozpoznávací a ovládací.

- **Zhodnocení obvodního soudu:**

na základě zhodnocení provedeného dokazování dospěl soud k závěru, že jsou dány zákonné podmínky pro omezení svěprávnosti pana B.;

---

⁹⁶ Rozsudek KS v Hradci Králové, ze dne 9. června 2014, sp. zn. 24 Co 193/2014

⁹⁷ „*K postkontuznímu syndromu (F07.2) dochází po zhmždění mozku, jež je charakterizováno trvalým anatomickým poškozením mozkové tkáně v určité oblasti*“. PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie. 4., aktualiz. vyd.* Praha: Grada, 2012. s 55. ISBN 978-80-247-4332-5.

bylo prokázáno, že pan B. trpí těžkým poskontuzním syndromem, jedná se o poruchu trvalou; v důsledku této nemoci, pan B. není schopen posoudit význam a smysl téměř veškerého právního jednání, je převážně odkázán na pomoc rodiny a ošetrovatelskou péči jiných osob; pan B. dle znaleckého posudku rozumí hodnotě peněz, jeho myšlení je však v této oblasti nepružné, pan B. v důsledku své duševní poruchy, **jakož i v důsledku snadné ovlivnitelnosti může být vystaven hrozbě závažné újmy na svých právech, a to zejména majetkových, když není schopen posoudit důsledky svého jednání**; pan B. má oslabený úsudek, má narušenou schopnost rozumět abstraktním tématům, není schopen porozumět psanému textu či jeho reprodukováné podobě.

- **Verdikt soudu:**

pan B. byl omezen ve svéprávnosti v oblastech⁹⁸, v nichž by mu v **důsledku neschopnosti se rozhodnout a jednat hrozila závažná újma, ať již v osobnostní či majetkové sféře**; soud pana B. mimo jiné omezil i v oblasti rozhodování o vlastní léčbě (*neví, jaké léky užívá, sám si je nenachystá, nevezme*).

V případě pana B. je vzhledem k jeho zdravotnímu stavu takovéto omezení nepochybně v jeho prospěch. Záměrem soudu bylo ochránit a eliminovat možné hrozby a rizika v běžném životě pana B., soud tak dovedl pravděpodobnost vzniku závažné újmy u pana B. podle jeho schopností, možností a aktuální situace.

6.3 OMEZENÍ VE SVÉPRÁVNOSTI V ZÁJMU ČLOVĚKA

K omezení svéprávnosti člověka lze přistoupit pouze v jeho zájmu, přičemž hlavním cílem je jeho komplexní ochrana. Ze stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2016, spis. zn. Cpj 201/2015 vyplývá, že k rozhodnutí o omezení svéprávnosti musí *„být přistupováno se zřetelem k subjektivnímu hledisku v tom smyslu, že není určujícím,*

---

⁹⁸ např. nakládání s finančními částkami nad 200,- Kč, disponování s majetkem nad 200,- Kč, uzavírání všech smluv v písemné podobě, jednat na úřadech a soudech, vykonávání rodičovské odpovědnosti, pořizování pro případ smrti, činit prohlášení o vydědění a jejich odvolání apod.

o jakou diagnózu duševní poruchy v daném případě jde, ale jak se projevuje v psychické způsobilosti konkrétní osoby, tj. jde-li o tak podstatnou odchylku od normálního psychického vývoje člověka, která mu v určitém rozsahu brání postarat se o vlastní záležitosti“⁹⁹. Omezení ve svéprávnosti v zájmu dotčeného člověka může být považováno např. jeho chabé hospodaření s finančními prostředky, kdy není schopen sám si zajistit záležitosti běžného života a je ohrožena jeho sociální existence. „Nelze ovšem vycházet z premisy, že primárním zájmem dotčené osoby je vždy omezení svéprávnosti v co možná nejmenší míře. Obecné soudy jsou povinny citlivě zkoumat okolnosti každé konkrétní věci a přistoupit právě k takovému omezení svéprávnosti, které je v nejlepším zájmu daného člověka – ostatně, i proto občanský zákoník účinný od 1. 1. 2014 „zakázal“ úplné zbavení svéprávnosti (způsobilosti k právním úkonům)“¹⁰⁰.

Případ z praxe pan C.

- **Znalecký posudek:**

pan C. trpí vážným duševním onemocněním vyplývajícím z poškození mozku v době jeho narození, což vedlo ke vzniku epilepsie, každý epileptický záchvat zhoršuje jeho duševní schopnosti a kognitivní možnosti, dále úzkostné poruchy, které pan C. zmírňuje požíváním alkoholu; alkohol zpětně zhoršuje jeho duševní stav, výsledkem tohoto jevu je nedostatek kontaktu s realitou okolního světa, významné omezení kognitivních funkcí, neschopností plánování apod., pan C. žije pouze přítomností, není schopen zvážit následky svých činů, preferuje bezprostřední uspokojení potřeb bez zvážení následků, není schopen hospodárně nakládat se svými finančními prostředky; jeho intelekt je snížený do pásma lehké mentální retardace, projevuje se jako emočně nestabilní, úzkostný, zvýšeně manipulovatelný, projevuje se u něho sekundární závislost na alkoholu úlevového charakteru a hazardní hráčství.

- **Stanovisko pana C.:**

pan C. při pohovoru před soudem uvedl, že si bral řadu půjček, když jednu půjčku popsal tak, že si chtěl vzít půjčku ve výši 30.000,- Kč, kdosi ho poučil

---

⁹⁹ Stanovisko NS ČR ze dne 13. dubna 2016, spis. zn. Cpj 201/2015. Dostupné z: ASPI

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ČR, ze dne 5. prosince 2016, spis. zn. IV. ÚS 1580/16

o tom, že kdyby si vzal půjčku ve výši 60.000,- Kč, měl by výhodnější úroky a pan C. to učinil bez ohledu na to, že takovou částku nepotřeboval a neměl takové příjmy, aby půjčku mohl splácet; pan C. sám připouští, že pokud si bere úvěr, popř. pokud se dostane v bankovním účtu do mínusu, nepřemýšlí, z čeho dluh splatí; pan C. jezdil pražskou veřejnou dopravou bez platné jízdenky a byl přichycen revizorem, své dluhy nezaplatil, požadované částky výrazně vzrostly a byly vymáhány v rámci exekucí.

- **Zhodnocení obvodního soudu:**

pan C. je zvýšeně ovlivnitelný okolím, může se stát snadným terčem obchodníků, různých osob, které nabízí zboží, neboť je snadno ovlivnitelný ze strany okolí; pro pana C. je typický způsob, jakým nakládá se získanými finančními prostředky z půjček, neboť je použil na nákup mobilních telefonů, část prostředků rozdál, část prostředků prohrál v herních automatech, část prostředků utratil za různé výlety apod.

- **Verdikt obvodního soudu:**

soud omezil pana C. ve svéprávnosti tak, že nesmí činit právní úkony majetkoprávní povahy, jejichž hodnota přesahuje částku 500,- Kč.

Z případu pana C. je zřejmé, že bez opatření svéprávnosti by se se svým jednáním mohl dostat do nepříznivých finančních a sociálních situací, neboť není schopen samostatně hospodařit s vyššími finančními prostředky. Úkolem soudu tedy bylo zabránit, aby pan C. svojí nerozvážností a neschopností vyhodnotit následky svého podnikání způsoboval vůči své osobě další finanční pohledávky a tím byla zajištěna jeho ochrana v oblasti majetkoprávní.

6.4 ZHLÉDNUTÍ ČLOVĚKA

Zhlédnutí člověka patří mezi další zákonnou podmínku, bez které nelze přikročit k jeho omezení svéprávnosti. Zhlédnutím se rozumí „úsilí o zjištění stavu posuzovaného osobním pozorováním, jež lze spojit s jeho výsledkem (§ 38 odst. 1 a 2 z. ř. s.) nebo spolu s jiným pokusem o zjištění jeho názoru, jak má být ve věci rozhodnuto (§ 56 odst. 2 o. z.). Zhlédnutí má svébytný smysl, jímž je zjištění jeho osobního a zdravotního stavu (schopnost reakce na podněty, zachování logického myšlení

apod.)“¹⁰¹. Zhlédnutí člověka je vždy primárně v gesci soudu (soudce), popř. vyššího soudního úředníka či asistenta, nicméně „úkon zhlédnutí (protokol o něm) provedený jinou soudní osobou je vždy pod kontrolu rozhodujícího soudce, který v případě jakýchkoli pochybností jej provede poté sám“¹⁰². Stejný zdroj dále konstatuje, že „v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva je zakotveno pravidlo, podle něhož „soudci, kteří vydávají rozhodnutí mající závažné dopady na soukromý život člověka (jakým je např. omezení svéprávnosti), by měli mít v zásadě s tímto člověkem osobní kontakt“¹⁰³. Zhlédnutí člověka může proběhnout buď při nařízeném jednání přímo u soudu, nebo v zařízení, kde se dotýčný nachází (záleží na zdravotním stavu posuzovaného).

Příběh z praxe paní D. (zhlédnutí v psychiatrické nemocnici)

- **Anamnéza paní D.**

paní D. trpí od mládí duševním onemocněním, a sice paranoidní schizofrenií, která je již v současné době chronická s defektem celé osobnosti včetně úsudkových schopností; jedná se o stav celoživotní a trvalý; v důsledku nemoci paní D. není schopna zapojit se do pracovního života, založit rodinu či partnerský vztah; paní D. žije střídavě po různých zdravotnických zařízeních, chráněném bydlení, samostatné bydlení nezvládne.

- **Zhlédnutí soudu paní D. v psychiatrické nemocnici**

paní D. dle svého úsudku je zdráva a schopna si veškeré záležitosti obstarávat sama; paní D. byla v době zhlédnutí orientována, uvedla správně výši svého důchodu, nedokázala však specifikovat náklady spojené s bydlením; paní D. zmínila, že během hospitalizace nevyhází z pavilonu, přesto, kdyby byla „doma“, dokázala by si veškeré potřeby zajistit sama včetně nákupu; s příbuznými se paní D. nestýká, neboť ji ublížili, nedokáže však specifikovat jak.

Zhlédnutí člověka při nařízeném jednání přímo u soudu přibližuje příběh pana C – viz příběh pana C., bod – Stanovisko pana C.

---

¹⁰¹ Stanovisko NS ČR ze dne 13. dubna 2016, spis. zn. Cpj 201/2015

¹⁰² (Tamtéž)

¹⁰³ (Tamtéž)

6.5 PLNÉ UZNÁNÍ PRÁV A OSOBNÍ JEDINEČNOSTI ČLOVĚKA PŘI OMEZENÍ SVÉPRÁVNOSTI

Nový občanský zákoník v § 55 odst. 1 stanovuje další podmínku omezení svéprávnosti a tou je plné uznání práv a osobní jedinečnosti člověka, tj. přísná individualizace jakéhokoliv omezení. V praxi je tedy při omezení svéprávnosti člověka přihlíženo k jeho osobnostní stránce a životní situaci, ve které se momentálně nachází, přičemž je kladen důraz na oblasti, kde mu hrozí reálná újma vzniku závažné újmy. Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku ze dne 23. května 2012, spis. zn. 30 Cdo 354/2011, uvedl, že *„každým rozsudkem soudu, jímž dochází k omezení způsobilosti k právním úkonům a kterým jsou vymezeny právní úkony, k nimž není účastník způsobilý, se stanoví výslovně (explicitně), jaké úkony účastník platně činit nemůže, ale současně implicitně a contrario, že účastník je ke všem ostatním právním úkonům způsobilý“*¹⁰⁴. Individualizace omezení svéprávnosti tedy spočívá v negativním vymezení rozsahu, čeho člověk v konkrétní oblasti není schopen a naopak.

Příběh z praxe paní E.

- **Řízení o omezení svéprávnosti**

během řízení o omezení svéprávnosti bylo prokázáno, že paní E. trpí duševní poruchou, která není přechodná a to těžkou expresivní¹⁰⁵ (motorickou¹⁰⁶) afázií způsobenou následkem cévní mozkové příhody; u paní E. se dále rozvinula středně těžká vaskulární demence s postižením kognitivních funkcí, přičemž tato porucha omezuje schopnost projevit vůli samostatného rozhodování; v běžných záležitostech každodenního života a péče o svou osobu jsou schopnosti paní E. relativně zachovány.

---

¹⁰⁴ Rozsudek NS ČR ze dne 23. května 2012, spis. zn. 30 Cdo 354/2011

¹⁰⁵ Expresivní afázie – „úplná anebo částečná neschopnost rozumět a vyjádřit se pomocí textu a/nebo řeči“. DOBIÁŠ, V. *Klinická propedeutika v urgentní medicíně*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. s. 11. ISBN 978-80-247-4571-8.

¹⁰⁶ Motorická afázie – „(expresivní afázie) je neschopnost mluvit, přičemž nejsou porušeny svaly hlasového aparátu, souvisí s poškozením Brocova centra řeči“. KITTNAR, O. a kol. *Lékařská fyziologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. s. 15. ISBN 978-80-247-3068-4.

- **Znalecký posudek**

paní E. je schopna sebezpečí (hygienu, úklid – znalec shledal byt paní E. v dokonalém pořádku, čistý a udržovaný); paní E. je schopna za pomoci blízké osoby vyjádřit své základní potřeby, např. objednat nákup či drobné služby; schopnosti paní E. samostatně nakládat s finančními prostředky jsou omezeny do výše disponibilních příjmů; schopnosti paní E. porozumět důsledkům uzavření smlouvy jsou těžce narušeny; paní E. je schopna rozpoznat potřebu uzavřít smlouvu o poskytování sociálních služeb, není ji však schopna uzavřít; paní E. není schopna obstarávat si své záležitosti na úřadech; schopnost pochopit účel a důsledky uzavření manželských, rodičovských a dědických záležitostí je rámcově zachována, paní E. však není schopna chápat složitější důsledky takových aktů.

- **Zhlédnutí paní E.**

paní E. byla zhlédnuta při nařízeném soudním jednání; veškerá zjištění korespondují se závěry učiněnými znalcem.

- **Zhodnocení obvodního soudu**

paní E., s ohledem na svůj zdravotní stav a v souladu s jejími zájmy, byla omezena ve svéprávnosti ve vztahu k veškerému právnímu jednání vyjma právního jednání v běžných záležitostech každodenního života; v ostatních oblastech (schopnost pracovní činnosti, uzavření manželství, osvojení dítěte, volební právo), paní E. nebyla omezena ve svéprávnosti, neboť u paní E. nehrozí, že by si v uvedených oblastech mohla uškodit (vstupovat do manželství či osvojovat dítě nehodlá, výkon pasivního volebního práva újma vzniknout nemůže, o výkon volebního práva paní E. neprojevuje zájem).

- **Verdikt soudu**

paní E. byla omezena ve svéprávnosti pouze tak, že není schopna samostatně jednat v žádných právních jednáních vyjma právních jednání v běžných záležitostech každodenního života.

Při omezení svéprávnosti paní E. soud vycházel z doporučení znalce a jejího zhlédnutí. K omezení svéprávnosti soud přistoupil s plným uznáním práv a osobní jedinečnosti paní E., přičemž bylo vzato v úvahu, že pro rozsah i stupeň neschopnosti paní E. postarat se o vlastní záležitosti nepostačuje mírnější a méně omezující opatření.

6.6 KOMPARACE PŘÍPADŮ OMEZENÍ SVÉPRÁVNOSTI

Z analýzy případových studií vyplývá, že v souvislosti s omezením svéprávnosti, se soud musí vždy vypořádat se všemi alternativami, které předcházejí omezení svéprávnosti. Záleží na zvážení soudu, proč nelze využít méně restriktivní opatření, což odpovídá i myšlence potřeby minimalizace zásahu do lidských práv. Omezení svéprávnosti tedy zůstává v popředí jako jediný institut, který omezuje člověka samostatně právně jednat (mimo běžné záležitosti každodenního života). Lze konstatovat, že omezením svéprávnosti nedochází k automatickému vyřešení problémů člověka, nýbrž dojde pouze k eliminaci potencionální hrozby a i toto tvrzení lze brát jako zdánlivé, neboť ne vždy, se dá hrozbě zabránit.

V případě **výskytu duševní poruchy** jde o situaci, která vytyčí pomyslnou hranici pro případ omezení svéprávnosti, nicméně nelze pouze z této skutečnosti vycházet, což konstatuje nálezný Ústavního soudu České republiky ze dne 18. srpna 2009, spis. zn. I. ÚS 557/09. V České republice se pohybuje počet duševně nemocných osob kolem 27 tis. Bylo by dětinské vycházet pouze z faktu výskytu duševní poruchy a všechny osoby takto stížené omezit ve svéprávnosti. V mnoha případech postačí méně omezující opatření, které spočívá zejména ve vhodně zvolené medikaci. Nicméně výskyt duševní poruchy stále patří k základnímu pravidlu o tom, že „*soud může omezit svéprávnost člověka v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat...*“¹⁰⁷.

Při posouzení stavu **hrozby závažné újmy** je nutné zvažovat míru hrozby, velikost újmy a přihlížet k její realitě, obdobně jako ve verdiktu Krajského soudu v Hradci Králové v rozsudku spis. zn. 24 Co 193/2014, ze dne 9. června 2014. V praxi toto znamená, že je třeba u konkrétního člověka určit, co lze u něho považovat za přiměřené riziko a co za riziko zvýšené. V případě vzniku závažné újmy se vychází ze schopností konkrétního člověka, jeho životní situace se zaměřením na záležitosti běžného dne a schopnosti nastalé situace zvládat. Splnění podmínky **realnosti** se opět liší od jednotlivých případů, přičemž otázka reálné hrozby bývá často hypotetická.

---

¹⁰⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1226-1368. Dostupné z: ASPI, § 57, odst. 1)

Při omezení svéprávnosti **člověka v jeho zájmu** musí být splněna podmínka, že se skutečně jedná o zájem určité osoby, nikoliv o zájem druhé strany. Z uvedeného důvodu je nutné si tedy položit otázku, či ochrana je omezením sledována. Např. na jedné straně stojí chronický stěžovatel, který si neustále stěžuje na úřední postup státního orgánu a na druhé straně je ona zmíněná instituce. V takovémto případě by omezení svéprávnosti nebylo činěno v zájmu člověka, nýbrž v zájmu instituce. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. prosince 2016, spis. zn. IV. ÚS 1580/16, mimo jiné potvrzuje, že „*obecné soudy jsou povinny citlivě zkoumat okolnosti každé konkrétní věci a přistoupit právě k takovému omezení svéprávnosti, které je v nejlepším zájmu daného člověka*“¹⁰⁸. V případě zájmu člověka jde především o komplexní soubor veškerých aspektů, jenž musí tvořit celek ochrany jeho osoby, důstojnosti a majetku.

Pokud jde o zákonnou podmínku **zhlédnutí člověka** soudem, o jehož omezení svéprávnosti se jedná, lze toto opatření brát jako velké pozitivum, neboť rozhodnout o takto důležitém kroku tzv. „od stolu“ nelze brát jako prospěch posuzovaného. Diskutovanou otázkou také zůstává, kdo by měl zhlédnout konkrétní osobu, zda soudce, senát nebo vyšší soudní úředník. Stanovisko NS ČR ze dne 13. dubna 2016, spis. zn. Cpjn 201/2015, konstatuje „*úkon zhlédnutí (protokol o něm) provedený jinou soudní osobou je vždy pod kontrolu rozhodujícího soudce*“¹⁰⁹. V každém případě je pro rozhodnutí soudu stěžejní závěr znalce z oboru psychiatrie, který poskytne potřebné relevantní informace.

V případě **plného uznání práv a osobní jedinečnosti člověka** je plněna podmínka § 55 odst. 1 nového občanského zákoníku. Tímto opatřením je vyhověno individualizaci omezení, což potvrdil Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku ze dne 23. května 2012, spis. zn. 30 Cdo 354/2011. V praxi to znamená, že je nutné trvat na negativním vymezení výroku soudu, nejčastěji je uváděno, že dotyčný „*není schopen*“. Takto jsou vymezeny právní úkony, kterými je dotyčný schopen disponovat a naopak.

U všech uvedených podmínek, které vzájemně prolínají, je vždy zachováno pravidlo, že již nelze přistoupit k jinému řešení, než je omezení svéprávnosti.

---

¹⁰⁸ Nález Ústavního soudu ČR, ze dne 5. prosince 2016, spis. zn. IV. ÚS 1580/16

¹⁰⁹ Stanovisko NS ČR ze dne 13. dubna 2016, spis. zn. Cpjn 201/2015

7 ROZHOVOR NA TÉMA VEŘEJNÉ OPATROVNICTVÍ

Cílený rozhovor¹¹⁰ na téma veřejné opatrovnictví byl uskutečněn s Mgr. Gabrielou Hostomskou, vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví Úřadu městské části Prahy 11, která se věnuje oblasti veřejného opatrovnictví s plným pracovním nasazením. Volba otázek byla provedena tak, aby přiblížila danou oblast a nastínila hlavní problémy, se kterými se veřejné opatrovnictví potýká. Rozhovor probíhal v souladu s Potvrzením o poučení souhlasu a Informačním listu k poučenému souhlasu (viz Příloha G, Příloha H).

1. Veřejné opatrovnictví je pomyslnou vizitkou, která reprezentuje obce. Při své profesi se určitě setkáváte s veřejnými opatrovníky, jež obce zastupují. Jak hodnotíte kvality veřejných opatrovníků?

Ve většině případů jde o pověřené zaměstnance obcí s nějakým typem sociálněprávního vzdělání, popř. přímo o sociální pracovníky, ačkoliv to zákon výslovně nevyžaduje. Důvodem je současný častý souběh výkonu sociální práce a veřejného opatrovnictví, o jehož smyslu se nyní často diskutuje. Vzhledem k odbornosti a vzdělání sociálních pracovníků, které musí být v souladu se zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, jsou naprosto způsobilí veřejné opatrovnictví vykonávat; domnívám se však, že výkon veřejného opatrovnictví nyní vyžaduje jiný typ odbornosti, mám nyní na mysli spíše ekonomické či právní vzdělání. Na druhou stranu zajištění péče o občana omezeného ve svéprávnosti představuje jeden z nejobtížnějších úkolů sociální práce.

---

¹¹⁰ „Nestrukturovaný (cílený) rozhovor se výrazně neliší od běžné odborné konverzace. Po všeobecném úvodu následuje série předem připravených otázek na specifické téma; celý rozhovor je ukončen krátkým shrnutím pokryté tematiky“.

SKLENÁK, V. a kol. *Data, informace, znalosti a Internet*. 1 vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 128. ISBN 80-7179-409-0.

- 2. V praxi se často stává, zejména u menších obcí, které nemají dostatek příslušných zaměstnanců nebo nemají zřízenou předmětnou agendu, že výkonem veřejného opatrovnictví je pověřen např. přímo starosta. Jaký je Váš názor?**

Jedná se o přímý důsledek skutečnosti, že výkon veřejného opatrovnictví je sice výkonem přenesené působnosti obce či městské části, ale statutárním orgánem subjektu veřejné správy je starosta obce či městské části, tedy orgán samosprávy. I s ohledem na nově koncipovanou dotaci na výkon veřejného opatrovnictví jako výkon státní správy bych za mnohem vhodnější model i v těchto případech pokládala delegování odpovědnosti za výkon veřejného opatrovnictví na pověřeného zaměstnance úřadu obce či městské části.

- 3. Jak se díváte z pohledu vedoucího odboru sociálních věcí a zdravotnictví na institut veřejného opatrovnictví a jeho oporu v legislativní úpravě?**

V důsledku nabytí účinnosti nového občanského zákoníku je znatelný pozitivní posun, protože právní úprava v zák. č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku, účinném do 31. 12. 2013 a v zák. č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu, účinném do 31. 12. 2013, byla velmi kusá a z praktického hlediska naprosto nedostatečná. Na tomto úseku nicméně stále velmi chybí speciální právní úprava zákonem o veřejném opatrovnictví a dovedla bych si představit i novelu občanského zákoníku a zákona o zvláštních řízeních soudních, která by právní úpravu kvalitativně i kvantitativně zlepšila.

- 4. Ode dne 1. 1. 2014 nabyl účinnosti nový občanský zákoník. Jak se díváte s odstupem na novelu, která přinesla jednu z největších změn českého právního systému v oblasti opatrovnictví. Je něco, co byste změnila?**

Chybí mi především zákon o veřejném opatrovnictví a prováděcí předpisy. V každém případě však je nový občanský zákoník pozitivní změnou vzhledem k podrobnější právní úpravě svéprávnosti a opatrovnictví, kterou obsahuje.

5. Co považujete v oblasti veřejného opatrovnictví za „největší“ problém?

Zejména nedostatky v oblasti legislativy, tj. chybějící právní předpisy. Dále je problémem personální a materiální zajištění výkonu agendy veřejného opatrovníka ze strany obce a v neposlední řadě je to pro orgán a zaměstnance obce těžko řešitelná ekonomická a příjmová situace mnoha nesvéprávných klientů, která je často velmi špatná až tragická a mnohdy staví pracovníky vykonávající agendu veřejného opatrovnictví do prakticky neřešitelných situací.

6. Jaká je podle Vaše názoru hranice mezi výkonem funkce veřejného opatrovníka a sociální prací?

V této souvislosti bych odkázala na velmi dobře vyargumentované stanovisko Ing. Urbancové, vedoucí odboru sociálních věcí Magistrátu města Havířov, proč je nutné oddělovat roli veřejného opatrovníka od sociálního pracovníka¹¹¹. Ve zkratce – jasně vymezit roli opatrovníka a roli sociálního pracovníka je naprosto nezbytné pro fungování výkonu veřejného opatrovnictví. Základní pravidla pro výkon opatrovnictví stanoví nový občanský zákoník, tato pravidla odráží posun od medicínského modelu (modelu péče) k modelu sociálnímu (modelu podpory). Nutnost intenzivní sociální práce s klientem pak vyplývá z příslušných ustanovení zákona o sociálních službách.

7. Na osobu veřejného opatrovníka sice nejsou kladeny zvláštní odborné požadavky, obecně však lze ale říci, že zvyšování odborné kvalifikace a získávání kompetencí jsou základním předpokladem pro hodnotný výkon této funkce. Tímto navazuji na předchozí otázku.

Je zřejmé, že pracovníci vykonávající agendu veřejného opatrovnictví si musí zvyšovat a doplňovat odbornou kvalifikaci zejména v ekonomické a právní oblasti, obzvlášť spolehlivá znalost platné legislativy může být v mnoha situacích klíčová.

---

¹¹¹ Během rozhovoru byl ze strany Mgr. G. Hostomské poskytnut uvedený materiál (viz Příloha – CH)

8. Jaké „minimální“ vzdělání by podle Vašeho názoru měl splňovat veřejný opatrovník pro výkon této funkce?

Předpokládala bych alespoň úplné střední odborné či úplné střední všeobecné vzdělání zakončené maturitní zkouškou, vhodné by jistě bylo další specializované vzdělání na vyšší odborné škole ekonomického, zdravotního, právního, administrativního či sociálně-právního směru.

9. Jaký máte názor na vzdělávání v dospělosti?

Složitost agendy veřejného opatrovnictví zejména po právní stránce podle mého názoru předpokládá celoživotní intenzivní odborné vzdělávání, již s ohledem na rychle se měnící legislativu a ekonomické podmínky celé společnosti.

Zhodnocení rozhovoru: cílem rozhovoru bylo zjistit názor a zkušenosti osoby z praxe, která se tématem veřejného opatrovnictví zabývá. Z uvedených odpovědí vyplývá, že mezi hlavní problémy v dané oblasti patří zejména nedostatky v chybějící legislativě (myšlen zákon o veřejném opatrovnictví a prováděcí předpisy), dále personální a materiální zajištění předmětné agendy a na straně opatrovanců jejich špatná ekonomická nebo sociální situace.

Po legislativní stránce je však také naopak částečně pozitivně hodnocena úprava nového občanského zákoníku, který se po praktické stránce přibližuje směrem k opatrovaným osobám, nicméně je připouštěna případná novela uvedeného zákona, obdobně tak i novela zákona o zvláštních řízeních soudních.

V oblasti požadavků na vzdělání veřejných opatrovníků je zmíněn aspekt, kdy předmětnou agendu zajišťují v mnoha případech sociální pracovníci, kteří musí plnit podmínky v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Důležitý poznatek spočívá ve zmínce kladení důrazu na potřebu předmětnou agendu prostřednictvím celoživotního intenzivního odborného vzdělávání stále rozvíjet a prohlubovat, zejména v oblasti ekonomické, zdravotní a právní.

Lze konstatovat, že téma veřejného opatrovnictví zůstává prozatím otevřeno a teprve čas ukáže, jaké změny v dané oblasti nastanou, byť po stránce legislativní či personální.

8 VEŘEJNÉ OPATROVNICTVÍ V ČÍSLECH

Veřejné opatrovnictví představuje pro obce poměrně velkou personální, časovou, administrativní a finanční zátěž. Následující kapitola se věnuje celkovému uspořádání veřejného opatrovnictví v celorepublikovém měřítku. Podle přehledu (viz Tabulka 4) žije v České republice 10 799 opatrovanců, data jsou platná ke dni 31. 5. 2016, přičemž „nejvíce opatrovanců má Moravskoslezský kraj (1 434) a Ústecký kraj (1 168), nejméně Liberecký (394) a Karlovarský (454). Nejvíce obcí, starajících se o opatrovance je ve Středočeském kraji (155), což je ale dáno vysokým počtem obcí v tomto kraji (1 125). Pokud nepočítáme Prahu (která je považovaná za obec a tudíž její výsledky odpovídají výsledkům za celý kraj), nejvyšší průměrný počet opatrovanců na obec je v Moravskoslezském kraji (13,63) a Ústeckém kraji (12,70). Nejmenší naopak v Jihočeském (6,04) a Jihomoravském (6,47)“¹¹².

Tabulka 4: Počty opatrovanců měst a obcí vykonávajících opatrovnictví podle krajů České republiky

kraj	počet opatrovanců	obce vykonávající opatrovnictví	počet obcí v kraji	% obcí vykonávající opatrovnictví z obcí kraje
Jihočeský	501	83	623	13,32%
Jihomoravský	744	115	672	17,11%
Karlovarský	454	50	133	37,59%
Královéhradecký	679	79	448	17,63%
Liberecký	394	51	215	23,72%
Moravskoslezský	1 431	105	300	35,00%
Olomoucký	874	107	401	26,68%
Pardubický	580	73	451	16,19%
Píseňský	686	90	501	17,96%
Praha	829	127	1	x
Středočeský	1 125	155	1 144	13,55%
Ústecký	1 168	92	354	25,99%
Vysočina	600	81	704	11,51%
Zlínský	734	74	307	24,10%
CELKEM	10 799	1 155	6 254	18,47%
x - Praha je 1 obec, opatrovnictví vykonávají MČ Praha 1 - 22, v současnosti ještě 5 dalších MČ				

Zdroj¹¹³

¹¹² MVČR, ODBOR VEŘEJNÉ SPRÁVY, DOZORU A KONTROLY. *Základní informace pro obce, jako veřejné opatrovníky*. Praha: MVČR, © 2016, s. 40.

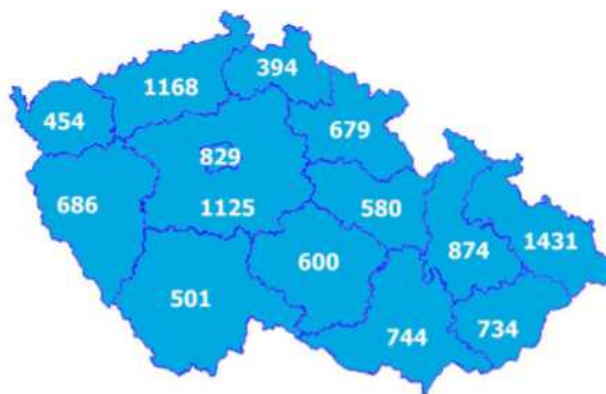
¹¹³ (Tamtéž, s. 39)

Podle předchozího přehledu (viz Tabulka 4) má tedy Česká republika „celkem 6 254 obcí, z nichž 1 155 vykonává opatrovnictví (+27 městských částí Prahy, které mají opatrovnictví v současné době na starosti, což je dohromady 1 182)¹¹⁴“.

Pokud vezmeme v potaz, že má Česká republika celkem 10 553 543 obyvatel (stav ke dni 31. 12. 2015) „znamená to, že 10 799 opatrovanců, jejichž opatrovatelem je obec tvoří 0,10 % obyvatel ČR. Největší procento opatrovanců má Karlovarský kraj (0,15 %) před Ústeckým (0,14 %). Nejméně naopak Jihomoravský kraj a Praha (0,06)“¹¹⁵.

Následující znázornění (viz Obrázek 5) přibližuje na praktickém příkladu počty opatrovanců podle krajů České republiky, data jsou platná ke dni 31. 5. 2016, přičemž uvedené počty znázorňují pouze veřejné opatrovnictví (bez soukromého, rodinného opatrovnictví).

Obrázek 5: Mapa rozložení počtu opatrovanců v České republice

Pozn. Po vydání publikace došlo ke korekci 5 obcí – Jílové u Prahy (3 opatrovanci), Smečno (Slaný) - (59 opatrovanců), Ledce (Slaný) – (8 opatrovanců), Krhanice (2 opatrovanci), Mojně (1 opatrovanec) a Sudice (Kravaře) - (1 opatrovanec).

Zdroj¹¹⁶

¹¹⁴ MVČR, ODBOR VEŘEJNÉ SPRÁVY, DOZORU A KONTROLY. *Základní informace pro obce, jako veřejné opatrovníky*. Praha: MVČR, © 2016, s. 39.

¹¹⁵ (Tamtéž, s. 39)

¹¹⁶ (Tamtéž, s. 79)

Stejný zdroj v přehledu uvádí deset měst a obcí v České republice (viz Tabulka 5), které mají nejvíce opatrovanců, přičemž nejvíce opatrovanců má Hl. město Praha (829), následuje Ostrava (350) a Plzeň (145). Zdroj dále uvádí zajímavý údaj, a to obec Zbešičky na Milevsku¹¹⁷, která má zapsáno pouze 149 obyvatel, z čehož tvoří 45 opatrovanců (viz Tabulka 6). Obdobně je tomu také v obci Lidmaň (Pelhřimov)¹¹⁸, kde připadá 68 opatrovanců na 279 obyvatel obce (viz Tabulka 6). Nejméně opatrovanců pak mají města Liberec a Pardubice, se stejným počtem 93 osob¹¹⁹ (viz Tabulka 5).

Tabulka 5: Obce a města České republiky s nejvíce opatrovanci

pořadí	Název obce	ORP	Kraj	Počet obyvatel	Opatrovanci
1.	Praha			1 267 449	829
2.	Ostrava	Ostrava	Moravskoslezský kraj	292 681	350
3.	Plzeň	Plzeň	Plzeňský kraj	169 858	145
4.	Brno	Brno	Jihomoravský kraj	377 028	142
5.	Terezín	Litoměřice	Ústecký kraj	2 916	136
6.	Šternberk	Šternberk	Olomoucký kraj	13 551	109
7.	Kroměříž	Kroměříž	Zlínský kraj	29 066	103
8.	Jáchymov	Ostrov	Karlovarský kraj	2 664	96
9.	Kyjov	Kyjov	Jihomoravský kraj	11 405	94
10.	Liberec	Liberec	Liberecký kraj	103 288	93
10.	Pardubice	Pardubice	Pardubický kraj	89 638	93

Zdroj ¹²⁰

¹¹⁷ V obci Zbešičky se nachází: Domov pro osoby se zdravotním postižením Zbešičky, Denní stacionář Duha, Týdenní stacionář Duha a Chráněné bydlení Duha. Jedná se o příspěvkovou organizaci zřizovanou Jihočeským krajem. Motto Domova: „Kdo nedělá nic pro druhé, nedělá nic pro sebe...“. DOMOV PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIZENÍM ZBESICKÝ. *Úvodní stránka*. [online]. [2017-02-15]. Dostupné z: domovzbesicky.cz

¹¹⁸ V obci Lidmaň se nachází: Domov pro osoby se zdravotním postižením. Zřizovatelem organizace je Kraj Vysočina. DOMOV LIDMAN. DOMOV PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIZENÍM. *Úvodní stránka | Domov Lidmaň*. [online]. [2017-02-15]. Dostupné z: www.domovlidman.cz

¹¹⁹ MVČR, ODBOR VEŘEJNÉ SPRÁVY, DOZORU A KONTROLY. *Základní informace pro obce, jako veřejné opatrovníky*. Praha: MVČR, © 2016, s. 41.

¹²⁰ (Tamtéž, s. 40)

Tabulka 6: Obce, u nichž opatrovanci tvoří více jak 10 % obyvatel

Název obce	ORP	Kraj	Obyvatel	Opatrovanci	Procento
Zběšičky	Milevsko	Jihočeský kraj	149	45	30,20 %
Lidmaň	Pelhřimov	Kraj Vysočina	279	68	24,37 %
Zvíkovec	Rokycany	Plzeňský kraj	194	44	22,68 %
Anenská Studánka	Lanškroun	Pardubický kraj	190	32	16,84 %
Liblín	Rokycany	Plzeňský kraj	273	44	16,11 %
Mačkov	Blatná	Jihočeský kraj	289	40	13,84 %
Vysoká Pec	Karlovy Vary	Karlovarský kraj	358	46	12,84 %
Víceměřice	Prostějov	Olomoucký kraj	583	72	12,34 %
Lobendava	Rumburk	Ústecký kraj	301	32	10,63 %

Zdroj¹²¹

Uvedená čísla jsou z pohledu výkonu veřejného opatrovnictví poměrně vysoká, neboť počty osob závislých na pomoci druhé osoby, jsou značné. Z globálního hlediska lze však konstatovat, že uvedený údaj 10 799 opatrovanců připadajících na veřejné opatrovnictví, tj. na obce v České republice (1 182 obcí), vyhlíží v poměru na počet obyvatel České republiky (10 553 543) opticky vyrovnaně. Veřejné opatrovnictví, tak pokrývá 0,10% celkové populace v České republice. Nicméně ve statistice nejsou započítáni soukromí (rodinní) opatrovníci a tato skutečnost, se může jevit jako alarmující.

¹²¹ MVČR, ODBOR VEŘEJNÉ SPRÁVY, DOZORU A KONTROLY. *Základní informace pro obce, jako veřejné opatrovníky*. Praha: MVČR, © 2016, s. 41.

ZÁVĚR

Veřejné opatrovnictví lze považovat za aktuální téma současné doby a prozatím za nedostatečně monitorovaný jev, přičemž lze konstatovat, že povědomí moderní společnosti o veřejném opatrovnictví je nepatrné. Osoby, které jsou určitým způsobem znevýhodněné, mohou být brány jako stigmatizující. Ovšem nelze takto hodnotit spoluobčany pouze podle nevědomí a předsudků. Téměř s jistotou lze říci, že opatrované osoby se liší od běžné populace, ať už jde o způsoby chování, vyjadřování, duševního postižení apod. Veřejné opatrovnictví se ve své podstatě může jevit jako jednoduché posláním druhých osob, jenž se starají o osoby s určitým hendikepem. Opatrovnictví samo o sobě však ve své podstatě přináší určité nezištné konání pro opatrované osoby, přičemž s vděkem se nedá počítat. Vezme-li se v úvahu, že jedna osoba hospodaří s finančními prostředky druhé osoby, lze očekávat víceméně konfliktní závěr. Při položení jednoduché otázky, zda by se „komukoliv“ líbilo, že nakládá s jeho peněžními prostředky někdo druhý a toto rozhodnutí by bylo finální, střet zájmů je v širším slova smyslu zaručen. Každý jedinec naší společnosti má zaručenou svobodu, rovnost a důstojnost v právech, ovšem pokud však nedojde institutem k omezení ve svéprávnosti. Tento krok se stává nejradikálnějším zásahem do integrity dotčeného jedince. Toto opatření je považováno jako prostředek nejkrajnější a nelze již přistoupit k mírnější alternativě.

Cílem diplomové práce na téma „Opatrovnictví zletilého člověka při omezení jeho svéprávnosti“ bylo přiblížit aktuální vzhled do problematiky veřejného opatrovnictví, výkon veřejného opatrovníka, zhodnotit teoretická východiska institutu opatrovnictví, jeho vývoj, právní kořeny, zakotvení na území České republiky, poskytnout orientaci v dané tématice a to z pohledu humánního, právního i etického, zmapovat, jakým způsobem vnímají opatrované osoby a opatrovníci důsledky, které přináší institut omezení svéprávnosti, kladné a záporné stránky a identifikovat bariéry při výkonu opatrovnictví.

Stanoveného cíle se podařilo dosáhnout prostřednictvím odborné literatury, judikatury, analýzy případových studií, které jsou hodnoceny prostřednictvím soudních judikátů České republiky a vedeného řízeného rozhovoru. Diplomová práce je zaměřena

převážně legislativním směrem a to z důvodu řešené problematiky, která vychází z odbornosti zmíněné právní úpravy.

Zpracováním diplomové práce lze zhodnotit, že téma veřejného opatrovnictví podléhá platné legislativě a v přenesené působnosti obecním úřadům, tudíž další bádání v tematické oblasti by se mělo ubírat tímto směrem.

Nový občanský zákoník, který přinesl do předmětné oblasti aktuální pozitivní posun, je pozitivem nejen pro veřejné opatrovníky, ale také pro samotné opatrovance. Přínos nových institutů, jako je opatrovnická rada, předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování, zastoupení členem domácnosti, jmenování opatrovníka bez omezení svéprávnosti, lze hodnotit jako přiblížení se autonomii člověka, což je bezesporu klad pro znevýhodněné osoby.

Ve srovnání práce s duševně nemocnými minulých civilizací opatrovnictví dosáhlo velkého úspěchu a pokroku, nicméně je před námi ještě dlouhá cesta dalších generací, jež mohou dokázat, jakým způsobem se vyrovnají s osobami, které potřebují nápomoc druhých.

K přiblížení problematiky jsou dále uvedeny povinnosti veřejných opatrovníků, jejich kompetence, práva a povinnosti. K této oblasti lze říci, že každý veřejný opatrovník zodpovídá v rámci výkonu své profese za „svého“ opatrovance, v čemž lze nalézt určitou dávku rizika či náhody, jak se situace vyvine. Veřejný opatrovník ve většině případů nemá v péči pouze jednoho opatrovance, tudíž „žít s financemi druhých“ lze považovat za zmíněné osobní riziko, neboť pochybení se obrátí v neprospěch veřejného opatrovníka. Úkonů, které musí veřejný opatrovník učinit pro ucelení celého procesu, je poměrně mnoho a ne vždy se podaří dosáhnout stanoveného cíle. Samotná nespolupráce s opatrovanou osobou, či s jejími rodinnými příslušníky, může být rozhodující pro výkon veřejného opatrovnictví. Vezme-li se v potaz, že veřejný opatrovník musí kontaktovat příslušné instituce, např. Českou správu sociálního zabezpečení, Úřad práce ČR, banku, zdravotní pojišťovnu apod., nelze shledat nesoulad v daných možnostech. Při povinnosti zajištění přání a potřeb opatrovance, či jeho budoucí vize a jeho cílů, už konflikt nalézt lze, neboť ne vždy je zaručena určitá koexistence mezi dvěma zúčastněnými stranami.

K bariérám veřejného opatrovnictví lze přiřadit chybějící legislativní úpravu, personální a materiální zajištění předmětné agendy a na straně opatrovanců jejich

špatnou ekonomickou či sociální situaci. Tyto bariéry jsou předmětem dalších jednání, závisí na rozhodnutí příslušné zákonodárné moci, od které se bude odvíjet další rozhodnutí dotčených osob. Nicméně danou problematiku řeší každý veřejný opatrovník v rámci své možné kompetence a sociální situace svěřeného opatrovance. Tématiku lze přiblížit výrokem Hostomské, která v rozhovoru pro účely diplomové práce uvedla, že zajištění péče o občana omezeného ve svéprávnosti představuje jeden z nejobtížnějších úkolů sociální práce, tudíž lze dovést, že složitost bariér odstraňuje veřejný opatrovník, neboť zajištění sociálního statusu jedince je v daném případě na prvořadém místě.

Mezi další zhodnocení tématu lze zařadit vybrané andragogické disciplíny, jež jsou v kontextu s veřejným opatrovnictvím. Sociální andragogika je zaměřena na edukaci a reedukaci dospělých po stránce sociálního kontextu, speciální andragogika řeší problematiku vzdělávání různě znevýhodněných jedinců a jejich uplatnění ve společnosti a na trhu práce. V neposlední řadě je nutné zmínit andragogické poradenství, jenž představuje veškerý základ andragogické práce s jedinci se snahou nalézt uplatnění v orientaci ve světě a vyrovnání se se současným životem. Tyto aspekty podporují veřejné opatrovnictví a napomáhají dalšímu začleňování opatrovaných osob do společnosti.

Přínos diplomové práce by bylo možné využít zejména v části analýzy odborné judikatury pro nově přijaté veřejné opatrovníky, pro snadnější představu institutu veřejného opatrovnictví v praxi.

Na úplný závěr stojí za zmínku, že samotný nový občanský zákoník přináší rozšíření možností v oblasti veřejného opatrovnictví, nelze však předpokládat, že by vyřešil celou problematiku předmětné oblasti. Nicméně, jmenováním veřejného opatrovníka lze uzavřít jednu kapitolu člověka neschopného se o sebe postarat a otevřít novou – život s omezením ve svéprávnosti podle rozhodnutí soudu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ARNOLDOVÁ, A. *Sociální péče 2. díl: Učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016. ISBN 978-80-2475-148-1.

BARTÍK, V. a E. JANEČKOVÁ. *Zpracování osobních údajů školami*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. s. 8. ISBN 978-80-7478-359-3.

BENDL, S. a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.

BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-23-8.

BENEŠ, M. *Andragogika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4824-5.

CZECH REPUBLIK. MZV ČR. *Zpráva o zahraniční politice České republiky: za období od ledna 2007 do prosince 2007*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2008. ISBN 978-80-863-4567-3.

Česko. *Občanský zákoník; Zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích); Zákon o mezinárodním právu soukromém: a prováděcí a související zvláštní právní předpisy: 2014: úplná znění*. 3. vyd. Olomouc: ANAG, ©2014. ISBN 978-80-7263-855-0.

DOBIÁŠ, V. *Klinická propedeutika v urgentní medicíně*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4571-8.

DVOŘÁKOVÁ, Z. a kol. *Management lidských zdrojů. Beckovy ekonomické učebnice*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-893-4.

GABURA, J. a J. PRUŽINSKÁ. *Poradenský proces*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. s. 100. ISBN 80-85850-10-9.

HAVLÍČKOVÁ, D. a K. ŽÁRSKÁ. *Kompetence v neformálním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. ISBN 978-80-87449-18-9.

HAUKE, M. *Zvládání problémových situací se seniory: nejen v pečovatelských službách*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5216-7.

JEDLIČKA, R. a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015. s. 526. ISBN 978-80-247-5447-5.

JURÍČKOVÁ, L., K. IVANOVÁ a J. FIALKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4786-6.

KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu odnětí trestu svobody: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-706-3.

KAŇKA, R. *Současná právní úprava institutu opatrovnictví v ČR (hmotněprávní i procesní), její lidskoprávní souvislosti. Nedostatky právní úpravy a aplikační praxe, výhledy do budoucna*. In: QUIP – SPOLEČNOST PRO ZMĚNU. *Sborník příspěvků ze seminářů pořádaných v rámci projektu Život do svých rukou*. Praha: o. s. Quip - Společnost pro změnu, 2008. ISBN 80-903921-0-5.

KELNAROVÁ J. a E. MATĚJKOVÁ. *Psychologie 2. díl: Pro studenty zdravotnických oborů*. 1. vyd. Grada Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-36000-6.

KINCL, J., V. URFUS a M. SKŘEJPEK. *Římské právo*. 2. vyd., Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.

KITTNAR, O. a kol. *Lékařská fyziologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3068-4.

KOVÁŘ, P. a kol. *Přijímací zkoušky na VŠ. Všeobecný přehled: témata*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2011. ISBN 978-80-253-1577-0.

KRÁLOVÁ, J. a E. RÁŽOVÁ. *Sociální služby a příspěvek na péči: komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. ISBN 978-80-7263-748-5.

LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. ISBN 978-80-7478-869-7

MARKOVÁ, E., M. VENGLÁŘOVÁ a M. BABIAKOVÁ. *Psychiatrická ošetrovatelská péče*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1151-6.

MATIAŠKO, M. a A. HOFSCHEIDEROVÁ. *Manuál sociálního pracovníka. Svěprávnost a právní ochrana uživatelů sociálních služeb podle zákona č. 89/2012 sb., občanský zákoník*. Zlínský kraj: ZSTUDIO, spol. s.r.o., © 2015.

MVČR, ODBOR VEŘEJNÉ SPRÁVY, DOZORU A KONTROLY. *Základní informace pro obce, jako veřejné opatrovníky*. Praha: MVČR, ©2015.

MVČR, ODBOR VEŘEJNÉ SPRÁVY, DOZORU A KONTROLY. *Základní informace pro obce, jako veřejné opatrovníky*. Praha: MVČR, © 2016.

NOVOTNÝ, P. a kol. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5163-4.

PALÁN, Z. a T. LANGER. *Základy andragogiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4332-5.

PROVAZNÍKOVÁ, R. a O. SEDLÁČKOVÁ. *Financování měst, obcí a regionů: teorie a praxe*. 2. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2789-9.

PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.

PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.

RITTICHOVÁ, B. *Omezení svéprávnosti není jedinou volbou: nově je možné využít zastoupení členem domácnosti*. Sociální služby: odborný časopis. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, 2014, roč. 16, č. 4. ISSN 1803-7348.

RYŠÁVKOVÁ, V. a kol. *Nový občanský zákoník úplně pro všechny*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. s. 47-48. ISBN 978-80-247-5157-3.

SCHELLE, K. a J. TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2012. ISBN 978-80-7418-146-7.

SLOWIK, J. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

SPIRIT, M. *Úvod do studia práva*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5280-8.

SKLENÁK, V. a kol. *Data, informace, znalosti a Internet*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-409-0.

SVOBODOVÁ, D. *Profesní poradenství: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5092-7.

ŠPATENKOVÁ, N. *Andragogika – vývoj a současnost*. In: BAŠTECKÁ, B., ed. *Psychologická encyklopedie: aplikovaná psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 37. ISBN 978-80-7367-470-0.

TRANTINA, P. a D. HAVLÍČKOVÁ. *Sebeevaluační nástroje, aneb, Zhodnot' svékompetence získané při práci s dětmi a mládeží*. 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. ISBN 978-80-87449-16-5.

ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-69-9.

VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7.

VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1026-9.

VETEŠKA, J. a M. TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1770-8.

WAGNEROVÁ, E., V. ŠIMÍČEK, T. LANGÁŠEK, I. POSPÍŠIL a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-750-6.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

KEEMAN J. N. a N. van HOORN. *Het medisch jaar 2006*. Bohn Stafleu van Loghum, Houten, 2005. ISBN 978-90-313-4798-8.

Österreich. *ABGB - Allgemeines burgerliches Gesetzbuch*. Moscow: Izdatelstvo Prospekt, 2016. ISBN 9785392050390.

Seznam použitých internetových zdrojů

ANDRAGOS – PhDr. Marcel Horák, DiS., MBA. *Psychologické a komplexní osobní poradenství / lektor a kouč. Andragogické poradenství*. [online]. © 2017. ANDRAGOGOS – PhDr. Marcel Horák, DiS., MBA. [cit.2016-12-15]. Dostupné z: <http://www.andragogos.cz/andragogicke-poradenstvi/>

DOMOV LIDMAŇ. *DOMOV PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM*. Úvodní stránka | Domov Lidmaň. [online]. [cit.2017-02-15]. Dostupné z: www.domovlidman.cz

DOMOV PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM ZBĚŠIČKY. *Úvodní stránka*. [online]. [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: domovzbesicky.cz

ČESKÝ ROZHLAS. *Více kdo je opatrovanec? Jsou jich mezi námi tisíce a často mají velmi specifické potřeby* [online]. ©1997-2016. Český rozhlas. [cit.2016-08-27]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/hradec/zpravy/_zprava/vice-kdo-je-opatrovanec-jsou-jich-mezi-nami-tisice-a-casto-maji-velmi-specificke-potreby--1497346
http://www.mpsv.cz/files/clanky/15636/podklady_pro_opatrovniky_final.pdf

DIAKONIE ČESKOBRAVSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ. *Co obnáší funkce opatrovníka? A jak zrušit věcné břemeno?* [online]. © 2016 VIZUS. [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: <http://www.pecujdoma.cz/poradna/poradna-socialne-pravni/co-obnasi-funkce-opatrovnika-a-jak-zrusit-vecne-bremeno/>

LIGA LIDSKÝCH PRÁV. *Rozhodování osob s duševní poruchou: zásady pro poskytování asistence. Systémové doporučení Ligy lidských práv č. 6 z roku 2008, s. 2.* [online]. [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://llp.cz/publikace/rozhodovani-osob-s-duševni-poruchou-zasady-pro-poskytovani-asistence/>

MPSV.CZ: Strategické dokumenty. *Podkladový materiál k semináři pro veřejné opatrovníky k problematice výkonu opatrovnictví uživatelů služeb sociální péče ve vztahu k procesu transformace a deinstitucionalizace sociálních služeb, s. 30.* [online]. ©2016 MPSV.CZ. [cit.2016-08-28]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15636/podklady_pro_opatrovniky_final.pdf

Ostatní zdroje:

Nález ÚS ČR ze dne 18. srpna 2009, sp. zn. I. ÚS 557/09

Nález Ústavního soudu ČR, ze dne 5. prosince 2016, sp. zn. IV. ÚS 1580/16

Rozsudek KS v Hradci Králové, ze dne 9. června 2014, sp. zn. 24 Co 193/2014

Rozsudek NS ČR ze dne 15. února 2012, sp. zn. 30 Cdo 1560/2011

Rozsudek NS ČR ze dne 23. května 2012, sp. zn. 30 Cdo 354/2011

Stanovisko NS ČR ze dne 13. dubna 2016, sp. zn. Cpj 201/2015

Usnesení č. DE01/48 Valného shromáždění, Všeobecná deklarace lidských práv ze dne 10. prosince 1948. In: *uveřejněno v č. 1/1948 ve Vybraných Deklarací Valného shromáždění OSN.*

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky, částka 1, s. 3-16.*

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních prav a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky, částka 1.*

Vyhláška č. 512/2002 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků. In: *Sbírka zákonů České republiky, částka 177, s. 10094-10120.*

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky, částka 37, s. 1257-1289.*

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). In: *Sbírka zákonů České republiky, částka 38, s. 1737-1764.*

Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze. In: *Sbírka zákonů České republiky, částka 39, s. 1802-1834.*

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 112, s. 3186-3256.

Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících samosprávných celků a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 114, s. 6598-6612.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1226-1368.

Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., ze dne 1. června 1811, obecný zákoník obecný. In: *uveřejněno v č. 946/1811 ve Sbírce zákonů soudních (Justizgesetzsammlung; JGS)*

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 56, s. 383-428.

SEZNAM ZKRATEK

- ABGB – (Všeobecný občanský zákoník), JGS č. 946/1811
- ADD – porucha pozornosti (Attention Deficit Disorders)
- ADHD – porucha pozornosti s hyperaktivitou (Attention Deficit Hyperaktivity Disorder)
- ASPI – automatizovaný systém právních informací
- FIDH – Mezinárodní federace pro lidská práva
- JGS – Justizgesetzsammlung (Sbírka zákonů Rakouské říše v letech 1780 až 1848)
- KS ČR – Krajský soud České republiky
- LLP – Liga lidských práv
- LMD – lehká mozková dysfunkce
- LZPS – Listina základních práv a svobod
- MDAC – Centrum advokacie duševně postižených
- MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí
- MVČR – Ministerstvo vnitra České republiky
- MZV ČR – Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
- NOZ – nový občanský zákoník
- NS ČR – Nejvyšší soud České republiky
- OSN – Organizace spojených národů
- ÚS ČR – Ústavní soud České republiky
- ZOZ – zvláštní odborná způsobilost

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Schematické znázornění podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého člověka právně jednat.....	23
Obrázek 2: Sociální andragogika jako průnik praxe sociální práce a teorie vzdělávání dospělých.....	31
Obrázek 3: Sociální andragogika ve vztahu k disciplínám příbuzného charakteru.....	32
Obrázek 4: Profesionální způsoby práce.....	38
Obrázek 5: Mapa rozložení počtu opatrovanců v České republice.....	65

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled konstituovaných andragogických disciplín.....	30
Tabulka 2: Nekonstituované andragogické disciplíny.....	30
Tabulka 3: Rozdělení oborů speciální pedagogiky podle druhů postižení klientů.....	34
Tabulka 4: Počty opatrovanců měst a obcí vykonávajících opatrovnictví podle krajů České republiky.....	64
Tabulka 5: Obce a města České republiky s nejvíce opatrovanci.....	66
Tabulka 6: Obce, u nichž opatrovanci tvoří více jak 10 % obyvatel.....	67

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - ABGB (Všeobecný občanský zákoník).....	I
Příloha B - Předběžné prohlášené	II
Příloha C - Návrh na schválení zastoupení členem domácnosti soudem.....	V
Příloha D - Návrh na zahájení řízení o omezení svéprávnosti.....	VII
Příloha E - Etický kodex opatrovníka.....	IX
Příloha F - Desatero práv a povinností opatrovníka	XI
Příloha G – Potvrzení o poučeném souhlasu	XII
Příloha H – Informační list k poučenému souhlasu.....	XIII
Příloha CH – Materiál doložený k cílenému rozhovoru	XIV

**Allgemeines
bürgerliches Gesetzbuch**

für die
gesamten deutschen Erbländer

der
Österreichischen Monarchie:

II. Theil.

W i e n.

Aus der k. k. Hof- und Staats-Druckerei.

1 8 1 1.

Digitized by Google

Dostupné z:

https://www.google.cz/search?q=abgb+znak&biw=1518&bih=687&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwj0_MLmtJzSAhWDJJJoKHUBYA9YQ_AUIBigB#imgdii=LALrVGmDB9KoBM:&imgrc=LKq_aVdoM1j28M:

Příloha B – Předběžné prohlášení

VZOR

Předběžné prohlášení

Dle ust. § 38 a násl. občanského zákoníku, zák. č. 89/2012 Sb., ust. §31 a násl. zákona o zvláštních řízení soudních, zák. č. 292/2013 Sb.

I.

Já, A.B., nar. 1.1. .... (zletilý), bytem ..... ustanovuji

C.D., nar. 1. 1. .... (zletilý), bytem ....., aby jednal jako zmocněnec zodpovědný za ochranu mé osoby a správu mého majetku, a to v případě mé nezpůsobilosti právně jednat.

II.

Od roku ..... trpím Alzheimerovou chorobou/demencí/ roztroušenou sklerózou/ nebo jinou duševní nebo tělesnou chorobou, která mi činí překážky při právních jednáních. Mám obavy z postupného zhoršení mé nemoci a to, jakým způsobem mi zabrání jednat ve vztahu k mé osobnosti, tak jako ke správě mého jmění.

Zmocněnec je mým synem/dcerou/manželkou/manželem/vnukem/druhem/přítelem, který zná můj zdravotní stav a má přání, týkající se mé osoby a léčby, posledního přání a správy mého majetku. V případě jeho smrti, rezignace nebo jiné překážky na jeho straně, zmocňuji jako náhradníka E. F., nar.....,bytem....., který je ke mně ve vztahu ..... a rovněž má tyto znalosti.

V případě, že by se můj zdravotní stav natolik zhoršil, že bych byla omezena ve svéprávnosti, žádám soud, aby ustanovil mým opatrovníkem C. D. C. D. bude po celou dobu respektovat toto předběžné opatření. Opatrovník není oprávněn jednat v záležitostech osobnostních práv, konkrétně v záležitostech týkajících se pořízení pro případ smrti nebo prohlášení o vydědění a jejich odvolání, vzniku a zániku manželství, výkonu rodičovských povinností a práv.

III.

Osobnostní práva

3. 1. Zdravotní péče

Zmocněnec bude jednat v souladu s mým přáním ohledně přednosti domácí péče. V případě domácí péče zabezpečí péči a služby, které bude můj zdravotní stav vyžadovat. V případě, že zdravotní stav neumožní domácí péči, v souladu s mým přáním a mými zájmy, v případě, že nebudu schopná dát souhlas, nahradí jej a umístí mne v nevhodnějším zdravotním zařízení. Je oprávněn, v případě nemožnosti udělení mého souhlasu, aby souhlasil s navrženou léčbou, která však nebude zbytečně prodlužovat mé trápení. Zmocněnec je v případě, že nebudu moci dát souhlas, oprávněn udělit souhlas s mou pítvou a darováním orgánů.

Dostupné z:

https://www.google.cz/?gws_rd=ssl#q=p%C5%99edb%C4%9B%C5%BEen%C3%A9+prohl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD+vzor

Příloha B – Předběžné prohlášení

VZOR

3. 2. Bydliště

Pokud můj zdravotní stav dovolí, chci zůstat v domácí péči v mém domě/bytě na adrese mého trvalého bydliště. V případě umístění do zdravotního zařízení, ať j e v dosahu mého trvalého bydliště, aby mne mí příbuzní a přátelé mohli navštěvovat.

3. 3. Osobnostní práva

Zmocněnec je oprávněn získat veškeré informace ohledně mého zdravotního stavu. Není oprávněn sdělovat třetím osobám můj zdravotní stav, okolnosti, týkající se mého soukromí či jiné informace, které by snižovaly mou důstojnost a zasahovaly by do mého práva a soukromí. Není oprávněn bez mého souhlasu pořizovat fotografie mé osoby nebo jinak zasahovat do mého práva na podobu a do projevů osobnostní povahy.

3. 4. Úmrtí

V případě mého úmrtí podnikne zmocněnec všechny kroky k pohřbu v souladu s mým přáním. Tělo bude spáleno a umístěno do rodinné hrobky v místě mého trvalého bydliště.

IV. Správa majetku

4. 1. Soupis majetku

Zmocněnec přebírá odpovědnost za správu mého movitého majetku i nemovitého majetku. Ke dni přijetí zmocnění provede za mé přítomnosti soupis veškerého mého majetku. Správu provádí osobně a vede spolehlivé záznamy, které mi dvakrát ročně v lednu a v červnu předloží. Zmocněnec bude obezřetně vynakládat finanční prostředky na mou péči a základní potřeby, zabezpečení a povinné platby. V případě, že nebudu schopna posoudit význam záznamu právních jednání zmocněnce, předloží záznamy ke kontrole E. F.

4. 2. Zmocnění

Není oprávněn zcizit můj majetek v případě, že bude výnos postačovat ke krytí mých životních potřeb. Zmocněnec je oprávněn zhodnotit můj majetek, např. pronájmem nemovitých a movitých věcí, a to v případě, že je nebudu využívat. Zmocněnec má právo nahlížet do všech záznamů, týkajících se mého majetku.

Varianta A – prostá správa (vykonává vše, co je nutné k zachování majetku)

Varianta B – plná správa (dbá o rozmnožení a uplatnění majetku - pronájem)

V. Odměna

Zmocněnec uspokojí své výdaje na mou osobu a správu mého majetku z příjmů vycházejících z mého majetku. Zmocněnec vykonává svou funkci bezplatně.

Dostupné z:

https://www.google.cz/?gws_rd=ssl#q=p%C5%99edb%C4%9B%C5%BEen%C3%A9+prohl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD+vzor

Příloha B – Předběžné prohlášení

VZOR

VI. Závěrečná ustanovení

Zmocněnec bude svá rozhodnutí činit s mým souhlasem. Pokud je nebude moci projevit, tak v souladu s dříve projevěným přáním a mou povahou.

Bude-li po zajištění péče mé osoby a mého majetku nezbytné zcizit můj majetek, bude informovat E. F., a to pouze v rozsahu nezbytném pro uspokojení mých potřeb tak, aby přání, projevené v mé poslední vůli zůstalo co nejméně dotčeno.

Zmocněnec nechá vypracovat každé dva roky nový zdravotní a psychologický posudek, aby přezkoumal můj zdravotní a psychický stav.

Změní-li se okolnosti zjevně tak podstatným způsobem, že zmocnitel by je za takových okolností neučinil nebo by je učinil s jiným obsahem, soud prohlášení změní nebo zruší, pokud by jinak zmocniteli, hrozila závažná újma.

V případě, že prohlášení nebo některá jeho ustanovení pozbudou platnosti, soud k nim přihlédne.

Zničí-li listinu obsahující prohlášení ten, kdo je učinil, má to účinky odvolání.

V.....dne.....

.....

Zmocnitel

Zmocnění přijímám v plném rozsahu

V.....dne.....

.....

Zmocněnec

Dostupné z:

https://www.google.cz/?gws_rd=ssl#q=p%C5%99edb%C4%9B%C5%BEen%C3%A9+prohl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD+vzor

Příloha C – Návrh na schválení zastoupení členem domácnosti soudem

VZOR

Návrh na schválení zastoupení členem domácnosti soudem dle ust. § 50 občanského zákoníku, zák. č. 89/2012 Sb., ust. §31 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních, zák. č. 292/2013 Sb.

Okresnímu/ Obvodnímu soudu v ..... (místo bydliště Zastoupeného)

Adresy soudu naleznete na: (www.justice.cz)

V.....dne.....

Navrhovatel (Zástupce): A.B., nar.....,bytem.....

Zastoupený: C.D., nar.....,bytem.....

I.

Navrhovatelka A.B. je vnučkou C.D., která žije od roku 1980 v rodinném domě se svými prarodiči, a po úmrtí E.F. se svou babičkou C.D. Účastníci vedou společnou domácnost a hradí ze společných prostředků služby spojené s provozem domácnosti. Navrhovatelka je výlučnou vlastnící rodinného domu a babička C. D. má věčné břemeno užívání domu.

Důkaz: rodný list účastníků

výpis z katastru nemovitostí

II.

C.D. se od roku 200X potýká s částečnou ztrátou paměti a motorickými obtížemi, způsobené věkem. Z tohoto důvodu jsou sníženy možnosti C.D. si obstarávat běžné záležitosti a samostatně právně jednat. Nelze očekávat, že se stav bude zlepšovat. Zastoupená nemá jiného zástupce, opatrovníka ani správce majetku.

Důkaz: lékařská zpráva ze dne.....

výpověď A.B., C.D.

III.

Běžné záležitosti, které pro C.D. navrhovatelka obstarává je nákup potravin, ošacení, léků, výběr peněžních prostředků z bankomatu, doprava na úřady, k lékařům, jednání s úřady za účelem krytí potřeb péče a uplatnění nároků, které zastoupené náleží z důvodu věku, nemoci, postižení, jednání s ostatními subjekty.

IV.

Zastoupení povede k ulehčení životní situace A.B a C.D. Mezi navrhovatelkou a zastoupenou existuje dlouholetý a hluboký vztah založený na důvěře a porozumění. Účastníci tak

Dostupné z:

https://www.google.cz/?gws_rd=ssl#q=N%C3%A1vrh+na+schv%C3%A1len%C3%AD+zastoupen%C3%A1D+%C4%8Dlenem+dom%C3%A1cnosti

Příloha C – Návrh na schválení zastoupení členem domácnosti soudem

VZOR

legitimují stávající stav. C.D. byla seznámena s podstatou zastoupení a jeho následky a C.D. se zastoupením souhlasí.

Důkaz: výpověď A.B. a C.D.

výpověď třetích osob (sousedí, blízcí příbuzní)

písemné prohlášení ze dne ....., pořízeným ve formě notářského zápisu č.j.

V.

Navrhovatelka dbá o ochranu zájmů zastoupené a naplňování jejich práv i o to, aby způsob jejího života nebyl v rozporu s jejími schopnostmi a aby, nelze-li tomu rozumně odporovat, odpovídal i zvláštním představám a přáním zastoupené.

Navrhovatelka jako zástupce není oprávněna udělit souhlas k zásahu do duševní nebo tělesné integrity zastoupení s trvalými následky.

Navrhovatelka může nakládat s příjmy zastoupené v rozsahu potřebném pro obstarávání obvyklých záležitostí, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného. S peněžními prostředky na účtu zastupované však může nakládat jen v rozsahu nepřesahujícím měsíčně výši životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu.

Pokud soud nebude považovat za nutné nařídit jednání za účelem rozhodnutí, účastníci netrvají na projednání věci.

Na základě výše uvedeného navrhuji, aby soud vydal toto usnesení:

Soud schvaluje zastoupení C.D., nar.....,bytem..... V obvyklých záležitostech odpovídajícím jejím životním poměrům, členem domácnosti A.B.,nar.....,bytem.....,a to v plném rozsahu daném ust. § 52 odst. 1, 2 zák. č. 89/2012 Sb.

.....
Navrhovatelka

Dostupné z:

https://www.google.cz/?gws_rd=ssl#q=N%C3%A1vrh+na+schv%C3%A1len%C3%AD+zastoupen%C3%AD+%C4%8Dlenem+dom%C3%A1cnosti

Příloha D – Návrh na zahájení řízení o omezení svéprávnosti

VZOR

Okresnímu soudu v .....
(přesná adresa soudu je dostupná na stránkách www.justice.cz)

Navrhovatelka : A.B., nar. ...., bytem .....

Návrh na zahájení řízení o omezení svéprávnosti C.D., nar. ...., bytem ..... s návrhem na jmenování opatrovníka

Přílohy: dle textu

I.

Navrhovatel/ka je dcerou/synem/vnukem/tetou/strýcem C. D. C. D. se od roku 200X potýká s částečnou ztrátou paměti a motorickými obtížemi, způsobené věkem. Z tohoto důvodu jsou sníženy možnosti C.D. si obstarávat běžné záležitosti a samostatně právně jednat. Nelze očekávat, že se stav bude zlepšovat. Zastoupená nemá jiného zástupce, opatrovníka ani správce majetku. (*důvody upravte podle skutečné situace a skutečného zdravotního stavu Vašeho blízkého*)

Důkaz: výslech A.B.

II.

Uvedte/vypište nebo popište následky zdravotního stavu Vašeho blízkého. Co všechno je/není schopna, čím je ohrožena, jaké jsou Vaše zkušenosti, a s čím se denně potýkáte. Jedná se o každodenní činnosti (např.: dopravit se z místa na místo, uvařit si jídlo, okoupat se, celková hygiena, jednání s úřady, finanční záležitosti apod.). Snažte se vypsát vše, v čem onemocnění Vašeho blízkého omezuje.

Důkaz: lékařská zpráva psychiatra MUDr. X.Y., ze dne 1. 1. 2011
posudek znalce z oboru psychiatrie ohledně zdravotního stavu C.D., – nechť zváží soud

III.

Dostupné z:

https://www.google.cz/?gws_rd=ssl#q=P%C5%99%C3%ADloha+D+%E2%80%93+N%C3%A9vrh+na+zah%C3%A9n%C3%AD+%C5%99%C3%ADzen%C3%AD+o+omezen%C3%AD+sv%C3%A9pr%C3%A1vnosti

Příloha D – Návrh na zahájení řízení o omezení svéprávnosti

VZOR

S ohledem na shora uvedené a skutečnost, že s babičkou/tetou/sestřenicí/sestrou C. D. i přes vzniklé problémy mám pěkný vztah, pomáhám jí s léčbou a starám se o ní, navrhuji, abych opatrovníkem své babičky/tety/sestřenice/sestry byl/a jmenován/a já A.B. Moje babička/teta/sestřenice/sestra s tím souhlasí. Ustanovení mé osoby bude C.D. ku prospěchu, neboť jsem jediná osoba, které C.D. věří a je ochotna ji respektovat.

V souvislosti s tím prohlašuji, že jsem osobou plně svéprávnou a mé zájmy nejsou v rozporu se zájmy opatrovance.

IV.

S ohledem na shora uvedené skutečnosti navrhuji, aby soud vydal tento

r o z s u d e k :

I. Způsobilost C. D., nar. ...., bytem ....., právně jednat se omezuje tak, že není způsobilá nakládat s finanční hotovostí nad částku 500,- Kč jednorázově a majetkem, jehož hodnota přesahuje jednorázově částku 500,- Kč, a to na dobu tří let ode dne právní moci tohoto rozsudku. (můžete upravit dle vlastní životní situace a zkušeností tak, aby to nebylo v rozporu s přáním nebo s dohodou Vašeho blízkého)

II. Opatrovníkem C. D., nar. ...., bytem ....., soud jmenuje jejího syna/dceru/vnuka/tetu/strýce A. B., r. č. ...., bytem .....

V ..... dne .....

.....
Navrhovatel

Dostupné z:

https://www.google.cz/?gws_rd=ssl#q=P%C5%99%C3%ADloha+D+%E2%80%93+N%C3%A1vrh+na+zah%C3%A1jen%C3%AD+%C5%99%C3%ADzen%C3%AD+o+omezen%C3%AD+sv%C3%A9pr%C3%A1vnosti

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

ETICKÝ KODEX OPATROVNÍKA

PRINCIPY

1. Smyslem opatrovnictví je naplnění a ochrana práv a zájmů člověka při právním jednání a zapojení člověka do společnosti.
2. Výkon opatrovnictví je založen na respektování přirozené důstojnosti člověka, jeho samostatnosti a osobní nezávislosti.
3. Úkolem opatrovníka není řídit život člověka, jehož je opatrovníkem, ani o něm rozhodovat.

PRAVIDLA

1. Opatrovník poskytuje člověku veškerou potřebnou podporu pro to, aby mohl přijímat vlastní rozhodnutí:

- opakovaně (průběžně) zjišťuje přání člověka;
- pomáhá člověku rozhodnout se;
- srozumitelně mu vysvětluje povahu a následky jeho možných rozhodnutí;
- respektuje rozhodnutí člověka, pokud je to možné, a to i pokud je vnímá jako rozhodnutí nerozumná;
- při činění právních jednání vždy vysvětlí člověku srozumitelně povahu a následky rozhodnutí, které je potřeba učinit.

2. Opatrovník dbá o to, aby člověk žil život dle svých představ:

- nesmí vycházet jenom z toho, co sám považuje za dobré;
- dbá, aby způsob života (nelze-li tomu rozumně odporovat) odpovídal i zvláštním představám a přáním člověka;
- nesmí člověka ponižovat, nic mu přikazovat a zakazovat, dělat rozhodnutí za něj a bez jeho vědomí;
- musí s člověkem jednat důstojně a uctivě;
- činí právní jednání v souladu s vůlí a přáními člověka, pokud je zřejmé, že jejich realizací nedojde k poškození člověka;
- pouze v případech, že není možné zjistit aktuální vůli nebo preference člověka, jedná opatrovník v zájmu člověka, a to s řádnou péčí a svědomitostí – na základě znalosti aktuální situace, osobního příběhu a dříve vyjádřených preferencí člověka;
- omezí na minimum negativní rušivé a omezující zásahy do života člověka.

3. Opatrovník dbá, aby způsob života člověka nebyl v rozporu s jeho schopnostmi:

- jedná pouze v těch oblastech, ve kterých to člověk s omezením potřebuje (to vychází z výroku soudního rozhodnutí);
- průběžně vyhodnocuje, zda člověk skutečně stále potřebuje podporu a zastupování opatrovníkem;
- vidí-li některá opatření či omezení (např. opatrovnictví) jako zbytečně omezující, nebo nepotřebná, upozorňuje na to a usiluje o změnu;
- usiluje o to, aby člověk nabyl více schopností a dovedností, nebo je udržel, a aby měl takovou potřebnou podporu, která by umožnila snižovat závislost na opatrovníkovi.

4. Opatrovník se aktivně domáhá naplňování práv člověka:

- dbá o zdravotní stav člověka (dostatečný přísun léků, zajištěnou péči);
- podniká potřebné kroky k nápravě, zjistí-li, že jsou práva člověka porušována či ohrožena;
- chrání člověka před zanedbáváním, špatným zacházením a mučením, zneužíváním a vykořisťováním.

Dostupné z:

<http://www.trass.cz/wp-content/uploads/2016/02/metodika-vykonu-opatrovnictvi.pdf>

Příloha E – Etický kodex opatrovníka

5. Opatrovník má s člověkem dobrý vztah na bázi rovnocenného partnerství:

- komunikuje s ním způsobem, kterému člověk rozumí a který mu vyhovuje, a to i za pomoci dalších osob, pokud je to potřeba;
- je s člověkem v častém a pravidelném kontaktu (osobním, telefonickým, písemným, či jinými prostředky);
- jedná poctivě a v dobré víře;
- projevuje o člověka skutečný zájem;
- vykonává svou činnost opatrovníka jen pro takový počet osob, který mu umožňuje věnovat se dostatečně každé z nich.

6. Opatrovník spolupracuje s ostatními osobami, které člověku poskytují přirozenou i profesionální podporu:

- usiluje o zajištění sociální podpory v blízkém okolí člověka;
- oslovuje důvěryhodné osoby k výkonu podporovaného rozhodování, případně členství v opatrovnické radě;
- spolupracuje se sociálním okolím člověka – s příbuznými, s podpůrci, opatrovnickou radou (pokud existuje) apod.;
- spolupracuje s pracovníky pomáhajících profesí.

7. Opatrovník usiluje o to, aby člověk žil v běžném prostředí:

- podporuje život člověka v přirozeném prostředí jeho domova a k tomu vyhledává adekvátní terénní a ambulantní služby, je-li to potřeba;
- působí tak, aby se člověk nedostal do ústavu a žil v co nejméně omezujícím prostředí;
- pokud je člověku poskytována pobytová sociální služba, zvažuje, zda není vhodné zajistit služby v méně omezujícím prostředí.

8. Opatrovník nezneužívá svojí pozice:

- netěží ze svého postavení žádné výhody;
- při konfliktu s člověkem žádá o pomoc třetí stranu;
- vyhýbá se jakýmkoli střetům mezi svými zájmy a zájmy člověka, za něhož činí právní jednání;
- dojde-li ke střetům zájmů, obrací se na soud.

9. Opatrovník se vzdělává v otázkách opatrovnictví a v souvisejících tématech.

DESATERO PRÁV A POVINNOSTÍ OPATRONÍKA

1. **Opatrovník musí být ochoten funkci vykonávat.**
2. **Musí zajistit:**
  - **péči o osobu opatrovance,**
  - **zdravotní péči,**
  - **všechny jeho potřeby** – oblečení, obuv, telefon, cesty atp.,
  - zastupování v těch oblastech, pro něž je opatrovanec sám omezený – vyplývá to z výroku rozsudku.
3. **Správa majetku**
  - musí být vedena přesně
  - musí být vedena **odděleně – samostatně** (nikdy na privátním účtu opatrovníka),
  - musí být vedena **přehledně.**
4. **Nikdy nesmí být majetek opatrovance převáděn bezplatně nebo jinak** nevýhodně, zejména nikdy (!) na osobu opatrovníka, opatrovnickou radu nebo jeho blízké (nejde-li o běžný dárek).
5. **Nikdy nesmí být majetek opatrovance spravován s nepřiměřeným rizikem** nebo majetek opatrovance nesmí být předmětem spekulace.
6. **Dozor soudu a spolupráce s ním** – schvalování právních úkonů neběžné povahy:
  - informování soudu o osobě opatrovance,
  - informování soudu o správě jeho majetku.
7. **Spolupráce s lékaři a zdravotnickými institucemi:**
  - při řešení aktuálního stavu – právo na informaci – o zdravotním stavu a perspektivě, o léčbě, o nákladech s tím spojených,
  - prevence (očkování, stomatologická péče, antikoncepce...).
8. **Odpovědnost občanskoprávní** – za způsobenou škodu podle obecných předpisů.
9. **Odpovědnost trestněprávní** – podle obecných předpisů (porušení povinností při správě cizího majetku).
10. **Právo na odměnu** v případě náročné správy majetku, je-li tato správa spojena se značnou námahou a vyžaduje-li odborné znalosti.

Dostupné z:

DIAKONIE ČESKOBRAVSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ. Co obnáší funkce opatrovníka? A jak zrušit věcné břemeno? [online]. © 2016 VIZUS. [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: <http://www.pecujdoma.cz/poradna/poradna-socialne-pravni/co-obnasi-funkce-opatrovnik-a-jak-zrusit-vecne-bremeno/>

Příloha G – Potvrzení o poučení souhlasu

Potvrzení o poučení souhlasu

Tento souhlas mezi tazajícím a dotazovaným je součástí diplomové práce na téma *Opatrovnictví zletilého člověka při omezení jeho svéprávnosti* studenta Lukáše Strašáka, 2. ročníku magisterského kombinovaného studia oboru Andragogika na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze (dále jen „UJAK“).

A Prohlášení tazající osoby

Pročetl jsem si předcházející informace, případně, mi byly přečteny. Měl jsem možnost se ptát a každá otázka, kterou jsem položil mi byla zodpovězena k mé spokojenosti. Dobrovolně souhlasím s účastí na tomto rozhovoru.

Jméno a příjmení tazající osoby: Lukáš Strašák

Podpis tazající osoby: ...

Datum: 15. 2. 2017

B Prohlášení dotazované osoby, která s tazajícím probírala podmínky rozhovoru a poučeného souhlasu

Přečetla jsem si informační list a byla jsem seznámena s postupem tazající osoby a ujistila jsem se, jak nejlépe dovedu, že tazající osoba rozumí tomu, jak budeme postupovat:

1. formou rozhovoru mezi tazajícím a dotazovanou osobou
2. na téma *Opatrovnictví zletilého člověka při omezení jeho svéprávnosti*
3. s cílem vypracovat diplomovou práci pro potřeby studia na UJAK Praha

Potvrzuji, že tazající osoba měla příležitost se ptát, a že všechny jí položené otázky rozhovoru jsem zodpověděla správně a korektně, jak nejlépe dovedu.

Potvrzuji, že jsem nebyla k souhlasu donucena a že jsem souhlasila svobodně a dobrovolně. Souhlasím s uveřejněním mého příjmení a jména. Rozhovor může být použit pouze pro studijní účely, jak je uvedeno v informačním listu. Kopie tohoto formuláře poučeného souhlasu mi byla poskytnuta.

Jméno a příjmení dotazované osoby: Mgr. Gabriela Hostomská

Podpis dotazované osoby: .....

Datum: 15. 2. 2017

Příloha H – Informační list k poučenému souhlasu

Informační list k poučenému souhlasu

1. setkání mezi tazajícím a dotazovaným bude veden formou rozhovoru;
2. rozhovor se bude týkat oblasti veřejného opatrovnictví;
3. získaný rozhovor bude použit jako materiál pro diplomovou práci;
4. dotazovaná osoba byla upozorněna, že v celém průběhu vedení rozhovoru má možnost dotazování se položením dalších otázek vztahující se k rozhovoru;
5. Vaše účast na rozhovoru je zcela dobrovolná, máte právo na některé z kladených otázek neodpovídat, kdykoliv můžete rozhovor uzavřít, odložit na později nebo bez udání důvodu od rozhovoru ustoupit bez jakéhokoliv postihu;
6. rozhovor bude trvat nejdéle 1 hodinu, pokud Vám nebude dohodnutá doba vyhovovat, je možné časově upravit;
7. nepředpokládám, že by Vám z vedení rozhovoru nastala nějaká rizika, přesto máte možnost kdykoliv, pokud budete mít pocit ohrožení své osoby nebo nepříjemného pocitu z vedení spolupráce, rozhovor ukončit;
8. na Váš čas věnovaný rozhovoru nebude poskytnuta žádná finanční ani jiná náhrada;
9. rozhovor bude vypracován v písemné podobě, dotazovaná osoba souhlasí s prezenčním zpřístupněním rozhovoru v univerzitní knihovně UJAK
10. v případě Vašeho zájmu můžete sdílet výsledky našeho vedeného rozhovoru v podobě písemné nebo při našem předem domluveném setkání;
11. v souvislosti s právem odmítnutí rozhovoru nebo omezení účasti na něm Vás upozorňuji, že kdykoliv v rozhovoru můžete ukončit nebo upravit či Vaše výpovědi vymazat;
12. závěrem upozorňuji, že v případě dalších otázek je možnost spojení s tazající osobou:
Lukáš Strašák, e-mail: 1201150205@student.ujak.cz a lze si ověřit účel rozhovoru u vedoucího diplomové práce: *JUDr. Ing. Martina Kohouta, Ph.D., e-mail: martin.law@seznam.cz*

Proč je nutné oddělovat roli veřejného opatrovníka od sociálního pracovníka?

Jasně vymezení rolí opatrovníka a roli sociálního pracovníka je naprosto nezbytné pro kvalitní fungování výkonu veřejného opatrovnictví. Základní pravidla pro výkon opatrovnictví stanoví nový občanský zákoník. Tato pravidla odráží posun od medicínského modelu (modelu péče) k modelu sociálnímu (modelu podpory). Sociální odbor města Havířov představuje koncept veřejného opatrovnictví.

Hlavní úlohou opatrovníka je starat se o naplnění opatrovancových práv a chránit jeho zájmy. Tuto úlohu se snažíme v roli veřejného opatrovníka co nejlépe naplnit. Ale není to tak pro obce zcela jednoduché, a to mj. i z důvodu, že není plně definováno, co přesně patří mezi povinnosti a práva opatrovníka, a tedy co výkon opatrovnictví vlastně obnáší. V některých obcích je také problémem nedostatek úředníků schopných vykonávat opatrovnictví, chybí vzdělávací programy a metodické pokyny. Velmi často dochází k tomu, že má opatrovník na starosti i jinou než opatrovnickou agendu a opatrovnictví tak de facto vykonává ve svém volném čase. V mnoha případech opatrovníci suplují práci sociálních pracovníků. Zejména na obcích tzv. II. a III. typu vykonávají často opatrovnictví osoby, které jsou současně pověřeny k výkonu sociální práce u těch samých osob, jimž vykonávají opatrovnictví. Stává se pak, že dochází ke zmatku v oddělování sociální práce a opatrovnictví. Vedou se diskuse o tom, zda opatrovník má vykonávat ve vztahu k člověku sociální práci, či nikoliv, zda je vhodné, aby byli sociální pracovníci zároveň veřejnými opatrovníky. Proto je nezbytné sociální práci a opatrovnictví odlišovat. Opatrovník právně jedná v mezích svého zmocnění (tzn. v rozsahu stanoveném soudem), což znamená, že například nezajišťuje fakticky samotnou činnost, nečiní za opatrovance všechny úkony, nezajišťuje pro něj např. práci, ale poskytuje mu podporu při jednání na příslušném úřadu práce. Zjišťuje rovněž jeho přání, pomáhá mu rozhodnout se a respektuje jeho rozhodnutí, pokud je to možné. Koná vždy pokud možno v souladu s jeho přáním a vůlí.

Vymezení role veřejného opatrovníka

Problematika výkonu opatrovnictví je pro pracovníky odboru sociálních věcí Magistrátu města Havířova velmi náročná, a to nejen z pohledu legislativy k této oblasti, ale i z pohledu sociální práce. Zajištění péče o občana omezeného ve svéprávnosti představuje jeden z nejobtížnějších úkolů sociální práce. Obdobně jako na mnohých jiných odborech sociálních věcí i u nás byl výkon veřejného opatrovníka propleten výkonem sociální práce. Bylo velmi těžké určit hranici, kde končí výkon opatrovnictví a kde začíná sociální práce s klientem. Nelze přehlédnout i velkou časovou náročnost pro opatrovníka a sociálního pracovníka v jedné osobě, kdy je nutné řádně zabezpečit všechny úkony, kroky spojené s potřebami opatrovance. Rozhodli jsme se tuto situaci řešit změnou dosavadní praxe výkonu funkce veřejného opatrovníka. K rozhodnutí nás rovněž vedla i skutečnost, že zákon o sociálních službách řeší otázku odborné kvalifikace. Naše pracovníce, které vykonávají funkci veřejného opatrovníka, tuto odbornou kvalifikaci pro výkon sociální práce nespĺňují (kterou v mnohém fakticky v rámci výkonu své agendy však vykonávaly).

Abychom naplnili potřebu oddělit sociální práci a výkon opatrovnictví, rozhodli jsme se k úpravě stávající organizace práce na oddělení. Pracovnícím, vykonávajícím agendu veřejného opatrovníka, jsme ponechali v náplni práce „čistý výkon opatrovníka“ a pro

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Příloha CH – Materiál doložený k cílenému rozhovoru

výkon sociální práce na tomto úseku jsme vyčlenili z řad terénních sociálních pracovníků 2 sociální pracovníce. Ty, kromě zajišťování péče o opatrovance v rámci veřejného opatrovnictví, zabezpečují sociální práci, kdy m. j. provádí sociální šetření na základě dožádání soudu u osob ustanovených opatrovníky osob omezených ve svéprávnosti a u osob, u kterých byl podán návrh na omezení svéprávnosti nebo bylo zahájeno řízení o svéprávnosti a opatrovnictví člověka. V tomto případě jde o výkon sociální práce a sociálního poradenství sociálním pracovníkem (tzn. pracovníkem s kvalifikací sociálního pracovníka dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů) prostřednictvím metody sociální práce - sociálním šetřením).

Ze spisové dokumentace musí být jasné rozlišení mezi úkony sociální práce a mezi úkony opatrovnictví, a to mj. i proto, že opatrovnictví podléhá kontrole ze strany soudu, výkon sociální práce pak orgánu oprávněnému ke kontrole výkonu této činnosti. V rámci výkonu sociální práce je nezbytné posouzení sociální situace opatrovance, zpracování sociální anamnézy a prognózy vývoje situace, včetně sociálních vztahů, vazeb apod. Je nutné rozkrytí možnosti řešení opatrovancovy situace do budoucna, neboť je potřebné řešit nejen aktuální situaci, ale hledat perspektivy v řešení do budoucna.

Náplň práce opatrovníka

S výkonem agendy opatrovníka samozřejmě souvisí celá řada úkonů, které jsou nutné pro řádný výkon této funkce, ale především pro kompletní ochranu opatrovance (jeho osoby, majetku, zdraví...). Proto byl pro výkon opatrovnictví zpracován příkaz vedoucí odboru sociálních věcí k postupu zaměstnanců pověřených výkonem funkce veřejného opatrovníka osob omezených ve svéprávnosti, kterým byla nastavena pravidla práce se spisovou dokumentací, pravidla na úseku hospodaření s majetkem opatrovance, spolupráce s jinými institucemi, orgány apod. Jakmile je usnesení o ustanovení opatrovníka pravomocné, pracovník:

- naváže osobní kontakt s opatrovancem,
- navštíví ho v místě jeho pobytu, kde pořídí soupis jeho majetku, a to včetně fotodokumentace,
- zavede jeho osobní a účetnický spis,
- zjistí kontakty na rodinné příslušníky, pokud tito dosud nebyli osloveni,
- naváže spolupráci s praktickým, popř. odborným lékařem,
- orgánům a organizacím doloží opatrovnickou listinu pro budoucí komunikaci s nimi,
- oznámí poskytovateli poštovních služeb adresu, na kterou bude doručovat zásilky, u nichž je nutný podpis adresáta,
- zajistí změnu zasílání důchodu, dávek,
- zajistí zrušení případných účtů u bankovních společností,
- v katastru nemovitostí ověří případný majetek,
- v případě, že opatrovanec bydlí ve vlastním bytě, zajistí pojištění domácnosti, navede platby na SIPO, zjistí případné dluhy klienta na bydlení a zajistí splátkový kalendář,
- uplatní žádosti o přijetí do zařízení s celoročním pobytem.

1. Návštěvy opatrovance

Příloha CH – Materiál doložený k cílenému rozhovoru

Cílem prvního kontaktu s opatrovancem je získání informací o něm, představení opatrovníka, vysvětlení jeho role a institutu opatrovnictví. V rámci pohovoru zjistí rodinnou, zdravotní anamnézu, základní majetkové poměry, informace o osobních dokladech, zdravotní pojišťovně, účtech, uzavřených smlouvách. Nezbytnou součástí je potřeba zjištění představ, přání, potřeb, názorů, schopností, možností opatrovance, zjistit v jaké oblasti bude potřebovat pomoc. Zjišťují se pouze takové údaje, které jsou nezbytné k výkonu funkce opatrovníka s ohledem na rozsah omezení svéprávnosti. Je-li ve zdravotnickém či jiném zařízení, slouží návštěva ke zjištění zdravotního stavu, ke zjištění doby hospitalizace apod. Jedná-li se o pobytové zařízení, které mu poskytuje sociální služby, zjišťuje se kromě zdravotního stavu vhodnost umístění v daném zařízení, jeho potřeby, podmínky pobytu, úhrady za pobyt, smlouvy apod. O návštěvách opatrovance a o jednáních vždy pořizuje pracovník písemný záznam.

2. Založení spisové dokumentace

Sociální pracovník zajistí vyznačení doložky právní moci na usnesení soudu o ustanovení města opatrovníkem. Na základě první schůzky zavede osobní spis.

Osobní spis opatrovance obsahuje:

základní údaje

- jméno a příjmení, datum a místo narození, rodné číslo, adresu trvalého pobytu, příp. adresu faktického pobytu, doručovací adresu, rodinný stav, děti, rodinné příslušníky (rodiče, sourozence), další příbuzné,

finanční údaje

- číslo účtu, číslo SIPA, pojištění (domácnosti, životní atd.), spoření (např. stavební), majetek ve vlastnictví, vozidlo, daně,

ostatní závazky

- internet, TV, rádio, kabelová TV atd., případně termíny dalších povinných pravidelných plateb (např. odpady),

ostatní údaje

- uvedení rozsahu svéprávnosti, jméno pověřené osobu výkonem funkce opatrovníka, jméno ošetřujícího lékaře, odborného lékaře, název zdravotní pojišťovny, telefonní číslo, příp. e-mail opatrovance, druh důchodu, druh průkazu mimořádných výhod, sociální či jiné dávky, sociální služby.

V osobním spisu se zakládají dostupné osobní doklady a doklady o majetkových a jiných právech opatrovance, popř. jejich opisy, tj.:

- pravomocný rozsudek o omezení svéprávnosti, pravomocné usnesení soudu o ustanovení města opatrovníkem,
- rodné listy a další matriční a osobní doklady, vysvědčení,
- rozhodnutí a dohody týkající se užívání bytu,
- smlouvy a doklady ve věcech, k nimž není opatrovanec způsobilý (např. pojistky, smlouvy o bankovních účtech, rozpis inkasa, pracovní smlouvy, důchodové výměry, doklady o dědictví, kupní a darovací smlouvy),
- soudní rozhodnutí vydaná ve věcech, v nichž byl opatrovanec účastníkem řízení,
- veškeré opisy podání učiněných opatrovníkem za opatrovance, odpovědi na ně,
- další důležitá úřední korespondence (např. zprávy pro soud, žádosti k soudu o schválení neběžných úkonů),
- záznamy z vzájemných návštěv a jednání,
- doklady opatrovance do doby jeho umístění do vhodného zařízení sociálních služeb.

3. Evidence hospodaření s majetkem a financemi

Příloha CH – Materiál doložený k cílenému rozhovoru

Opatrovník bude hospodařit s finanční hotovostí a majetkem opatrovance, uzavírat smlouvy související s majetkem a financemi. Nejde-li o běžnou záležitost, nechávají se tyto záležitosti schválit u příslušného soudu. Evidence hospodaření s financemi opatrovance obsahuje veškeré údaje o finančním hospodaření s jeho prostředky - ty jsou vedeny elektronicky a v tištěné formě jsou založeny ve spisu. Finanční příjmy jsou poukazovány na depozitní účet statutárního města Havířov, poštovní poukázkou nebo osobním předáním k rukám opatrovníka. Výběr finančních prostředků z depozitního účtu zajišťuje opatrovník platebními příkazy.

Součástí finanční evidence je peněžní deník, kde je prováděna veškerá evidence příjmových a výdajových dokladů. Každému dokladu je přiřazeno evidenční číslo. Z každého výdajového dokladu musí být zřejmý účel platby (výdajovým dokladem se rozumí kontrolní ústřížky poštovních poukázek, účtenka, paragon, faktura, stvrzenka o vydání hotových peněz přímo opatrovanci).

Tato Finanční hotovost je uložena v příručních trezorech umístěných na odboru sociálních věcí. Přístup k takto uložené finanční hotovosti mají opatrovníci a další osoba určená vedoucí odboru sociálních věcí. V souvislosti s nakládáním s těmito finančními prostředky je s pracovníkem pověřeným výkonem opatrovnické agendy uzavřena dohoda o hmotné odpovědnosti.

Opatrovník rovněž zjistí, zda má opatrovanec založený účet. Pokud ano, tak zvaží případnou změnu účtu (zda tento účet u daného bankovního ústavu zůstane, nebo zda bude založen nový účet). Přihlíží k tomu, jaké jsou náklady za vedení účtu a za další položky, popř. zjistí další možné bankovní instituce. V případě zřízení účtu zajistí úhradu platebních povinností. Na účet jsou navedeny pravidelné příjmy a výdaje.

V případě, že účet není zřízen a příjmy tvoří jen dávky důchodového pojištění, zjistí, zda jsou tyto dávky zasilány Českou správou sociálního zabezpečení složenkou a na jakou adresu, nebo zda jsou tzv. hromadným příkazem zasilány na adresu zařízení sociální péče, ve kterém jsou opatrovanci poskytovány pobytové sociální služby.

4. Specifické činnosti

Vždy při zahájení výkonu funkce opatrovníka, popř. v průběhu trvání opatrovnictví (např. změny v majetkových poměrech), ověří stav majetku na katastru nemovitostí. Při zahájení výkonu funkce rovněž zjistí, zda opatrovanec má či nemá

- nařízeny exekuce,
- nedoplatky na příslušném finančním úřadě,
- dluh na zdravotním a sociálním pojištění u příslušných institucí.

Ve spolupráci se sociálním pracovníkem nakupuje potřebné věci pro opatrovance. To se týká nákupů v hodnotě, k nimž není způsobilý.

Zajišťuje mu vhodné bydlení, např. v domě s pečovatelskou službou apod.. Jeho jménem uzavírá smlouvy o zajištění sociálních služeb, rehabilitačních pobytů, dovolené atp., pokud není způsobilý tyto smlouvy uzavírat sám.

U platných smluv ve věcech, k nimž není člověk způsobilý, opatrovník zajistí předání informace

o jeho ustanovení všem relevantním subjektům, sdělí na sebe kontakt a jeho kontaktní adresu. V případech dědického řízení, jiného soudního nebo správního řízení, v majetkoprávních sporech zajišťuje odbornou konzultaci s právním odborem města.

5. Oblast zdravotnická a sociální

Opatrovník po ustanovení do své funkce nahlásí tuto skutečnost zdravotní pojišťovně, ošetřujícímu lékaři, včetně těch odborných. Dává souhlas na základě vyzvání lékaře s běžnými léčebnými zákroky, operacemi, běžnou hospitalizací, pokud je potřebné souhlas udělit.¹

Kontrola výkonu funkce opatrovníka

Kontroly jsou zařazeny do plánu vlastních kontrol vedoucí odboru a vedoucí oddělení sociálních služeb. Předmětem kontroly je plnění povinností opatrovníka, vedení dokumentace a hospodaření s finančními prostředky opatrovanců. Další osoba pověřená vedoucí odboru k soupisu majetku provede jednou ročně kontrolu tohoto majetku a zjišťuje aktuální stav. Zjištěné rozdíly zaznamená do protokolu. Vedoucí odboru společně s vedoucím oddělení a ekonomem odboru provádí minimálně jednou za pololetí kontrolu finančních zůstatků v pokladně ve vztahu k účetním dokladům.

Vymezení role sociálního pracovníka

(Činnosti vykonávané sociálními pracovníky pro cílovou skupinu osob omezených ve svéprávnosti)

Sociální pracovník úzce spolupracuje s veřejným opatrovníkem, vzájemně se informují, konzultují řešení situací apod. K základním samostatným činnostem sociálního pracovníka na úseku opatrovnictví patří:

- poskytování základního sociálního poradenství
- asistence
- doprovázení (např. k lékařům)
- zprostředkování kontaktů
- poradenství v oblasti dávek
- vyřizování zdrojů finančních prostředků (důchod, hmotná nouze, příspěvek na péči, příspěvky pro osoby zdravotně postižené)
- nácvik a upevňování schopností a dovedností opatrovanců
- motivační pohovor
- vyhledávání a zajištění sociální služby, návazných aktivit, pomůcek apod.
- sepsání návrhů, žádostí, odvolání atd.
- zastupování osob omezených ve svéprávnosti (účast u jednání soudu)
- zastupování osob omezených ve svéprávnosti jako procesní opatrovník
- zastupování u okresního soudu, kdy předmětem řízení je svéprávnost a opatrovnictví člověka
- vyhledávání osob vhodných do funkce procesního a stálého opatrovníka
- spolupráce s lékaři a soudními úředníky
- šetření pro soud
- depistáž.

Osobnost opatrovníka a sociálního pracovníka

¹ „Jestliže není osoba výslovně omezena na svéprávnosti v tom smyslu, že není oprávněna samostatně o sobě rozhodovat v otázkách poskytování zdravotních služeb, pak je to pouze tato osoba, která může udělit souhlas s poskytnutím zdravotních služeb (bez ohledu na to, zda je omezena na svéprávnosti pro jiné záležitosti.“ In: HRUBÁ, E. Nový občanský zákoník přináší nové možnosti v podporovaném rozhodování. Zdravotnické noviny, č. 7, roč. 64, 2015, str. 4. ISSN 0044-1996.

Příloha CH – Materiál doložený k cílenému rozhovoru

Zákony sice nestanoví kritéria pro výběr osoby opatrovníka, ani pro výběr sociálního pracovníka. Při výkonu činností obou pracovníků je nejdůležitější vztah mezi opatrovancem a opatrovníkem, mezi opatrovancem a sociálním pracovníkem. Vzhledem k tomu, že veřejné opatrovnictví by se dalo jistým způsobem charakterizovat jako „specifická složka“ sociální práce, měl by mít i pracovník vykonávající funkci veřejného opatrovníka základní vlastnosti sociálního pracovníka:

- empatie
- autorita (nastavení pravidel)
- důvěra (vůči opatrovníkovi, sociálnímu pracovníkovi i opatrovanci)
- všestrannost
- umění rychle se rozhodnout
- umění nést zodpovědnost
- umění zachovat vlastní identitu
- umění odlišit pracovní život od pracovního
- psychická vyrovnanost
- umění jednat s nadhledem.

V případě absence výše popsaného může v praxi ohrozit vztah s opatrovancem, kvalitu pomoci, ale také může dojít k ohrožení samotného opatrovníka, sociálního pracovníka, a to syndromem vyhoření.

Nastavení výše popsaných změn přineslo své výsledky – podařilo se do jisté míry nastavit hranici mezi výkonem opatrovnictví a sociální prací s klientem. Změny přispěly ke zkvalitnění výkonu opatrovnictví směrem ke klientovi, neboť se snížila časová náročnost pro opatrovníka a sociálního pracovníka v jedné osobě. Klientovi je proto možno ze strany těchto pracovníků poskytnout větší časový prostor na komunikaci a řešení jeho problémů.

Autor: Ing. B. Urbancová
vedoucí odboru sociálních věcí - Magistrát města Havířov

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lukáš Strašák

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Opatrovnictví zletilého člověka při omezení jeho svéprávnosti

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 61

Celkový počet stran příloh: 18

Počet titulů českých použitých zdrojů: 46

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2

Počet internetových zdrojů: 7

Počet ostatních zdrojů: 19

Vedoucí práce: JUDr. Ing. Martin Kohout, Ph.D.